

Жамоатчилик кенгаши раиси:

Абдулла ОРИПОВ

Жамоатчилик кенгаши:

Нажмиддин ЖИЯНОВ
Азамат УМАРОВ
Минҳожиддин МИРЗО
Феруза МУҲАММАДЖОНОВА
Аҳмад ОТАБОЕВ
Шухрат СИРОЖИДДИНОВ
Аҳмад УСМОНОВ

Бош муҳаррир:

Собир УНАР

Бош муҳаррир ўринбосари:

Луқмон БЎРИХОН

Масъул котиб:

Акбарали МАМАСОЛИЕВ

Таҳрир хайъати:

Муҳаммад АЛИ
Иқбол МИРЗО
Абдусайд КЎЧИМОВ
Сироҷиддин САЙИД
Алишер НАЗАР
Ўрозбой АБДУРАҲМОНОВ

Саҳифаловчи: Фиёсиддин ОМОН ўғли

Ушбу сон "Ёшлик" журнали таҳририятининг компьютер марказида саҳифаланди.

Манзилимиз:

Тошкент. ш.
Ўзбекистон шоҳ кўчаси, 16-а" уй.

E-mail: yoshlik-xatlar@rambler.ru

Tel/факс: (8371) 227-0-227,
245-5-793, 245-0-552

© "Ёшлик" 11 (271) 2013 й.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси,
"Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати муассислигидаги
ёшларнинг адабий-ижтимоий журнали
1982 йилдан чиқа бошлаган.

МУНДАРИЖА

АДАБИЙ ҲАЁТ

Уйғун РЎЗИЕВ. Эртанинг умидлари. 2

АДИБ ХОНАДОНИДА

Турсунбой АДАШБОЕВ. Устозлардан юққан "нуқсон". 4

НАСР

Эркин НОРСАФАР. Ғуссаларнинг ширин таъми. Ҳикоялар. 9

Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ. Сунги SMS. Ҳикоя. 28

Ориф ТОЛИБ. Сертупроқ йўл. Ҳикоя. 40

Баҳодир БАҲРОМ. Икки ҳикоя. 54

Расулжон КАМОЛОВ. Тулпор. Ҳикоя. 60

НАЗМ

Турсунбой АДАШБОЕВ. Янги шеърлар. 7

Салим АШУР. Муҳаббат боғида баргрэзон. 18

Очил ТОҲИР. Менинг кўнглим ун саккиз ёшда. 36

Дилдора МАРДИЕВА. Нафаси кўксимни тўлдирган ҳаво. 44

Зурафо НАРЗУЛЛАЕВА. Нафасингдан гуллади боғлар. 48

Наргиза ЮНУСОВА. Соғинч бекатида кутяпман сизни. 49

ТАДҚИҚОТ

Лайло ШАРИПОВА. Самимиятга йўғрилган шеърят. 25

Отабек САФАРОВ. Меҳрга вафо кўшиғи. 34

АДАБИЁТШУНОСЛИК

Ваҳоб РАҲМОНОВ. Бир сўзнинг қудрати. 38

МУШОҲАДА

Жавлон ЖОВЛИЕВ. Оломончиликдан огоҳ бўлинг!. 46

ЖАҲОН ҲИКОЯЧИЛИГИ

Аркадий АВЕРЧЕНКО. Ёлғиз одам. Ҳикоя. 50

БИРИНЧИ УЧРАШУВ

Шодмон ЭШБОЕВ. Соғинчларим чувалиб борар. 39

Икром НАРЗУЛЛО. Кўзларимда умид сурури. 53

Хурсаной ИСМАТОВА. Мени танидингми, лолақизғалдоқ? 59

Бахтиёр НАСРИДДИНОВ. Мен унган боғлардан кетмагай кўёш. 63

ЕЛПУҒУЧ

Элмурод НИШОНОВ. Адибдан армуғон. Тақризнома.64

Босишга 04. 12. 2013 йилда рухсат берилди. Қоғоз формати 60x84 1/8. Нашриёт ҳисоб тобоғи 8,7. Индекс 822.
ISSN 0207-9137. Журнал 2007 йил 4 майда Матбуот ва Ахборот агентлиги томонидан № 0253 рақами билан рўйхатга олинган.
Журналдан кўчириб босилганда "Ёшлик"дан олинди" деб изоҳланиши шарт.
"HILOL-MEDIA" МЧЖ матбаа бўлимида чоп этилди. Буюртма № 95. Адади 3840 дона.
Тошкент шаҳри, Учтепа тумани, Шараф ва Тўқимачи кўчалари кесишмаси.

ЭРТАНИНГ УМИДЛАРИ

Улуғ алломалар адабиётнинг инсон камолоти, жамият ҳаётидаги ўрни ҳақида пурмаъно фикрларни айтишган. Дарҳақиқат, асрлар давомида яратилган асарлар, беҳисоб китоблар инсоният тарихидаги буюк воқеалар, кечинмалар, даврлар ҳақида таъсирчан сўзлар воситасида хабардор қилибгина қолмасдан, кишига ҳаётда тўғри йўл кўрсатишда, турли доvonларни мардонавор енгиб ўтишда, баркамол инсон бўлиб улғайишида муҳим аҳамият касб этади. Адабиётни, албатта, истеъдодли кишилар яратади. Истеъдод ва юксак тафаккур меваси бўлган асарлар маънавий хазина ҳисобланади. Бу хазина доимо янгилашиб, бойиб бораверади.

Мамлакатимизда бугун адабиётга, ижод аҳлига муносиб эътибор қаратилаётгани барчага маълум. Миллий адабиётимизни янада ривожлантириш йўлида олиб борилаётган саъй-ҳаракатлар шундан далолат беради. Президентимиз таъкидлаганидек, “адабиёт масаласи – бу маънавият масаласидир”.

Шу боисдан мумтоз ва замонавий адабиётимиз намуналарини кенг тарғиб қилиш, ёш истеъдод соҳибларини топиш, уларни қўллаб-қувватлаш борасида изланишлар олиб борилаяпти. Жумладан, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси томонидан ёш истеъдодларни камол топтириш, рағбатлантириш юзасидан кенг кўламли ишлар ташкил этилмоқда. Шу мақсадда ҳар йили анъанавий тарзда “Дўрмон” ижод уйида “Истеъдод мактаби” анжуманлари ўтказиляпти. Бу, албатта, ёш истеъдод соҳибларининг ижодга бўлган қизиқишларини янада ошириш, ўз устида ишлаш ва тинимсиз изланишларига муносиб рағбат бўлмоқда.

29 октябр – 1 ноябр кунлари ўтказилган “Истеъдод мактаби” V Республика ёш ижодкорлар семинари мамлакатимизда адабиётга меҳр қўйган, ўзларининг илк изланишлари билан эътибор ва умид уйғота олган истеъдод соҳибларининг кўпчилигини яна бир бор намоён этди.

Семинар тадбирлари пойтахтимиздаги Мустақиллик майдони билан танишиш, Ўзбекистон Миллий боғида ҳазрат Алишер Навоий ҳамда Ойбек, Абдулла Қаҳҳор, Саид Аҳмад ва Саида Зуннунова каби улуғ адибларимиз ҳайкаллари пойига гул қўйиш билан бошланди. Бинобарин, истиқлол фарзандлари Ватанимизнинг ўтмиши, мустақилликнинг асл моҳияти ва ҳозирги озод, обод кунлар қадрини чуқур англашлари зарур. Шу билан бирга, қалам билан ҳамнафаслик масъулияти, умрни ижодга бахш этиш, фидойилик албатта қадр топажагини теран ҳис этишлари лозим. Шу жиҳатдан Миллий боғдаги зиёрат, адиблар ҳайкали пойидаги қизгин суҳбатлар ёш қаламкашларда ўчмас таассурот қолдиргани шубҳасиз.

Ёзувчилар уюшмасида семинарнинг очилишига бағишлаб ўтказилган йиғилишда уюшма раиси, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Муҳаммад Али, мамлакатимиз адабий ҳаётидаги улкан ўзгаришлар ва унда ёш ижодкорларнинг иштироки ҳақида сўзлади. Айни пайтда адабий жараёнда даврга мос изланишлар, янги қарашлар, замонамиз қаҳрамонлари сиймосини яратиш каби жиддий ҳаракатлар кўзга ташланади. Адабиёт тарғиботи юзасидан ҳам эътиборли ишлар амалга оширилаяпти. Бугунги давр ёзувчиси, айниқса ёш ижодкорлар бир четда томошабин бўлиб турмасдан, ушбу жараёнларнинг фаол иштирокчисига айланиши керак. Бунинг учун мумтоз ва янги замон асарларини мутолаа қилиш, миллий ва жаҳон адабиёти намояндаларининг асарларини мунтазам кузатиб, ўрни келганда муносабат ҳам билдириб бориш ижодга қўл ураётган ҳар бир истеъдод соҳибининг вазифасидир.

“Истеъдод мактаби” V Республика ёш ижодкорлар семинарида шеърият, наср, болалар адабиёти, бадиий таржима, бадиий публицистика ва драматургия йўналишлари бўйича Тошкент шаҳри, Қорақалпоғистон Республикаси ва барча вилоятлардан эллиқдан ортиқ ёш ижодкорлар иштирок этди. Семинар машғулотида давомида ёш ижодкорлар шўъбаларга бўлиниб, маҳорат сирларини ўргандилар. Устоз ёзувчи ва шоирлар, таржимонлар, публицистлар ҳамда драматурглар томонидан маҳорат дарслари ўтилди. Ёш қалам соҳиблари ўзларининг илк ижод намуналарини устозлар назаридан ўтказдилар. Машғулотлар жараёнида ижодкор ёшларнинг кўпчилиги ўзларининг билим ва интилишлари билан устозлар назарига ҳам тушганлигини таъкидлаш ўринли. Мавжуда Ражабова, Қумар Бегниязова, Шоҳсанам Қаюмова, Сирожиддин Адашев, Нодира Жўраева, Несибели Мамбе-

тирзаева, Талъат Ҳалимов, Мадина Бахшиллова каби ёшлар ўзларининг шеър ва ҳикоялари, публицистик мақолалари ҳамда таржималари билан тенгдошлари ва устозлар эътирофига сазовор бўлдилар. Булар эртанинг умидлари, миллий адабиётимиз анъаналарининг давомчиларидир.

Анжуман давомида таниқли адиблар ҳамда санъаткорлар билан учрашувлар ўтказилиб, пойтахтимиздаги музейларга, театрларга ва бошқа диққатга сазовор жойларга саёҳатлар уюштирилганлиги ҳам ёшлар дунёқарашини кенгайтиришда, ижодкорлар тафаккурини бойитишда муҳим рол ўйнади, дейиш мумкин. “Биринчи китобим” лойиҳаси асосида китоблари чоп этилган ёш ижодкорлар билан мулоқот, шунингдек, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва “Ўзбекнаво” эстрада бирлашмаси ҳамкорлигида яқинда нашр этирилган “Созимда Ватан васфи” тўпламининг тақдироти анжуман иштирокчиларида қизгин таассурот қолдирди.

Мазкур семинарнинг яна бир аҳамиятли жиҳати шундаки, энг яхши ижод намуналари Ёзувчилар уюшмаси томонидан “Биринчи китобим” лойиҳаси асосида чоп этиш учун саралаб олинди. Бу, албатта, адабиёт майдонига ишонч билан кириб келаётган истеъдодли ёшларни ижодий изланишлар сари руҳлантириш, қўллаб-қувватлашда муҳим аҳамият касб этади. Шунингдек, ёшларнинг сара ижодий ишлари уюшма томонидан ташкил этиладиган турли тўпламларга ҳам киритилади.

Истеъдод эгаси борки, бугун эътибордан четда қолаётгани йўқ. Энг муҳими, фаоллик, дадиллик билан олға интилиш зарур. Булоқ кўз очганда ҳайрат ва қувончимиз ортгани сингари, ҳар бир истеъдоднинг ўзини намоён этиши адабиётимиз учун мўъжаз байрамга ўхшайди.

Турсунбой АДАШБОВ

УСТОЗЛАРДАН ЮҚҚАН "НУҚСОН"

Кечагидек эсимда, биринчи машқим олтинчи синфда ўқиётганимда "Тонг юлдузи" (собик "Ленин учқуни") газетасида босилган эди. "Қирғизистон ҳақиқати" республика газетасида ҳажвий шеърлар учун эълон қилинган танловда иккинчи ўринни олганимдан сўнг мусахҳиҳ бўлиб ишлашга таклиф қилишган.

1958 йилнинг май ойи эди. Муҳарриримиз Нўмон Ғуломов Қирғизистон Ёзувчилар уюшмасининг раиси, атоқли шоир Суюнбой Эралиев мени йўқлаётганини айтди. Уюшмага борсам, Суюнбой оға ҳовлида чуст дўппили, пўрни кийинган, юзи фариштали бир киши билан гурунглашиб турарди. Сўрашиб бўлгач, оға менга ҳамсуҳбатини таништириб: "Меҳмон устоз шоир Миртемир бўладилар. "Манас"ни таржима қилиш мақсадида келганлар. Бир ҳафта устозга ҳамроҳ бўласиз, иш-хонангиз билан келишиб кўйганмиз", деб гапнинг индаллосини айтди. Улуғ устоз, аллома инсон билан танишувимиз шу тарзда бошланган эди. Фанлар академиясининг Манас секторига икки кун бўлгач, "Олатоғ" журналининг бош муҳаррири, таниқли шоир Совранбой Жусуев ҳамроҳлигида Талас шаҳрига сафар қилдик. Манас қабри зиёратида шоир Талант Бойқобулов бирга бўлди. Миртемир домла эпосни ёддан айтувчи оқинлар билан юзма-юз учрашиб, суҳбатлашди. Баъзи маълумотларни ёндафтарига ёзиб олди. Ҳафтанинг сўнги кунда Бишкекка қайтдик. Якшанба оқшомида устозни поездда Тошкентга кузатдик. Миртемир домла ваъдасига биноан 1959 йилнинг апрелида яна Бишкекка келди. Темир йўл вокзалининг рўпарасида янги қурилган "Тиёншон" меҳмонхонасига жойлашди. Бир ҳафта давомида "Манас"нинг бир неча вариантини ўрганиб, олимлар, оқинлар билан дилдан суҳбатлашди. Улуғ адиб Чингиз

Айтматовнинг маслаҳатига биноан, эпоснинг машҳур оқин Саёқбой Қоралаев варианти бўйича нашр этилган қисмини ўзбек тилига ўгиришга келишиб олинди. Миртемир аканинг Талас, Ўш ва Иссиққўлга сафари "Қирғизистон илҳомлари" номли машҳур туркумнинг яралишига сабаб бўлди. Туркумга кирган дастлабки шеърлар илк бора газетамизнинг кўш саҳифасида эълон қилинди. Орадан кўп ўтмай бу туркумни Туманбой Бойзоқов ва Совранбой Жусуев қирғизчага ағдаришди.

Устоз Бишкекдан қайтиш арафасида: "Бўтам, газетада босилган машқларингиз билан танишиб чиқдим. Жужуқларга ёзиш ҳаммининг ҳам кўлидан келавермайди. Қудрат Ҳикматнинг шеърларига оҳангдошлик бор. Сўз устида ишлаш санъатида бироз оқсайсиз. Келгуси йилнинг август ойида "Дўрмон" ижод уйида ёш қаламкашларнинг кенгаши режалаштириляпти. Насиб этса, сизни ҳам таклиф қиламиз, ўшанда Қудратвой билан таништириб кўяман. У талантли, қаттиққўл ижодкорларимиздан", деди.

1960 йилнинг августидан Миртемир домла жўнатган расмий таклифномани олиб, "Дўрмон"да ўтган кенгашда иштирок этдим. Шу ерда Тўра Сулаймон, Йўлдош Сулаймон, Сафар Барноев ва Ҳабиб Раҳмат билан дўстлашдим. Устоз ваъдасига биноан болаларнинг сеvimли шоири Қудрат Ҳикмат билан учраштирди. Қудрат ака семинар раҳбари бўлгани учун болалар адабиётининг ўша кездеги таниқли вакиллари Ҳақим Назир, Қуддус Муҳаммадий, Шукр Саъдулла, Толиб Йўлдош ва Пўлат Мўмин билан бизни яқиндан таништирди. Кенгаш қатнашчиларидан Йўлдош Сулаймон, Олим Маҳкам, Обиджон Юсупов ва Обид Расулнинг қўлёмалари жид-

Турсунбой АДАШБОВ

Атоқли болалар шоири, публицист ва таржимон. У 1939 йилда Ўш вилоятининг Сафед Булон қишлоғида туғилган. ТошДУни ҳамда Москвадаги Жаҳон адабиёти институтини битирган (1962). «Камолнинг олмаси» (1964). «Биз саёҳатчилар» (1966), «Олатовлик бўламан», «Арслонбоб шаршараси» (1969), «Сурнай» (1970), «Нур дарё» (1975), «Гулдаста» (1968), «Олатоғ-лолатоғ» (1978), «Оқбўра тўлқинлари», «Совға», «Арслонбоб афсонаси» (1988), «Сичқоннинг орзуси», «Уч бўталоқ ва сирли қовоқ» (1990), «Орзуларим – кўш қанотим» (2003), «Олтин ёлли тулпор қиссаси» (2003) каби тўпламлари нашр этилган. Уолтер де Ламер, К. Чуковский, С. Маршак, Л. Бриедис каби шоирларнинг асарларини ўзбек тилига таржима қилган.

дий таҳлил қилинди. Уларнинг асарларидан баъзи намуналар альманахларда чоп этиш учун танлаб олинди. Семинар давомида вақтли матбуотда шеърлари чиққан тенгдошларимизга ҳавас қилдик.

Муҳокама жараёни кўпқарига биринчи марта кирган улоқчини ёдимга солди. Чўбир отга ҳар қанча қамчи урманг, у қашшанг тортади, тайсаллайди. Машқларимизда чўғ бўлмаса, уни ялтироқ сўзлар ҳисобига безаш билан узоққа бориб бўлмас экан. Айниқса, Толиб Йўлдош ва Қудрат Ҳикматнинг Обид Расул шеърлари буйича билдирган фикрлари, ўринли мулоҳазалари бизга ибрат бўлди. Чамамда, устоз Миртемир мен ҳақимда шипшитиб қўйганми, қўлёмаларимни муҳокамага қўйишга Қудрат ака рўйхушлик бермади, фақат ўзимга “Семинардан кейин гаплашамиз”, деб қўйди. Бу “Машқларинг анча думбул” дегани эди. “Дўрмон”даги кенгашдан сўнг икки кунга қолишимга тўғри келди. Қудрат ака билан бир кун Тошкентни томоша қилдик. Иккинчи кун устоз Чилонзордаги бир хонали уйда қўлёмаларимни бошдан-оёқ, сатрма-сатр таҳлил қилиб берди: ўттизта шеърдан атиги учтасининг нуқсонларини кўрсатиб, жиддий ишлашимни уқтирди. Самуил Маршак тақлид қилиб қоралаган “Газета қандай чиқади” сарлавҳали балладамни қайта ёзишим кераклигини айтди. Болалар учун ёзилган шеърлар қисқа бўғинли, лўнда, қувноқ, воқеабанд ва янги қофияларга тўйинтирилган бўлишини таъкидлаб, жаҳон адабиётини изчил ўқишимни маслаҳат берди. Хуллас, икки йўлнинг ўртасида қолдим: газетада ишлашим керакми ёки болалар адабиётини танлаганим маъқулми? Қора қозонни қайнатиш учун таҳририятда ишлаб туришга тўғри келди. Икки ой давомида Қудрат аканинг эътиборига тушган учта шеър ва балладани қайта ишлаб, устозга жўнатдим. Шеърларимнинг “Гулхан” журналида чиқиши мен учун ҳақиқий байрам бўлди. Балладам эса 1962 йилда нашр этилган “Буни топинг, болалар, айтиб берманг, оналар” номли альманахда босилиши каминга қанот бағишлади.

Ҳа, устозлар масаласида мени Тангри ярлақади. Улар туфайли “Дўрмон”даги ижод уйда ўтган кейинги икки семинарда ҳам иштирок этиб, дўстлар орттирдим, ўз устимда жиддий ишладим. 1969 йилнинг кузида ишхонамга Барот Бойқобилов кўнғироқ қилиб, “Ёш ленинчи” (ҳозирги “Туркистон”) газетасида Қудрат Ҳикмат менга оқ йўл тилаганини айтиб табриклади. Навбатдаги тадбирлардан бирида Миртемир домла қирғиз адабиётидан таржималар қилишга даъват этди. Устоз вақтли матбуотда ишлаётган шогирдларига ҳам тайинлаган бўлса керак, “Миртемир муаллим сизни тавсия қилди”, деган мазмунда хатлар ола бошладим. Талабалик чоғимдаёқ “Камолнинг олмаси” номли биринчи китобим босилиб чиқди. Ҳаволаниб кетдим шекилли, ўша кезлари ўтқир киноялари, тақлидлари билан кўпчиликнинг эътиборига тушган Эркин Воҳидов, Анвар Эшонов, Юсуф Шомансур каби оғаларимга эргашиб пародиялар ёза бошладим. Устозим Қудрат Ҳикматнинг ўгити у қўлоғимдан кириб, бунисидан чиқмаганида – Шукур Саъдулла билан Пўлат Мўмин каби устозларнинг гашига тегиб пародия ёзмаган бўлардим.

Мустабид тузумнинг биз илғамаган қонун-қоидаларидан бири шундай эди: қардош республикалардаги ўзбек ижодкори уюшмага ўтадиган бўлса, тавсияномаларни партия ташкилоти котиби тасдиқлаб, муҳр босиши шарт эди. 1965 йилларда устоз Шукур Саъдулла Ёзувчилар уюшмасида партия ташкилотини бошқарарди. Шукур аканинг “Озод диёр” сарлавҳали

шеърига бағишлаган пародиям “Муштум” журналида босилгач, машмага бошланди. Шукур ака Миртемир домла билан Қудрат аканинг каминга берган тавсияномаларини тасдиқлашдан бош тортиди. Мен учун ташвишли бўлган ўша кезларда Гафур Ғулом нашриётининг рўпарасидаги китоб дўконида Миртемир домла билан Тўра Сулаймонни учратиб қолдим. Устоз сўрашаётиб: “Киши балога қолурми ўз ихтиёри билан”, деб елкамга қоқиб қўйди. Чамаси, пародия машмашаси ҳақида Тўра Сулаймон шипшитиб қўйган. Миртемир ака такси тўхтатиб, Тўра Сулаймон иккимизни Ёзувчилар уюшмасининг 1 май кўчасидаги биносига олиб борди. Шукур аканинг хонаси очиқ, аммо ўзи йўқ экан. Галина исмли котиба Миртемир акани тавозе билан кутиб олди. Партия ташкилоти раҳбари Марказқўмда мажлисда экан. Котиба расмий қоғозларимизни тасдиқлаб берди. Кейин устоз бизни “Шарқ” ресторанида меҳмон қилди.

Анча шов-шувга сабаб бўлган ўша пародияни сеvimли журналимизнинг мухлислари ҳам бир ўқиб кўришса, ижодкор учун холис гапни айтиш ўша замонларда осон кечмаганини ҳис қилишар...

ҚИСҚАСИ, ПАЛОН-ПИСТОН

Шукур Саъдуллага

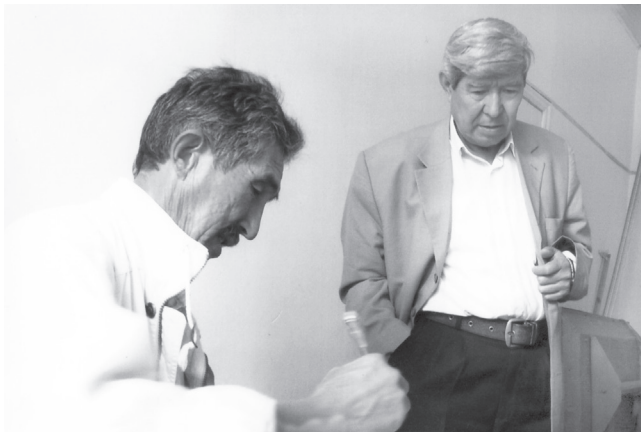
*“Далаларинг боғистон,
Тошлоқларинг тоғистон.
Ростин айтсам, ўзингсан
Ману чаман гулистон”.*

“Озод диёр” шеърдан

*Ўзбекистон боғистон,
Қирғизистон тоғистон.
Тиёншондан ўтсанғиз,
Нарёғи Қозоғистон.
Олатоғу Танаритоғ
Фаройиб тошлоғистон.
Кавказда-чи Элбурус,
Махачқалъа – Доғистон,
Қисқаси, палон-пистон,
Ёзсанғиз бўлар достон.*

(1965 йил).

Ҳар икки устоздан шогирдпарварликни, холисликни ўргандим. Миртемир домланинг даъвати билан қирғиз адабларининг бир талай асарларини ўзбек тилига ўгирдим. Қудрат Ҳикматдан тўғрисўзликни, талабчанликни, шеър устида ишлашни, кичкинтойларнинг сўз бойлигини ҳисобга олган ҳолда ёзишни ўргандим.

1965 йилдан 1990 йилга қадар 15 та китобим, 20 та таржима асарим чоп этилди. Рус, қозоқ, қирғиз, тожик ва латиш тилларига ўгирилганларини қўшсак, умумий адади икки миллиондан ошади. 1990 йилдан 2013 йилгача эса 10 та китобим, 5 та таржима асарим ярим миллион нусхада босилди. Корней Чуковский, Самуил Маршак ва Жованни Рабонининг сайланмалари таржимаси икки-уч мартадан чоп этилди. Ўзбекистон рамзий маънода болалар юрти. Демак, китобларимизнинг адади шунга яраша бўлиши керак.

Ижодкор жамият билан ҳамқадам бўлиши лозим. Атоқли адиб, устоз Одил Ёқубовнинг мустабид тузум даврида ўзбек пахтакорларининг оғир меҳнати ҳақида СССР Олий Советининг сессиясида сўзлаган оташин нутқини бир эслайлик. Шоир Шавкат Раҳмон билан журналист Ёқубжон Хўжамбердиевларнинг Ўш ва Ўзганда юз берган воқеалар билан боғлиқ туркум мақолалари, таниқли адиб Дадахон Нурийнинг табиатни муҳофаза қилиш мавзусидаги чиқишлари ибрат олишга арзигулик.

Мен ҳам болалар адабиётининг бир вакили сифатида ёзган асарларимизга нисбатан тўғриси бўлиш, холис фикр айтиш тарафдориман. Сабаби, қахрамонларимиз табиатан ростгўй китобхонлар, ёлғонни улар катталардан ўрганади. Эрмак учун ёзилаётган бемаза шеърый китоблар, пештахталарда босилиб ётган сайланмаларни кўрганда буюк адиб, устоз Абдулла Қаҳҳорнинг қадри ўтаётганини ҳис қиламиз. Иброҳим Ғафуров ва Йўлдош Солижоновдан ташқари кўпчилик адабиётшуносларимиз эҳтиёткорликни, мурасасозликни шиор қилиб олишди. Шу жумладан, болалар адабиёти учун макташга арзигулик ишларни қилган олимларимиз ҳам ҳозирча сукутда.

Айбим – тўғриси бўлигим. Бу “нуқсон” ҳам устозларимдан юққан. Қолмишига қахрамонларимиз – болажонлар ёлғон гапиришмайди. Кичкинтойларнинг улкан адабиётида энг қийин соҳа мактабгача ёшдаги фарзандларимизга шеърлар ёзиш. Бу борада дўстим шоир Ҳабиб Раҳматга қойил қоламан. Худо раҳмат қилгур Ҳамза Имонбердиев ҳам шу соҳада ўзига хос мактаб яратиб кетди.

Кутубхонадаги китобларнинг кўп қисмига “Пародия ёзмаслик шarti билан” қабилдаги дастхатлар битилган. Болалар адабиётига умуман дахли, маънавий ҳаққи йўқ баъзи журналистлар, айрим олимларнинг кичкинтойларга аталган тўпламларга сўзбоши ёзиши, “оқ йўл” тилаши урфга айланди.

Кунларнинг бирида яхшигина шеърлар ёзаётган укаларимдан бири Дилмурод Дўст: “Менинг машқимга пародия ёзисиз”, дея ўпкалаб қолди. Дилмурод билан эрий-

гитнинг уввос тортиб йиғлаши тўғрисидаги қўшиқлар урчиб бораётгани ҳақида дилдан суҳбатлашдик. Худди ўша куни оқшомда зангори экранда пўрим кийинган хонанда торни чертиб, “Тўйинг куни тўйиб йиғладим” қўшиғини айта бошлади. Қизларнинг ҳузурда йигит кишининг кўз ёш тўкишини бир тасаввур қилинг-а! Бу – йигитларнинг бачканалашиб боришига даъват эмасми? Шунақа вақтларда забардаст шоиримиз Абдулла Ориповнинг қуйидаги сатрларининг қадри янада ортади:

*...У қўшиқ қуйлади ёр шаънига маст,
На кулди, на тўкди қатра ёшини.
У мағрур қуйлади, қиз эса шу вақт
Ҳузурига келди эгиб бошини.*

Шеърлари пародия қилинган баъзи дўстларимиз газета ва журналларга узундан-узоқ шарҳлар, тушунтиришлар ёзишади, гина-кудурат қилиб интернет орқали суҳбатга чорлашади. Бунинг ўрнига, каминанинг ҳам маромига етмаган, ҳиссиёт устун келганда ёзилган, ўзимни ўзим такорлаган машқларимга қойиллатиб пародиялар ёзишса, қайтанга хурсанд бўлардим. Бу – ўзига хос мардона муносабат бўларди. Адабиёт, менимча, мана шундай беғараз баҳсларда такомил топади.

Улуғ алломаларимизнинг номини ҳадеб санаб ўтиш ўрнига, Абу Райҳон Беруний, Ал-Хоразмий, Ибн Сино ҳақида, Қори Ниёзий, Ҳабиб Абдуллаев, Иброҳим Ҳамробоев, Тошмуҳаммад Саримсоқов, Саъди Сирожиддинов, Ёлқин Тўрақулов ҳақида болалар ва ўсмирларга мўлжалланган бадиий-хужжатли асарларга танловлар эълон қилишнинг вақти етди. “Чумчуқ сўйса ҳам, қассоб сўйсин” деб бекорга айтилмаган. Кичкинтойлар адабиётининг “нонини туя қилиб” нашр этилаётган баъзи китобларни кўриб, “Эсиз қоғоз, эсиз меҳнат!” дейсан. Катталарга дурустгина шеър ва ғазаллар ёзиб юрган бир укамизнинг “5 баҳо олган куним” деб номланган китобини олиб, муаллиф ҳисобидан хижолат чекдим. Қаламкаш дўстларимиз Зафар Исомиддин, Содиқжон Иноятлов ва Худойберди Комиловнинг болаларга бағишланган китобларини бир варақлаб чиқса ёмон бўлмасди. Қисқаси, ҳар ким қўлидан келган ишни қилгани яхши.

Бугунги ўзбек болалар адабиётининг суянч тоғлари – устозларимиз Носир Фозилов, Худойберди Тўхтабоев, Миразиз Аъзамлари ҳамда Эркин Малик, Анвар Обиджон, Ҳабиб Раҳмат, Кавсар Турдиева, Муҳаббат Ҳамидова, Қамбар Оталари бор. Бетакор шоир, марҳум Рустам Назарнинг издошлари Маъмур Қаҳҳор, Абдурахмон Акбар, Дилшод Ражаб, Қўзи Исмоил ва Эрпўлат Бахт каби укаларимиз панд-насиҳатгўйликдан холи, пухта асарлар ёзаяпти. Ёзувчилар уюшмаси “Ижод” жамоат фонди билан ҳамкорликда ўтказаятган “Дўрмон” ижод уйидаги семинарларда иқтидорли ёшлар кашф этилаётгани кичкинтойларнинг катта адабиёти бардавом эканидан дарак бериб турибди.

Республикамизда амалга оширилаётган улкан ишлар, ўзгалар ҳавас қилса арзигулик қурилишлар, айниқса, тинчлик ва хотиржамлик кўнглимизга ғурур бағишлаб, янги асарлар ёзишга руҳлантиряпти.

Дарҳақиқат, умр дарё экан. Мана, ёшимиз ҳам бир жойни қоралаб бормоқда. Аллоҳга минг шукрки, диёнатли фарзандларимнинг ардоғидаман. Уч қизим, ўғлим, қатор набираларимдан кўнглим тўқ. Улар бошқа соҳаларнинг эгаси бўлишига қарамай, адабиётимизнинг фаол мухлиси.

Боболар ҳам тақлидни, хатарли деб санаган

ТЎТИҚУШНИНГ “ЙЎЛ-ЙЎРИГИ”

Анжуманнинг мавзуси,
“Тарбия” деб аталди.
Тўтиқуш сўзлаш учун,
Рухсатнома – хат олди.
Матал билан бошлади,
Гапи сизмас таърифга:
– Лойлар тушса қолипга,
Ғиштлар бўлар олифта.
Бу йўриққа ҳамшиша,
Собит, содиқ қолинглар.
Менимча Қарқуноқдан,
Улги, ибрат олинглар.
Техника асри ҳозир,
Тезкор ишлар бошланди.
Интернет-кафеларга,
Жалб қилинглари ёшларни.
Боболарнинг урфлари
Эскириб қолди бироқ.
Компьютерлар олдидан,
Жилмагани яхшироқ.
Лойлар тушса қолипга
Ғиштлар бўлар олифта.
Ҳар соҳада ўзгарши,
Шаҳдам қадам босинглари.
“Сотка”ларни болаларнинг,
Қулоғига осинглари.
Ёшлар “Шрек”, “Мрек”ни,
Ортиқ кўрар жонидан.
Кетишмасин олислаб,
Телевизор ёнидан.
Ёдлаб нима қилади,
Тўрт амални, каррани,

Калкулятор бор ахир,
Тез эгаллар маррани.
– Кимда қандай тақлиф бор? –
Луқма ташлаб ўтди соч.
Яқинроқ шохга қўниб,
Фикрин айтди қалдирғоч:
– Тўтининг йўл-йўриги,
Бир ўзига ярашган.
Боболар ҳам тақлидни,
Хатарли деб санаган.
Турли қушнинг фарзандин,
Солиб бўлмас қолипга.
Қумри, Каклик, Бедана,
Бўлмаса ҳам олифта.
Бир-бирдан ошириб,
Қойиллатиб сайрайди.
Мухлислар раҳмат айтиб,
Дам олади, яйрайди.
Мавзудан келиб чиқиб,
Шароит, шартга мослаб.
Булбул музокарада,
Сўзларини асослар:
– Ҳар ким айтар унида –
Уясида кўрганин.
Эшитдинлар Тўтини,
Арпа, бугдой ўрганин.
Зурёдлар эмин-эркин,
Парвоз қилсин, ўйнасин.
Болалик қайтиб келмас,
Шўхлигини қўймасин.
Олаҳакка, Қаргага
Тақсангиз ҳам зар балдоқ,
Туғилмайди улардан
Қораялоқ, Заргалдоқ.
Наҳотки ибрат бўлса,

Тўти айтган Қарқуноқ?
Ўзгалар уясига,
Тухум кўяр у чуноқ.
Асослаб берди Булбул,
Маърузанинг кам-кўстин:
– Қолига солиб бўлмас,
Қушлар боласин, дўстим!
Ой ва Куёш туфайли,
Олам қутлуг, ёришган.
Онажоним табиат
Сақлар чарчоқ, ҳоришдан.
Тангрим ўзи сақласин,
Робот бўлиб қолишдан...

ТУЗОҚ

Алижон ҳам, Валижон ҳам
Ўқишади олтинчида.
Оналари койимасди,
Тартиблийди олдин жуда.

Сўнги пайтда улар бироз,
Мактабдан кеч қайтар бўлди.
Ёлгон-яшиқ гаплар тўқиб,
Баҳоналар айтар бўлди.

Интернетлар замони бу,
Мўъжизасин билинтирди.
Алини ҳам, Валини ҳам
Тузоғига илтирди.

Қўл телефон ўчирилган,
Овоз қайтар, – гап олмайди.
Гулсун опа фарзандларин,
Ҳар кун шундай, тополмайди.

– Болам кўрсин, шулар есин,
Деб, – эркалаб ҳаддан ортиқ.
Лоқайд қилиб қўймадикми?!
Биз уларни бошдан тортиб...

“ДУТОР БАЁТИ”

Дашном берар Чивинбой,
Жимирт тахта канага:
– Кун кўрасан беркиниб,
Тирқишларда, панада.

Кўришпалак дегани,
Ухлар зорга қатишиб.

Молларнинг қонин сўрар,
Тўпизига ёпишиб.

Шўрликнинг ҳоли хароб,
Қинғир оёғи синган,
Сабаби, тепки еган,
Кечаси гунажиндан.

Менинг-чи иш услубим,
– Сал нозикроқ, бошқача.
Холис хизмат қиламан,
Бешикдаги ёшгача.

Ана қаранг, мижозларни,
Уйқу аста бости-да...
Ноёб куйлар чаламан,
Қулоқларин остида.

Эҳтиёт шарт, уларнинг,
Шапалоги, дасти бор.
“Дутор баётин” куйлаб,
Қон сўришининг гашти бор.

ЯХШИ СЎЗ

Пўримликка хуши йўқ,
Ҳасан билан Ҳусаннинг.
Жини суймас негадир,
Ортиқ ясан-тусанни.

Дилбар хола уларга,
Атай қора мовутдан
Уст-бои тикди бежирим,
Кўнгилларин овутган.

Шахло билан Дилфуза,
Араз эди Ҳасандан.
Бугун ака-укалар,
Жуда пўрим, ясанган.

– Ҳа, тугилган кунлари
Эғнида кастим, шимлар.
Синфдош дугоналар
Бир-бирин туртиб, имлар:

– Қуллуқ бўлсин! Ким тикди?
– Қўшни Дилбар холамлар.
Унутилди бир зумда
Гина, араз, аламлар.

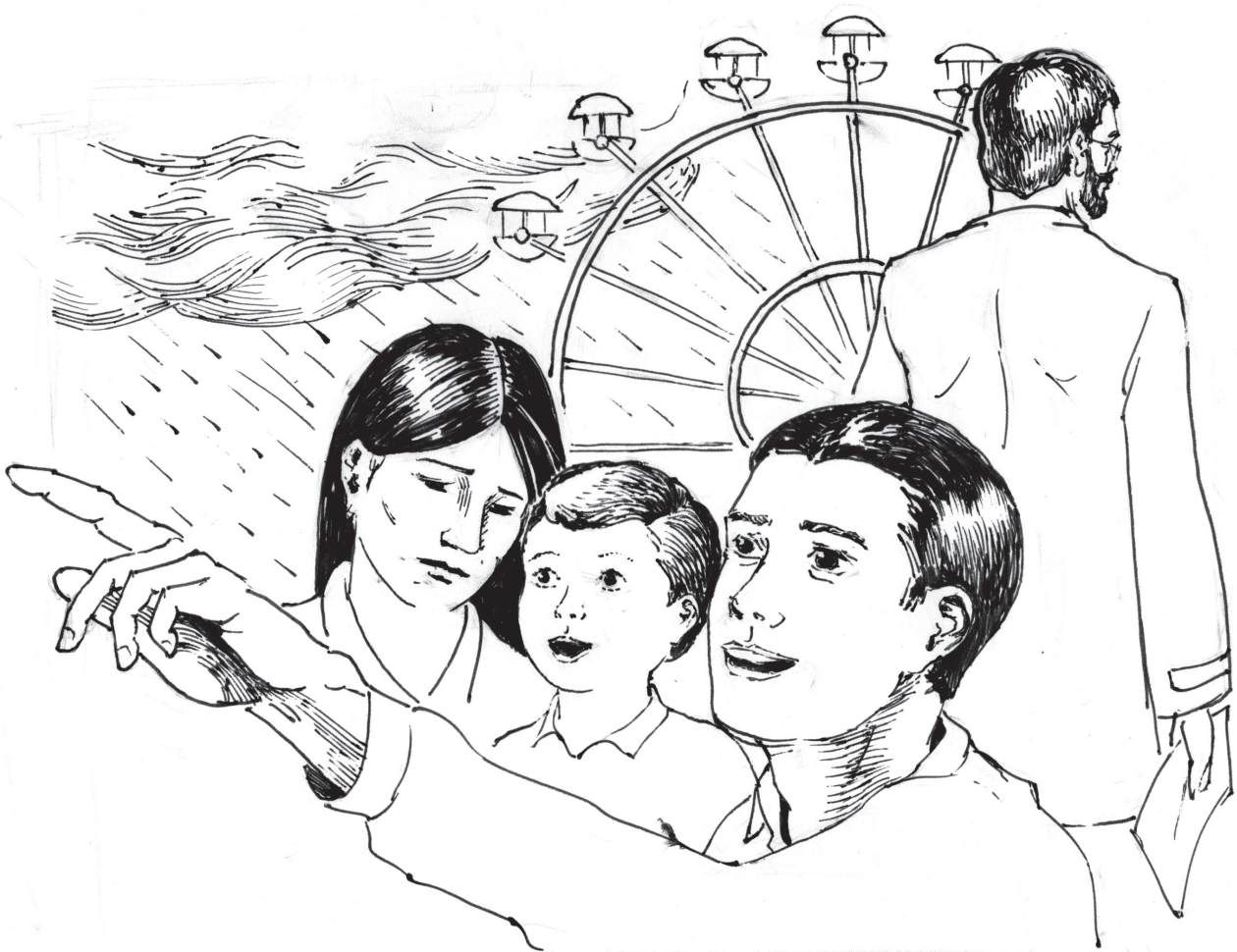
Наср
Наср Наср
Наср

Эркин НОРСАФАР

ҒУССАЛАРНИНГ ШИРИН ТАЪМИ

Ҳикоялар

Расмларни Оловиддин Собир ўғли чизган

Эркин НОРСАФАР

1974 йилда туғилган. Сурхондарё вилоят мусиқали драма театрида адабий бўлим мудири лавозимида ишлайди. Ҳикоялари матбуотда эълон қилиниб келмоқда.

ОҚ ЁМҒИР

...Ёруғликдан иборат поёни йўқ макон. Ўзга ҳеч нарса... фақат... Ёруғлик...

Оқ яқтак, оқ иштончада ўғли кўриниш берди. Бутун вужудидан илоҳий бир нур, ажиб майин шуур таралиб турарди. Вужудидан таралаётган ёруғлик ва шуурдан оппоқ эгни-боши оҳиста тебраниб турибди, шу онда беҳад муаттар бир бўй таралдики...

«Дада! Мен... кетяпман...»

У уйқудан уйғонганда субҳидам, ним қоронғулик тарқаб улгурмаган эди. Деразани очиши билан, салқин ҳаво оқими дим хонага ёпирилиб кириб, вужудига ёқимли тароват, руҳига эса ором бағишлади. Чуқур-чуқур нафас олар экан, дилига хиралик, руҳига безовталик индирган туш ҳам тарқагандек бўлди.

Шифокор ҳузурига 32-35 ёшлар атрофидаги эркак ва жувон чамаси 2,5-3 ёшлар атрофидаги рангпар, чиройликина болани етаклаб келишди. Онасининг кўлидан маҳкам тутиб олган болакайнинг ҳар бир хатти-ҳаракати, ҳатто атрофга кўрқувдан олазарақ боқишлари ҳам ўзига ярашиб турарди. Ота-онаси эса жуда ташвишнок кўринар: уларни бу ерга катта бир дард, умид ва илинж бошлаб келгани юз-кўзларидан шундоққина билиниб турарди.

Эркак узун бўйли, яғриндор бўлиб, туришида ўзгача бир кибр, мағрурлик мужассам эди. Ўрта бўйли, қошларининг ораси очиқ, катта ботиқ кўзли, юпқа лабли жувон эса бутунлигича эгни бошини қамраган сарик либосда эди.

...Улар кириб келишган вақтда шифокор эшикка орқа ўгирган кўйи, деразадан ташқарига тикилиб турарди. Бир-бирини қисимлаб турган панжалари тинимсиз очилиб-ёпилишидан нимадандир изтиробда кўринади. Стол ёнида эса ҳамшира қиз энгашган кўйи қоғоз қораларди.

– Марҳамат, ўтирингизлар. Ҳамшира, сиз болани олиб кетинг, – деди шифокор.

Ҳамшира нигоҳларига кўрқув ва савол муҳрланган болани етаклаб хонани тарк этгач, шифокор ота-онага юзланди.

Унинг хатти-ҳаракатидан гапни нимадан бошлашни билмай қийналаётганлиги кўриниб турарди. Бу нарса жувоннинг диққатини, эркакнинг эса хавотирини оширди.

– Ҳм... Хўш... нима десам экан... Хуллас, улар кўйган ташхис тўғри бўлиб чиқди.

– А? – аёл ўрнидан ярим туриб, ҳолсизланиб ўтириб қолди. Эркак бошини ҳам қилди.

– Дард... ўтиб кетибди, – шифокор сўзида давом этди. – Тўғри, бу гапни ҳалироқ айтсам ҳам, бирор нарса деб умидлантирсам ҳам бўларди, аммо буни... хуллас, – шифокор кўзларини дераза томон олиб қочиб чуқур нафас олди, – болангизнинг куни эмас, ҳатто... соатлари ҳам санокли.

– Нима дедингиз? – эркак ўрнидан туриб кетди. Унинг ранги ўзгарган, чуқур-чуқур нафас олар, лаблари гезариб, енгил титраб турарди. Жувон бошини столга қўйганича ўкириб йиғлаб юборди.

– Бу ёғига биз ожизмиз. Фақат... фақат бир нарса-ни аниқ айтишим мумкин. Болангиз эртага эрталабгача, яъни тонг отгунча яшай олса, у жуда узоқ яшайди.

– Худойим, Худойжоним! – жувон муштдек бўлиб қолди.

– Камроқ юргизинг, тез толиқиб қолади. Маслаҳатим, сизлар учун қанчалик оғир бўлса-да, бола билан кунни жуда қувноқ ўтказинг. Бу кун сизлар учун бир умрлик хотира бўлиб қолиши ҳам мумкин.

Шифокор хонасидан эркак жувонни суяб чиқди.

– Аямга нима қилди? – бола югуриб келди.

– Доктор унга укол қилди, – деди эркак.

– Оғрияптими? Жуда қаттиқ оғрияптими?

Жувон бу гапдан сўнг болани маҳкам қучганича ўкириб йиғлаб юборди. Эркак эса лабини тишлаганича гоҳ ерга қарар, депсинар, гоҳо чуқур нафас олиб кифтига йўталиб кўярди. Айтарли безовта бўлганини сездирмасди. У жувоннинг билагидан меҳр билан тутиб, ўғлини кўтариб олар экан, бўйнидан тўйиб-тўйиб ҳидлади.

– Юринглар, бир айланиб келамиз. Ҳавони қаранглар, қандай яхши!

Ўйингоҳга, ундан чиқиб ҳайвонот боғига киришди. Хиёбонни айланган бўлишди. Бола шодон кулар, эркак у билан овунган, жувон эса хомуш эди.

«Ахир қандай ҳам қувнаб ўйнасин, яйрасин?! Жонидан азиз бўлган жигарпораси, умрининг мазмуни шундоққина кўз ўнгида шамдек сўнаётган бир лаҳзада-я! Унинг беғубор қулишларини, яйрашини қара. Наҳот, бу кулгу, бу табассум, бу лаҳзалар омонат?! Наҳот, жажжи одимчалари, тапиллаётган оёқ кийимининг шовқини омонат? Бу кун, бу дам, бу лаҳзалар наҳот ҳеч қачон қайтиб келмаса? Наҳот, унинг боласи энди ҳеч қачон бу қуёшни кўрмаса, ёқимли шаббодани туймаса? Ҳеч қачон чопқиллаб юролмаса, уларга эрқалана олмаса? Наҳот, унинг эрқаланишларини, хархашаларини кўрмаса, қийқиришларини, беғубор кулгуларини эшитмаса?! Ахир, ахир бу – даҳшат эмасми? Йўқ, бу ҳаёт эмас, бундай бўлмайди. У ҳам ўлади! Ўғли билан қўшилиб ўлади, бу ерда бир кун, бир лаҳза ҳам қолмайди!»

– Ая, нимага йиғлаяпсиз? Ҳали ҳам укол қилган жойи оғрияптими? – сўради ўғли рўпарасига келиб. Жувон бола қаршисида тиззаланди. Маҳкам қучиб, бўйнидан, юз-кўзидан тўйиб-тўйиб ўпиб, ҳидлади.

– Йўқ, болам, – деди хирқироқ ва жуда шикаста овозда жувон. – Бошим қаттиқ оғрияпти, шунга йиғладим.

Бола онасининг чаккаларидан жажжи қўлчалари билан ушлаб кўзларига термулди. Унинг қўлчаларидан таралаётган ҳароратнинг, ёқимли илиқликнинг тафти шу қадар кучли эдики, жувоннинг бутун жисмини ўт қамраб олгандек бўлди.

Боланинг маъно илғамоқчи бўлгандек қаттиқ тикилган беғубор кўзларида олам-олам меҳр, покиза туйғулар жилваланарди. Жувоннинг кўзларидан шашқатор ёш қуйила бошлади. Дили ўртанди:

«Эй Худо! Наҳот, боламнинг шу беғубор кўзларига қайта термулиш менга насиб этмаса? Наҳот, унинг мана шу қўлчалари тафтини қайта ҳис этмасам? Менга тириклик, ҳаётимга мазмун бахшида этиб турган ришта – болам эмасми?»

– Ҳозир мен сизни ўпаман, тузалиб кетасиз, – деди бола ва онасининг юзларидан ўпиб-ўпиб олди. Унинг

ўпичлари шу қадар қайноқ эдики, жувоннинг яноқлари куйиб кетди. Кўз ёшлари яна қайнаб чиқа бошлади.

"Эҳ, болажон, болажон, қани, шу бўсалар одам-зотга бахт, ҳаётига мазмун бағишлай олса! Қани, шу бўсалар барча оғриқларни, изтироб-у аламларни ювиб кета олса! Дунёни бўсаларга тўлдирмасмидик!"

– Энди оғримаяптими? – деб сўради бола.

– Йўқ. Оғримаяпти, болам.

Эркак эса кўлларини чўнтагига тикиб олганича, нимадандир тоқатсизлангандек тез-тез депсиниб, кўкка қараб кўяр, атрофни кўздан кечирарди. Унинг юз-кўзида ҳеч қандай изтироб ифодаси сезилмас, аксинча, жуда хотиржам кўринарди.

– «Бу қандай одам ўзи?» – ўйлади жувон. – «Боласи яна бир неча соатда жон берса-ю, унинг бепарволигини. Одам ҳам шу қадар тошбағир, бемехр бўладими? Наҳот, шундай одам билан яшаб келаётган бўлсам? Ўз боласига, бағридан юлинаётган жигарига ачинмаган, кўз ёш қилмаган одам – инсонми? Отами?»

Жувон беихтиёр эридан нафратланиб кетди.

– Кетдик, азизам. Бирор ошхонага бориб овқатланиб оламиз, ўғлимизнинг ҳам қорни очиққандир, – дея эркак болани кўтариб олди-да, хотинининг биласига кўл узатди.

Худди илон чирмашаётгандек жирканиш ва нафрат билан кўлини олиб қочаётган жувон эрига ижирганиб қаради. Эркак унинг юзидаги ифодадан кўнглидан кечган гапларни ўқигандек бўлди. Вазиятни тўғри баҳолаб, жилмайиб кўя қолди.

Ресторанда ҳам жувоннинг қовоғи очилмади. Эри бўлса, бола билан ўйнар, қаҳ-қаҳ отиб куларди.

– Ярамас, артист. Бу кунингиздан кўра ўлганингиз яхши! – деди жувон шундай лаҳзаларнинг бирида нафратини яшира олмай.

Эркак бошига калтак теккандек, бир лаҳза гангиб, жувонга бақрайиб қолди. Ниманидир ўйлади чоғи, бошини ҳам қилди. Сўнгра, бирдан чеҳраси очилиб, қаҳ-қаҳ отиб кулди-да, уларнинг ўртасидаги муносабатдан ҳайрон бўлиб, ҳадик билан кузатаётган ўғлини кўтариб олди.

– Юринглар, ўйинчоқ дўконларини айланамиз. Яхши ўйинчоқлар оламиз!

Бутун кунни ота-бола ўйин билан, жувон эса кўз ёши билан, нафратини эридан яширмай, очиқча қаргаш билан ўтказди. Эркак буларга эътибор бермас, хотинининг нафратини, суяк-суягига ботиб бораётган ҳақоратларини табассум билан, гоҳо эса унинг сабрини синамоқчи бўлгандек қаҳ-қаҳа билан қарши оларди.

Улар гўё мушук-сичқон ўйнаётгандек эди. Бу ўйиннинг замирида эса, қарталарни сузаётган қисмат эркак ва аёл ўртасидаги меҳр-оқибат ва ирода-матонатни синовдан ўтказаятган эди.

– Сиз ўзи артист бўлишингиз керак экан. Эртага, – жувон шу жумлани айтиши билан ниманидир эслади чоғи, бир қалқиб олди-да, ранги ўзгарди... – Сиз билан ажрашаман. Энди артистлигингиз менга ўтмайди, бугун кимлигингиз билинди. Пасткаш...

– Дада! Эртага ҳам айлантиргани олиб чиқасизми?

– Ҳа, ўғлим! Худо хоҳласа, эртага ҳам, индин ҳам, ҳар куни айлантиргани олиб чиқаман!

– Болани алдаманг! Унинг ҳам ўзингизга ўхшаган субутсиз бўлишини истайсизми?

– Азизам...

– Тупурдим ҳаммасига!

Жувоннинг важоҳати жуда ёмон эди. Шу тобда унинг ҳар қандай шарм-ҳаёни, уят ва ибони йиғиштириб қўйишига шубҳа қилмаса ҳам бўларди...

Кеч киргач, меҳмонхонага келиб жойлашишди. Болани ўрнига ётқизишгач, аёл бош, эркак эса оёқ томонидан жой олди.

Жувон ҳам, эркак ҳам шу тобда муштдек бўлиб қолганди. Уларнинг сукутга тўла бу туришида қисмат ҳукмига, тобелик аломатлари мужассам эди.

Бола отасига қараб илжайди, ётган кўйи кучоғини кенг очди.

Отанинг меҳри ийиб кетди. Бу унинг хатти-ҳаракатида, ўзини тутишида яққол билинди. Оҳиста ўғлини бағрига босар экан, ўз навбатида ўғли ҳам отаси бўйнидан маҳкам қучди. Бу шундай улуғ лаҳзалар эдики, бу манзарани кузатиб турган малаклар ҳам булут сийратида фалақдан кўз ёш тўкаётган бўлса ажаб эмас. Ҳа, дарҳақиқат, не ажабки, ташқарида ёмғир ҳам шитирлаб ёға бошлаганди. Бу олам мўъжизаларга бой, аммо ҳеч бир мўъжиза улкан қоянинг нозик ниҳол узра меҳр билан энгашигани каби улуғвор гўзаллик, фусункор ва оқибатли манзарани содир эта олмайди. Ота-боланинг кўриниши ушбу бетакрор манзарани касб этган эди. Бунда туғёнлар; бири руҳини толиқтираётган ором илинжида, иккинчиси йўқотажак ором ва руҳидаги туғилган бесаранжомлик оғушида.

Ўғлининг митти вужудини кучиб ўтираркан, ота бўғинлари бўшашиб, қандайдир бошқача бўлаётганини англади. Ич-ичидан бир нарса «чирс» этиб, кўнгли бузилди. Хаёлида тойгандек бўлди, ё қандайдир улуғ бир туйғу чекингандек.

– Юзсиз, артист...

– Дада! Сизни яхши кўраман!!!

– Во-о-оҳ!!!

Шуниси бўлмади! Ҳа, шуниси бўлмади. Матонатнинг зўри билан йиллар давомида базўр тутиб келинаётган алам, изтироб ва ўкинчлар вулқон бўлиб портлади. Шундай қудратли вулқонни жиловлаб турган ор-номус, шарм, ғурурни жигарбандининг бир оғиз сўзи парчалаб юборганди. Эркак шахд билан бош кўтарди. Ён-атрофга томчилар сачради. Ўғлини ҳайратда қолдириб, кучоғидан юлқиниб чиқди-да, ўгирилиб, ўзини эшик томон отар экан базўр бўғиқ, алам ўртаб кетган овозда «Газ!» деди. Ҳиссиётдан устун бўлган ақл ҳали буткул тизгиндан чиқмаган, кўз ёшларини ўғли ва хотинига кўрсатмасликни истаб кўшни хонага чиқиш учун газни баҳона қилмоқчи бўлганди. Аммо сўнги лаҳзаларда ҳиссиёт устун келиб, оқсай бошлаган идроки бу ер уйи эмас, меҳмонхона эканлигини унутган эди. Аслида у ҳам инсон, у ҳам ожиз бир банда эди.

Эшикка юзланган эркакнинг юзи таниб бўлмас даражада, худди сув тўлдирилган пуфак сингари бўғриқиб кетган, ҳасрат ва аламга тўла кўзларидан ёш томчиларди.

Эркак талмовсираб, худди ўт кетгандек шошар, аслида эса, худди узоқ йиллик хасталиқдан яқиндагина оёққа тургандек бир тарзда судралган кўйи хонани тарк этди. Ваннахонада нимадир «гурс» этди. Жувон ниманидир англагандек, бўлди. Эри ортидан ваннахонага ўтди.

Эркак овозини чиқармаслик учун катта сочиқни тишлаб олган, ер билан битта бўлиб ётарди. Катта-катта очилган, косасига сифмаётган кўзларидан ёш тинмай қуйиларди. Жувон эрини ҳеч қачон бу қадар афгор ҳолда кўрмаган эди.

Шунда жувон уни тушунгандай бўлди. Қаршисида ер билан битта бўлиб ётган ўша «Ярама!» , ўша «Пасткаш, артист» ҳам бир олийжаноб, сабр-матонатли, саботли инсон эканлигини, ундаги қалб, меҳр-мурувват ўзиникидан минг чандон ортиқ эканлигини англади. Бирор сабабсиз, уни тушунмасдан захрини сочганлигини, эрига айни ўша лаҳзаларда қанча оғир бўлганлигини шу он англади-ю, кўксига шундай бир аламли, чидаб бўлмас оғриқ турдики, оёғидан мадор қочиб, эшик кесакисига суянган кўйи беҳол ўтириб қолди. Ахир, отаси ҳам... Наҳот, эркакнинг меҳри ташида эмас, ичида бўлишлигини, бурч, сабот-матонат каби туйғулар билан ҳисларини пинҳон тутишини унутган бўлса?!

Ниҳоят, ўғли ёлғиз қолганини англаб, амаллаб куч топиб ўрнидан турди-да, хонага кирди. Бола эшикка термулиб ётарди.

«Наҳот, шу меҳрибон ва азиз, қадрдон нигоҳлар тупроқ билан қорилса?! Наҳот шу нигоҳлар уни тупроқ тагида ҳам худди шундай интизорлик билан кутиб ётса?! Ахир, ахир, бу даҳшат эмасми бундан-да оғир қисмат, кўргилик бормикан?!»

Жувон ўғлининг қўлини ўпиб, кўз ёшлари билан юва бошлади. Унинг қўлчалари иссиқ ва юмшоқ эди. Қўп ўйнаб толиққанидан бўлса керак, болани ширин уйқу элитди. Боланинг юзига термулсанг, Аллоҳнинг сийратини кўрасан, дейишади. Унинг юзига чиндан ҳам ўзгача бир илоҳий мунавварлик жилваланарди.

У эса ўғлининг ухлашини истамасди... У ўғлини уйқудан қизғонди, худди ҳозир ухласа...

Хона эшиги охишта очилиб, эркак кириб келди. У бундан бир неча дақиқа илгаридек адл қоматли, куч-қувватга тўла эркак эмас, пажмурда ва нотавон қиёфада эди. Бор-йўғи бир неча дақиқа ичида чакка сочларига оқ оралабди! Ерга телбанамо қадалган нигоҳларида аввалги ўктамлик, шижоатдан асар ҳам йўқ. Жувон эри қаршисида тиз чўқди, оёқларидан кучган кўйи сассиз йиглаб юборди. Кўз ёшлари дарё

бўлиб оқди. Сел бўлиб оқди. Нозик елкалари силкиниб-силкиниб кетди. Эркакда эса, қувват қолмаганди. Базўр оёқда турар, шашқатор ёш тўкаётган кўзлари ҳануз бир нуқтага маъносиз термулганича қотган эди.

– Кечиринг мени. Мен кўрнамак, нодонни, тентакни кечиринг, бегим...

Эркак титраётган қўллари билан хотинининг елкасидан тутиб ўрнидан турғазди, бир сўз демай кучоғига олди. Шу тахлит улар бир муддат туриб қолишди.

Эр уйқудаги ўғлининг бош томонидан, жувон эса оёқ томонидан жой олишди. Бутун тун бўйи мижжа қоқишмади. Ўғилларининг тобора гулгун яшнаб бораётган чеҳрасидан кўзларини узишмасди. Боланинг чеҳраси зулмат кўйинини ёритиб турган илоҳий гулга ўхшарди.

Ўша тун гувоҳ бўлди, одамнинг кўзларига бутун бошли денгизнинг шўр сувлари ҳам жо бўлишига. Ўша тун билди, инсоний қалбнинг шижоати, оқибатини. Ўша тун синалди одамзотнинг сабри-матонати...

Соат миллари имилларди. Юраклар умидвор шошарди. Сассиз хонани ҳамоҳанг юракларнинг тепиши тутиб кетганди. Гупира-гупира, гуп-гуп...

Тунги уч. тўрт... Бола бир маромда нафас оларди. Эр-хотин бир-бирига умидвор тикилди. Боланинг қорачиқларида қандайдир бир учкун йилтиллади. Соат тўрт ярим... бола хириллаб нафас ола бошлади. Ота-она таҳликада, юзларини бола юзига теккизгудек алфозда қимир этмай ўтиришар, кўзларини ундан узишмас, бири тинимсиз йиғлар, бири эса карахт эди.

Соат бешдан ўтавериб, боланинг нафас олиши равонлашгандек бўлди. Ота-она энгил тин олишди, аммо яна... унинг нафас олиши гоҳ равонлашар, гоҳида эса секинлашиб-билинмай ҳам қоларди.

Эр-хотин ҳар лаҳзада яшаришар, қартайишарди. Тонг отишига эса яна ярим соат, ҳа, ярим соатгина қолганди. Яна ярим соатгина бардош берса, тонг отади...

Ташқарида эса, гоҳ отанинг кўз ёшларидек шиддатли, аччиқ, гоҳ эса онанинг кўз ёшларидек майин, мулойим ва таскинли ёмғир ёғарди. Ёриша бошлаётган осмон сатҳида эса увада булутлар мақсадсиз кезиб юришарди. Ўша тонгнинг ёмғирлари ҳар доимгидан бошқачароқ, кўнгил кўз ёшлари каби оппоқ эди...

КЎЗГУ

"...Ҳе-ҳе, – дея тўнғиллади чол, – ёқадими эмиш! Ёқадиям, ёқмайдиам. Аёлинг хўп хушбичим-у, аммо жонсиз. Сиз, мусаввирлар, одам аъзоларини анатомия қонунларига мувофиқ қўйиб чизсак бас, деб ҳисоблайсиз. Сўнг бу шакл-шамойилни палитрада тап-тайёр турган тана рангидаги бўёқ билан бўяшга тутинаркансиз, бир тарафини бошқасига қараганда тўқроқ қилиш пайида бўласиз ва қаршингизда турган яланғоч аёлга фақат шу мақсаддагина аҳён-аҳён назар ташлаб қўйиб, камина табиатни қайта бунёд этаяпти, мен-Худодан санъаткорлик сирини ўғирлаб олган зотман, дея хаёл қиласиз ўзингизни... Бе, қўйсангизчи! Буюк шоир бўлмоқ учун гапни чаппа тузиш-у зўр қофия топишнинг ўзи кифоя эмас-да! Авлиё аёлинга қара, Порбус! Бир қарашда, у офатижон бўлиб

кўринади, аммо сер солиб тикилсанг, полотнога чиппа ёпишиб қолганини англайсан: унинг гирдида айланиб бўлмади. У – фақат олд томони бор, ёрти бир тасвир, холос. На у ёқ-бу ёққа ўгирилиши, на-да им қоқиши маҳол бўлган аёлсимон бир кўланка. Мен мана бу қўллар билан орқа манзара ораллигида ҳаво сезмаяпман, картинада бўшлиқ йўқ. Ҳолбуки, олислашиш қонуни тўла-туғал сақланган, орқа манзара қоидасига ҳам худди шундай риоя этилган. Аммо мақтовга лойиқ бундай тиришқоқлигинга қарамай, бу гўзал вужудга ҳаётнинг қайноқ нафаси-ла жон уфурилганига асло ишонолмайман. Дейлик, унинг олмадек шу кўкрагига қўл теккизсам, мрамардек совуқлигидан сесканиб кетаман! Ҳа, дўстгинам, бу буғдойранг баданда қон гупураётгани йўқ, чакка ва кўкрагининг тиниқ териси ости-

да тўр бўлиб таралган томирларда ҳаёт алвон чашма каби жўш урмаётир.

Қара, мана бу жойи нафас олаётгандек – худди тирик одамникидек, мана бу жойи эса қилт этмайди, картинанинг ҳар бир бўлагида ҳаёт билан ўлим олишиб ётибди. Мана бу ерда аёллик латофати намоён, мана бу ерда эса у қўғирчоқнинг ўзи. Хуллас, асаринг номукаммал. Сен севимли асарингга қалбининг бир бўлагинигина бағишлагансан, холос..."

Кутилмаганда эшик очилиб, дераза пардаси жонланиб-қалқди: хонага ёпирилиб кирган салқин шабадада сочлари тўзғиган, норозилиги чўччайган лабларидан кўришиб турган Муаззамни кўргач Маҳин соатга қараб, лаб тишлади:

– Эсимдан чиқибди...

– Келишгандик-ку?!

– Узр, дугон, китоб билан бўлиб...

– Одам деган ҳам шунақа бўладими! Камига телефонинг ҳам ўчириб қўйгансан. Кутдим, келмаганингдан кейин, баттар бўл, кўр бўл, дедим-да...

– Бирор нарса харид қилдингми?

Муаззам юз-кўзи қувончдан ял-ял ёниб, энтикканича ичкарига шошиб одимлади:

– Вой, дугон! Турецкий шунақа антиқа моллар келган... Туфлиларни айтмайсанми? Қара, нима олдим!

У сумкасидан рўмол олиб, бошига ташлади.

– Қалай?

У рўмоли учларидан тутганича турган жойида чирпирак бўлиб айланганди, хонани муаттар бўй тутиб кетди.

– Ўзинг чиройликсан, шунинг учун ҳамма нарса ярашади!

Маҳин жилмайганича унга бошдан-оёқ кўз ташлаб, китобга энгашди.

– Гуллари, нақшларининг чиройлигини айтмайсанми! Бунақаси ҳеч қайси матода йўқ. Мана бу ҳошиясини кўр, қанақа!.. Ранглари ҳам жой-жойида танланган. Енгил, юмшоқ, муҳими ғижим бўлмайди.

Муаззам деворда осиглиқ турган кўзгу-тошойна томон ўгирилди.

– Хоҳласанг, мана бунақа қилиб елканга ташлаб кўясан. Хоҳла рўмол қилиб ўра, хоҳласанг шарф қил, хоҳласанг мана бундай қилиб... Ҳой!? Жағимни оғритиб кимга гапиряпман? Деворгами? Ўзи сенга гапиргандан кўра...

– Кечир... – Маҳин хижолатли кулимсиради.

– Уф...

Ниманидир ўйлади чоғи, кўк юзини қамрай бошлаган булут каби норизолик балққан нигоҳлари туйқус ёришди, чехрасига табассум қуёши балқди.

– Яна ўшанинг китобими? – деди мураса оҳангида.

– Ҳа, ўша!

Қиз чуқур хўрсинганича дераза ёнидаги иккинчи кроватга ўтирди-да, рўмолини тиззаси устига ёйди.

– Ҳалиги, биласанми... – Муаззам бир муддат тараддудланди, – пулингни... стипендияни олганимдан кейин берсам дегандим.

– Хўп.

– А? Раҳмат, дугон! – у энтикиб, чуқур тин олди, – хоҳласанг, сенга ҳам бериб тураман. Эртага қизларнинг кўзини бир куйдирай!

У қувонч билан рўмолини шифтга қайта-қайта отди-да, шамол дераза дарпардасини қалқитган вақтда тушаётган ёруғликдан жилваланаётган заррин, нақшинкор гулларига завқланиб тикилди. Унинг болаларча беғубор шодлигини кузатар экан, беихтиёр Маҳиннинг чехрасига ҳам табассум югурди.

– Айнан шунақасини қачондан буён излаб юргандим. Сен эса хурсандчилигимга шерик бўлиш ўрнига...

– Бу асарларнинг мен учун қанчалик аҳамиятга эга эканлигини билмайсан-да, дугон, – деди Маҳин ўзини оқлаётган оҳангда китобни узаниб дераза тоқчасига кўяр экан, муқовасига ўзгача меҳр билан кўз қирини ташлаб кроватга қулайроқ суянди. – Қўлга олишим билан дунёни унутаман! Ана уни ҳақиқий адабиёт, ана уни истеъдод деса бўлади! Тасвирларнинг ҳаққонийлиги, худди аллалаётгандек янғровчи оҳангдор сўзларининг жозибасини айтмайсанми. Кейин, кейин аёл руҳиятини ҳеч ким унингдек тушуна олмаса керак!

– Эй Худойим-ей, яна бошладингми! – Муаззам шундай дея ёстиқни юзига буркади.

– Бальзак ҳақиқатдан ҳам даҳо! Ақл бовар қилмайди, бунақа асарларни қандай ёзишади, қаердан ўйлаб топишади-а?

Муаззам нимадир деди.

– Тушунмадим? Ёстиқни олиб гапир!

– Уф... Ўша асарни мен ҳам ўқиганман, бунчалик ҳайратланмасанг дедим, тушунарлими?!

– Сенда ҳайрат йўқ, – деди Маҳин. – Хафа бўлма-ю, сени ҳаяжонланадиган мурвати ахён-ахёнда, яъни қимматбаҳо либос ёхуд тақинчоқларни кўрганда ишлаб кетадиган ҳайкалга ўхшатаман.

– Гапининг совуқлигини-чи! – лаб бурди Муаззам.

– Баъзида, – жилмайганича гапида давом этди Маҳин, – ҳис-туйғу ҳақида гап кетганда менга худди бирор таом ҳақида гапирётгандек туюласан!

– Буни инкор қилмайман! Ўзини англаган инсон ҳис-туйғуларга қарам бўлмаслиги керак! Қанчалик совуққон бўлсанг, шунчалик ютасан! Шунчалик кўп нарсага эга бўласан!

– Аксинча! Сен назарда тутаётан ўша НАРСА моҳиятан аҳамиятсиз бўлгани учун лоақал муайян номга ҳам эга эмас! Табиатингдаги худбинлик сабаб моддиюннинг зуҳуригагина эътиқод қўйиб, баъзида бу борада жуда чуқурлашиб кетасан!

Муаззам иягини тирсагига тираб, унга тикилди.

– Баъзида... баъзида... АКСИНЧА! Баъзида тилинг жуда заҳар бўлиб кетади. Буни ўзинг ҳам сезасанми? Бу биринчидан...

– Сен ҳам кам эмассан!

– Гапимни бўлма! Иккинчидан, ҳис-туйғу деганда сен...

Шу вақт кўчадан машина сигнали эшитилди.

Муаззам дераза оша кўчага қараб қўлини қувноқ силкиб қўйди-да, Маҳинга маъноли кулимсиради:

– Борига шукр, у бўлмаса ҳолим не кечарди-а?

– Тинчликми?

– Халоскорим келди!

– Ким? Зуфарми?

Тасдиқ ишорасини олгач, кўзгуга тезгина қараб олди-да, ташқарига отилди.

Дугонасининг қораси узоқлашгач, рўмолни елкасига ташлаб, тошойна қаршисида ўзини турли қиёфага солиб бир муддат солланди: димоғида аллақандай шўх мусиқани хиргойи қилиб чирпирак бўлиб айланганча рақсга туша бошлади.

Хона ҳам, борки жиҳоз унинг билан айланар, кучлироқ шабода эсан вақтда парда бор бўйи билан ҳавога кўтарилиб хона куёш нурларидан чарогон бўлиб кетар: қизнинг завқини келтирганича сочларини тўзғитиб, рўмоли ва этагини юлқиб тортқилар, баъзида эса шабода эшик томондан ёпирилиб кириб, парда худди бўрондан зўриқаяётган кема елкани каби дераза ромларига юкунган чоғда хона ним қоронғуликка чулғонарди.

Қиз ўйнаб толиққач ўзини кроватга ташлади. Мамнун керилган қирмизи лаблари устида кўпчиган реза-реза тер томчилари кўринар, дурдек тизилган оппоқ тишлари ва шодлик учкунлаётган кўзлари йилтиллар, рўмол ташланган кўкси эса тинимсиз кўтарилиб тушарди.

Аллалаб-елпиётгандек қалқиётган дарпарда аро юзига тушаётган нур тафти, уфураётган ёқимли шабода ва юмшоқ тўшакнинг оромбахш оғушида кўпириб-парланиб, шуълаланаётган паға-паға булутлар сузиб юрган мовий гумбазга боқар экан, чексизликни туя-туя уйқу элитганини сезмай ҳам қолди...

Жунжикиб уйғонди. Шом тушиб, атрофни қоронғулик қамрай бошлаган, очиқ деразадан кираётган муздек шамолдан елкалари совуқ еган эди.

Шу вақт кўзлари қувончдан ёнганича Маҳин кириб келди.

– Бунча ҳаялладинг?

– Суҳбатимиз чўзилиб кетди.

Тошойнага қараб ўзига оро берар экан, чуқур ва мамнун хўрсинди.

– У чиндан ҳам бошқача! Бошқаларга ўхшамайди.

Юзини норози буриштирганча деразани ёпган Муаззам жунжикканича халатига ўранар экан, лоқайд оҳангда деди:

– Тушунмадим!

– Нимани тушунмадинг? – сўради Маҳин ўгирилмаган кўйи.

– Бу ерда бошқа гап бор! Қани, ёрил-чи!

– Қанақа гап бўлиши мумкин?

– Маҳин?

Муаззам қувонч тўла кўзларини унга қадади.

– У қўлимни сўради!

– Оҳ, қандай бахт! Кутмагандим, табриклайман!

– Раҳмат! Муҳлат эртагача, дарсдан кейин учрашадиган бўлдик. Кечки нонуштани соҳил бўйидаги ресторанда қилмоқчимиз.

– О-ҳо! Романтик кеча дегин.

– Шунақа! Биз билан айланмайсанми?

– Ммм... Йўқ, боролмайман! Дарсдан сўнг супермаркетга боришим керак, ранги ёқмаяпти, очикроғига алмаштириб келаман.

– Яхши эди-ку, ҳа майли, ўзинг биласан.

– Бошим! Аччиқ қаҳва ичмасам...

– Менга ҳам тайёрла, илтимос.

Муаззам бош ирғаб, зирқираётган елкасини силаганича ошхона томон юрди. Маҳин эса ҳикоянинг қолган жойидан ўқишга тутинди...

* * *

– Қўйворинг! Қўйворинг деяпман!

Қоронғулик қўйнидан шошиб одимлаганича Маҳин ва Зуфар изма-из чиқиб келишди.

Кўча чироғи ўчиқ, ҳовли қоронғу, Муаззам ҳали қайтмаган кўринади. Уй олдида келиб, сумкасини ковлаётган вақтда йигит ҳам етиб келди. Қиз эшикни очар экан, зарда билан деди:

– Кетинг, кўзимга кўринманг!

– Маҳин!..

– Мен сиздан нафратланаман, эшитдингизми, нафратланаман!

Эшикни ичкаридан беркитмоқчи эди, удалай олмади. Сумкасини улоқтириб, юзини қўли билан тўсганича кроватга ўтирди. Деразадан тушаётган ғира-шира ёруғлики дарпарда нақшларида ўз аксини топаётган қоронғу хонада қизни базўр илғаш мумкин эди.

– Қаерда эди?..

Пайпасланиб чироқни ёққан йигит унга яқин борди.

– Маҳин?

– Мен сизни ер юзидаги энг олийжаноб инсон деб билардим! – ёшли кўзларини унга қадаганича деди Маҳин. – Сизни ҳатто авлиё даражасига чиқариб қўйгандим, шуни биласизми?!

Қизнинг мижжасида тўлқинланаётган ёшлар гул япроғида сизаётган шабнам мисоли энгил титраб турган гилос ранг лабларига қуйиларди.

– Фақат ўз гапингни маъқуллайсан, мени ҳам эшитсанг-чи! – қўлларини силтаганича асабийлашди Зуфар!

– Айтадиган гапингизни айтиб бўлдингиз! Мен сизга ишонган эдим. Сизни севгандим, қалбимни бергандим!

– Қаердаги бир нусхани деб...

– Керак бўлса, аслида ўша нусха сизсиз! – унинг гапини бўлди Маҳин,

– Танишганимиздан буён шу аҳвол! – дўриллаган овозда ҳайқирди Зуфар. – Сенинг бошқа мақсадинг, бошқа ҳаётинг ҳам борми? Мени ҳам ўйлайсанми? Мен ҳам одамман-ку?! Шунча кутдим, борлигимни сезар деб. Чидадим, сабр қилдим, ҳамма нарсанинг ҳам чегараси бўлади! Мен ҳақимда, орзуларимиз ҳақида бирор маротоба гапирганмисан? Йўқ! Нега? Нима учун? Ёқмаса ҳам бутун умр гапингни маъқуллаб, соянгга сиғиниб ўтишим керакмиди? Одам деган шунчалик ҳам бўладими?

Қизнинг ғуссали чехрасида чироқ ёруғида йилтираганича, дурдек қатор тизилган ёшларига қараб туриб кўнгли алла нечук бўлиб кетган йигит унинг қўлларини кафтлари орасига олди.

– Сен учун ҳамма нарсага тайёрлигимни наҳот билмасанг? Тушунсанг-чи! У сенга нима берди? Нима бера олади?

– Олиб берган нарсаларингизни миннат қиляяпсизми?

Йигит хушёр тортди.

– Эсинг жойидами? Қанақа миннат, нималар деяпсан?

– Билгандим шунақа бўлишини! Мана, олинг!
Зарб билан полга улоқтирилган қўлтеелефон ғи-
лофидан ажралиб, сочилиб кетди.

– Бу нима қилганинг?

Қиз ўзини кроватга ташлади-да, юзини ёстиққа босиб ўкириб йиғлаб юборди. Ўзини йўқотиб қўйган йигит қўл узатгани ботина олмасди, қандай йўл тутиш-ни билмай турган вақтда хонага саросимада Муаззам кириб келди. У эшик кесакасига суянганича, паришон нигоҳларини уларга ҳайрат билан тикиб, елкасига ташлаган рўмолини сидириб олди-да, ўзи билмаган ҳолда ўраб-ғижимлай бошлади.

– Нима гап, тинчликми? Овозларинг... кўчага эши-
тилади-я!

– Ҳеч гап йўқ, – кўзларини олиб қочганича тўнғил-
лади Зуфар.

– Кетинг!

– Маҳин?

– Маҳин, ўзи бу ерда нималар бўлаяпти?

– Кетинг дедим сизга! Муаззам, айт, чиқиб кетсин!

– Ҳеч қаерга кетмайман!

– Унда мен кетаман!

– Ҳеч қаерга кетмайсан! – Зуфар Маҳиннинг би-
лагидан тутиб кровати ёнига қайтарди. – Мен ўйинчоқ
эмасман, ёқмай қолса улоқтириб юборадиган. Шунча
вақт сабр қилиб сени тингладим, энди, мени тинглайсан!

– Менга дўқ қилманг, шарт ҳам қўйманг, сиз мен
учун ҳеч ким эмассиз!

Совуқ қотаётгандек енгил титраётган қизнинг ға-
забдан кўзлари катта-катта очилган, қорачиқлари кен-
гайиб кетганди.

– Зуфар, балки сиз нима бўлаётганлигини айтиб
берарсиз?

– Ҳаммасига унинг бўлмағур...

– Тилингни тийинг! Ўзингиз бўлмағурсиз!

– Бас қиласанми-йўқми!?

– Сиз бас қилинг!

– Ҳар икки гапнинг бирида ўшани тиқиштирамасдан
тура олмайди! Ёнидаги одамнинг ғурур-ҳамияти унинг
учун бир пул!

– Энди тўғри тушунибсиз, кўнглингни тўлдими?
Баҳойингни билар экансиз, тинч қўйинг мени!

– Ҳозир мен сени!..

– Маҳин, бу нима деган гап? Зуфар!

– Сиз аралашманг!

– Ие, ҳа?! Ур! Ур! Нега бақрайиб қолдинг?

– Сансирама менга!

– Сансирайман! Қўлингдан нима келади!

– Нима дединг?

– Маҳин! Эсингни йиғ, бу нима деганинг?

– Эшитганинг! Сен...

Маҳин гапини тугатишга улгурмади.

– Оҳ, онажон!..

– Зуфар!

Муаззам Зуфарнинг биллагидан тутди.

– Бу нима қилганингиз? Нималар бўлаяпти сиз-
ларга?

– Қўйиб юборинг!

– Зуфар!

– Қўйиб юбор дедим!

Кўзлари хиёл ёшланиб, енгил титраётган Зуфар
Муаззамнинг қўлини енгил силтаб ташлади-да, чап
юзини силаганича ерга ўйчан нигоҳини қадаган Маҳин-
нинг қаршисида тиззалаб, юзини кафтлари орасига
олди: кўз ёшларини бармоқлари билан сидириб кўз-
ларига тикилди.

– Мен сени севаман! Эшитаяпсанми, севаман!
Сен учун ҳатто дунёга ўт қўйишга ҳам тайёрман! Сен-
га кўз олайтирганнинг барини ўлдираман! Ҳеч кимга
бериб қўймайман! Хаёлинг ҳам, бутун борлигинг ҳам
меники, эшитаяпсанми, фақат меники!

– Ҳеч қачон! Ҳеч қачон!..

– Зуфар! Унинг хаёли ҳозир жойида эмас, илти-
мос, кетинг, эртага бафуржа гаплашиб оласизлар!

– Гаплашадиган гапимиз қолмаган!..

– Нимани истайсан, айт, ҳаммасига розиман! Сўз
бераман, нима десанг шу бўлади!

– Кетинг!

– Нима?

– Бу ердан даф бўлишингни, қорангни ўчи-
ришингни истайман!

Зуфар ўрнидан кескин туриб тошойнани девордан
юлиб олди-да, ерга урди. Муаззам кўрқувдан чинқириб
юборди:

– Зуфар?!

Ойна гардишидаги нақшинкор гипс бўлакчалари
ва шиша синиқлари атрофга сачради.

– ...Бечора-ей!

– Маҳин!

Хаёлини тобора кучлироқ қамраб олаётган ноҳуш
ўйлардан қарахт, кўрқувдан қалтираётган Муаззам Зу-
фарнинг йўлини тўсди.

– Зуфар! Эсингни йиғинг, бу нима қилганингиз?
Илтимос, ҳеч бўлмаса сиз оғирроқ бўлинг, ахир эркак
кишисиз-ку! Бундай пайтда унга гап уқтириб бўлмайди.
Илтимос, кетинг!

Йигит ҳансираб, депсиниб у ёқ-бу ёққа аланглади-
да, эшикни тепиб чиқиб кетди.

– Ярамас, пасткаш!

Узоқлашиб улгурмаган йигит бу гапни эшитиб
тўхтади, кафтини қисимлаб ортига ярим ўгирилди,
Муаззамнинг қўлини кўксига қўйиб ортидан илтижоли
қараб турганини кўргач, ниманидир ўйлади чоғи, тез-
тез юрганича узоқлашди...

Машина эшиги қарсиллаб ёпилиб, ҳамлага шай-
ланаётган ярадор буқа каби тош-тупроқ сачратганича
жойидан кўзғалди. Муаззам бир муддат атрофни чанг-
тўзонга кўмиб узоқлашаётган машина чироқлари ор-
тидан қараб тургач, қўл телефони парчаларини йиғиб
олди-да, Маҳиннинг қаршисида чўккалади.

– Шунчаликка боришинг шартмиди? Сени ҳам ту-
шунмай қолдим!

– У шунга лойиқ!

– Балки сен айтгансан нима бўлганлигини?

– Уни ҳақорат қилди. У ҳақида гапиришимни манъ
қилмоқчи бўлди.

– Яна ўшамми?! Сенга неча маротаба айтдим!..

– Нима қилибман? – Маҳин ғазабдан ёнаётган
кўзларини унга тик боқди. – Айбим, эслаганимми?
Шунга осмон узилиб ерга тушибдими?

– Ҳеч бўлмаса шунча йиллик севги-муҳаббатларингни инобатга олсанг бўларди.

– Қанақа севги, қанақа муҳаббат?! Мен уни севманман, севмайман ҳам!

– Ортингдан қанча юрди, сен учун нималар қилмади, наҳот унутган бўлсанг?

– Нима қилибди мен учун? Нима? Ҳеч нарса! Ундан ҳеч нарса сўрамаганман, сўрамайман ҳам! У ҳақида эслашни ҳам хоҳламайман!

– Э-э, билганингни қилмайсанми! Шу етмай турганди ўзи. Уф... Бошим... Бўлар иш бўлди, тур, хонани йиғштирайлик! Тегма, эсинг жойидами?!

У узаниб Маҳиннинг қўлидаги синиқ кўзгуни олиб хона бурчагига улоқтирди.

– Кечаси синиқ кўзгуга қараш хосиятсизлик келтиради.

– Сен овора бўлма, ўзим йиғштириб оламан! – деди Маҳин нигоҳини бўшлиққа ўйчан қадаганича.

– Ҳозир тегма, эрталаб ташлармиз, ирими бор.

Қизлар хонани йиғштиришиб, кўзгу синиқларини хона бурчагига тўдалашгач ҳеч гап бўлмагандек суҳбатлашиб ўтиришди. Ўрганиш сабабдир, ҳар иккиси ҳам ўзлари кутмаган ҳолда кўзгунинг йўқлигига кўника олмай унинг бўш қолган ўрнига бир неча маротоба кўз ташлашди.

Муаззам боши оғриётганлигини айтиб ётди, Маҳин эса одатдагидек мутолаага берилди.

Тун ярмидан ошгач кучли ёруғлик дарпарданинг нафис, нақшинкор тўрларининг аксини хона деворига тутиб ўтди: шовқин тиниб, борлиқни сукунат қамраб олди.

Эшикнинг қаттиқ тақиллашидан чўчиб ўйгонган Муаззам аввалига ҳеч нимани англай олмай атрофга аланглар экан, деразадан тушаётган ой шуъласида Маҳиннинг ҳам жонланганини сезди.

– Ким?

– Мен! Очинг эшикни!

– Зуфар!?

Муаззам ўрnidан туриб, елкасига тунги халатини ташлади ва чироқни ёқиб эшикка яқин борди.

– Бемаҳалда нима қилиб юрибсиз?

– Маҳин! Чиқ, гаплашиб олишимиз керак!

Қиз бир сўз демай бошини кўрпага буркади.

– Эртага гаплашиб оласизлар дегандим-ку. Зуфар, илтимос, кетинг!

– Чиқ! Бўлмаса эшикни бузиб кираман!

– Нима бало, мастмисиз? – қизнинг овози баланд ва қатъийроқ янгради.

– Ҳа, мастман! Эшикни очинг, бўлмаса кўпориб ташлайман!

– Кетмасангиз, одамларни чақираман!

– Билганингизни қилинг! Сиз билан ишим йўқ, Маҳин чиқсин! Очасанми-йўқми?!

– Зуфар...

Гапини тугатишга улгурмаган Муаззам ўзини базўр четга олишга улгурди, кетма-кет тепки зарбидан эшик кўпорилиб, бир табақаси ёнбошлаб қолди.

Зуфар Маҳиннинг кровати тепасига бостириб борди-да, устидаги кўрпани юлқиб, хона бурчагига улоқтирди. Қиз ўрnidан сапчиб турди.

– Ҳаддингиздан ошманг! Ўзингизни ким деб ўйлаяпсиз?

Нафис каштали кумушранг тунги либос қизнинг келишган қадди-бастига сидирилиб, васвасага солувчи борлигини кўз-кўз қилар, чироқ ёруғида бели узра тўлғонаётган тим-қора сочлар оппоқ юзига фусункор жозиба бағишлаган, беҳи гули каби рангин яноқларида шуълаланаётган жилванинг на ғазаб ва на-да қувончдан эканлигини англаб бўлмасди.

Йигитнинг малоҳатидан эсанкираб каловланиши қизни ҳаволантирди.

– Кетинг, чиқиб кетинг!..

– Маҳин!

Йигитнинг нигоҳларидаги норозилик ва ғазаб ўрнини мутеълик ифодаси эгаллади: қизнинг оёғи остига беҳол тиз чўқар экан, бақувват қўллари у томон илтижолои чўзилди.

– Сенсиз яшай олмайман, илтимос...

– Ўртамизда ҳеч қандай гап қолмаган! Борини ҳам тарсакингиз билан йўқ қилдингиз, – унинг гапини бўлди Маҳин.

– Кечир!

– Йўқ! Ҳеч қачон!

– Маҳин!?

– Мени бошқа безовта қилманг, изламанг ҳам! Эркакларнинг ҳаммаси бир гўр экан! Энди фақат унинг хаёли билан яшамоқчиман!

– Маҳин! Эсингни йиғ, ўйлаб гапир! – деди Муаззам.

Йигитнинг юзига қон тепди: кўзлари ғазабнок ёниб, узатилган қўллар йиғилди, муштлар тугилди. Тишлари асабий ғижирлаб, жағ мушаклари бежо ўйнади. Ҳамлага шайланаётган йўлбарс каби ўрnidан вазмин кўзгаларкан, бўғиқ овозда деди:

– Илтимос, гапингни қайтариб ол! Ҳазиллашдим, синамоқчи эдим де!

– Йўқ! Бу рост!

Йигит қизнинг елкаларидан маҳкам тутиб, қаттиқ силкилади:

– Ҳақкинг йўқ, эшитаяпсанми, ҳақкинг йўқ!

Қизнинг кўзларидан тирқираб ёш сизди.

– Қўйворинг, оғрияпти!

– Зуфар! Эсингизни йиғинг! Қўйиб юборинг уни!

– Ҳазиллашдим де! Айт, ҳазиллашдим де!

Оғриқ жон-жонидан ўтиб кетган қиз ғазабланди.

– Сенга қараган сайин нафратим ортиб бораяпти!

Ҳазаб ва аламдан сархушлиги зиёда бўлган Зуфар уни бағрига тортмоқчи эди, қиз унинг қўлидан чиқмоқчи бўлиб силтанди-да мувозанатини йўқотиб хона бурчагидаги кўзгу синиқлари устига йиқилди. Қиз ҳатто «оҳ» тортишга-да улгура олмади.

Зуфар яшин тезлигида уни кўтариб олди. Қизнинг кураклари орасига ханжарсифат кўзгу синиғи санчилиб турарди.

– Йўқ! Йўқ! Йўқ!!!

Тун бағрида йигитнинг дўриллаган, бўғиқ овози нохуш гулдираб кетди. Узун сочлари ҳавода солланаётган қизнинг камон каби эгилган белидан қўли билан тутиб, мафтункор юзига тикилганича турарди.

– Маҳин!.. Эй, Худойим-ей, нима қилиб қўйдим!?

У қизни бағрига босди.

– Илтимос, Маҳин, кўзингни оч! Илтимос, ўлма, мени ташлаб кетма! Маҳин! Маҳин!..

Йигит йиғлаб қизнинг лаби, бўйни, кўксидан телбаларча ўпар, юз-кўзи қонга беланган эди.

Муаззам кўзи тушган даҳшатдан бошини чангаллаганича чинқириб йиғламоққа бошлади.

Маҳинни даст кўтарганича, қоқиниб-суриниб ҳовли томонга йўл олган Зуфар нигоҳини қонли кўз ёшлари кўксига томаётган қизнинг гулдек жамолидан узмасди.

Зулматга чулғанган борлиқ сукунатини дов-драхтларнинг шовуллаб тебранишигина бузиб турар, ҳадсиз юлдузлар залворидан қад ростлай олмаётган осмон қопқаси эса шундоққина кўл етгудек масофада эди.

Йигит тўлин ой шуъласидан жилваланиб, шамолда баҳри уммон каби тўлқинланаётган майсазор узра тиззалади: кумушранг либоси ҳилпираб, сочлари илондек тўлғониб-чулғонаётган қизни боши узра даст кўтарганича, кўкка қараб нидо қилди.

– Шумиди ниятинг? Шуни истаганмидинг? Нега жимсан! Нега индамайсан? Қайтариб бер, эшитаяпсанми, қайтариб бер! А-а-а!..

Унинг наъраси фалакни тутди. Яна ва яна...

Кутилмаганда у қизнинг жасадини майсазорда қолдириб, йиқилиб-суринганича хонага кириб борди. Ёқавайрон, ҳаммаёғи қон, кўзлари телбанамо боқаётган йигитни кўриб Муаззам деворга ёпишганича, кўрқувдан дағ-дағ титраб йиғлай бошлади.

– Йўқ! Йў-ўқ, илтимос! Керак эмас!.. Йў-ўқ...

Зуфар хона ўртасида ётган қонли кўзгу синиғини олгач, кўрқувнинг зўридан бақиршига-да ҳоли қолмаган қиз қаро терга тушганича, худди ваража тутгандек қалтирай бошлади.

Қиз жасадига яқин келган йигит худди совуқ қотаётгандек елкаларини кучиб, хўнграб йиғлаганича тиз чўқди. Бир муддат энгашган алфозда тош қотди. Сўнгра шиддат билан қаддини тик тутиб қўлларини

кўкка чўзганича ер-у кўкни титратиб шундай аламли нидо қилдики, фалак гумбази чок-чокидан ситилиб кетгандек бўлди. Бир зарб билан кўйлагини пора-пора қилди ва кўлидаги кўзгу синиғини вужудига кетмакет тортди: аввалига чуқур ботган «тиғ» жароҳати орасидан суяклар оқариб кўринди: ҳаяжон, номаълум кўрқув ва даҳшатдан тўлиб-тошган, қудратини кўз-кўз қилиб ўйнаётган мушаклар учиб-титрай бошлади, кетма-кет тортилаётган «чизиқлардан» зумда қонга беланди.

У эса тиззалаган кўйи қизнинг жасадини боши узра даст кўтарди ва кула бошлади.

Кулди: телба дунё устидан аламнок-оғриқли, масхаромуз ва шаккокона...

Кулди: қадри йўқ телба муҳаббатининг, ношуд ва нотавон тақдирнинг устидан...

Кулди, кулаверди...

Гўё унинг қаҳқаҳасидан нафсонияти уйғонгандек олис-олисларда гумбуралаган момақалдироқ, кўп ўтмай самодан даҳшатли садо бўлиб қайтди: у шаккокни излаб топган кезларда ер-кўк титраб, атроф кундузгидек ёришиб кетарди.

Йигит ҳеч нарсани кўрмас-туймас, телбавор куларди...

Шамол кучайди, кўз очиб бўлмас чанг-тўзон кўтарилиб, борлиқ жунбушга келди: атрофни дов-драхтларнинг тебраниши, кулаши, бир-бирига урилаётган шох-шаббаларнинг қарсиллаб синишидан пайдо бўлган шовқин тутиб кетганди.

...Эшик-дераза ромлари парчаланиб, томлар ҳавога кўтарилди, деворлар қулади. Кўп ўтмай шаррос ёмғир қуя бошлади.

У кулгани сайин бўрон борлиққа қасд қилар: кўк ва заминни туташтириб юборган ёмғирнинг-да, тобора мавжланиб, шиддатланиб кўпираётган тошқиннинг-да ниҳояси йўқдек эди...

Назми Назми
Назми Назми Назми
Назми

Салим АШУР

Муҳаббат боғида баргрезон

ДИЛ ОВОЗИ

Арқон солиб етказдилар ҳузурига,
Арзитмади аввалгидек бир узрига.

Деди: нега чегарани яна буздинг,
Яна нега висолимга умид туздинг?

Мен ит эдим, туртди яна оёғида,
Мен севган нур бир кўринди ёноғида.

Кошки, яна туртса, яна балқиса нур,
Нафрати ҳам кўринади бўлиб сурур.

Кимдир мени ураверди калтак билан,
Мен-чи, кўпрак севавердим юрак билан.

Канизаги кўзларимга балчиқ сепди,
Бир ошиғи алам билан ёмон тепди.

Шу лаҳзада лабларига тушиди кўзим
Ва пойида итдек ётдим бориб ўзим.

Кўллари оқ, бармоқлари бунча узун,
Бир кафтида кун ўйнаса, бирида – тун.

Юзларига қаролмайман сира-сира,
Кўзим тушса, юрак-бағрим тилка-пора.

Қошларига сизинаман, кечиргин, деб,
Сочларидек қора заҳар ичиргин, деб.

Изларини ўпай, шамол, сен совурма,
Тупрогидан кўзларимга суртай сурма.

Ўлган ердан тириламман берса заҳар,
Заҳарларин соғинаман оқишом, саҳар...

Бармогини нуқиб деди: қувиб солинг,
Авом кулсин, либосини ечиб олинг.

Шу заҳоти ҳайдадилар биёбонга,
Қайтолмайман бу кўча, бу хиёбонга.

Икки кўзи – бири муслим, бири тарсо,
Кўнглим уйин куйдирган ул ўти порсо.

Олам аксин кўраман мен бутхонада,
Жоним муқим жисм деган қошонада.

Бутхонанинг ёнида бор эски масжид,
Тупрогини ялар менга ўхшаган ит.

Ишққа ошён бўлди кўнгиш – қадим кўргон,
Манзил тутмай ўтиб кетди ушшоқ – қарвон...

Биродарлар, дардим сизмас дostonларга,
Хабар беринг тупроқларга, осмонларга.

Кўзимда ёш, биродарлар, ғамим еманг,
Кулсангиз ҳам, илтимосим, уят деманг.

Мен мағлубман, шу тақдирга ўзим рози,
Нима қилай, тинч қўймайди дил овози.

Салим АШУР

Таниқли шоир, публицист ва таржимон. У 1964 йилда туғилган. ТошДунинг журналистика факультетини тугатган. «Яшил гиёҳ» (1994), «Атиргул» (1994), «Сиз эртага келасиз» (1999), «Кечиккан тонг» (2002), «Аталган кунлар» (2004), «Дарз» (2006) каби шеърйи китоблари нашр этилган. А. Блок, И. Бунин, А. Фет шеърларидан намуналар ҳамда Ж. П. Сартр, К. Паустовскийнинг қисса ва баъзи ҳикояларини ўзбек тилига таржима қилган.

Қасирлатиб синдиради сукутларни,
Қасирлатиб бузаверар ҳудудларни.

Юрсам эди атрофида ити бўлиб,
Сўнг бор кўрмай қолмасайдим фақат ўлиб.

Ити бўлсам, майли туртса оёғида,
Мен севган нур бир кўринса ёноғида.

Етказдилар ҳузурига солиб арқон,
Гоҳ кирарди, гоҳ чиқарди бўғзимда жон.

ОСМОННИНГ САВОЛИ

Уйқумда кўзимга ёш келур,
Зирқираб томирда тош келур.

Юракка чўқади кўкдан юк,
Жонимни сўради ишқ – зулук.

Тунимни синдирар хаёли,
Термулар осмоннинг саволи.

Бир савол – муҳаббат ҳақида,
Муҳаббат – энг эски ақида.

Юлдузлар тўпланар девонга,
Умримиз қўйилар мезонга.

Ул алвон доира – қаҳқашон,
Бетининг тафтидан бир нишон.

Қайда у, қайда у, қайда у,
Ким жонга бир мужда айтади?

У балки ҳужайрам ичида,
Ҳужайра занжирин зичида.

Бир кўрсат, ўлимдан уйғонай,
Бир кўрсат, ўтингда тўлғонай.

Ҳаётни тўлдирсин жамоли,
Югурсин висолнинг шамоли.

Бир кўрсат – ўнгимда, демайман,
Аввалим, сўнгимда демайман,

Бир кўрсат, тушимда бир кўрсат,
Майлими, уйқудан турмасам?

Бир кўрсат, бир кўрсат изини,
Кўрсатма, кўрсатма юзини.

Кўраман кўзимни юмганда,
Бир қуёш барқ урар ўмганда.

Кўзимни очганда кўринмас,
Ўзини излайман, гўринмас.

Уфқда нишона ажали,
Умрнинг уфқида тажалли.

Иликда оғриги ортади,
Кўзлари ўзига ортади.

Керакмас ул эски изтироб,
Керакмас ул эски офтоб,

Қулолга беради кулимни,
Ёнидан олиб ўт йўлимни.

Ул ишқдан айлагил ҳимоя,
Бошимга сояси кифоя...

Ишқ – устоз, ошиқлар – талаба,
Мағлублик аслида ғалаба.

Муҳаббат – гул сочган бир зулм,
Толедир қўлида шан ўлим.

Юлдузлар тўпланар девонга,
Умримиз қўйилар мезонга.

Тунимни синдирар хаёли,
Термулар осмоннинг саволи.

БИР КЎРСАМ...

Наҳотки, ул оғриқ ўлмаган,
Наҳотки, ул гуллар сўлмаган...

Ҳалиям ул эски варақлар
Қатида нигоҳи чарақлар.

Ҳалиям у битик ўчмаган,
Сир, бўёқ, ранглари кўчмаган.

Чайқалар зулфининг зулмати,
Зим-зиё тунларнинг улфати.

Нафаси келади сўзидан,
Юраги кўринар кўзидан.

Сўзидан ошади ғайрати,
Кўзидан тошади ҳайрати.

Бахтиёр инсонга аталган,
Киприги кўксимга қадалган.

Ҳислари товланган бармоги,
Эҳтимол, менга зид бармоги.

Чоҳларга ташлайди кўнглимни,
Қиличдек кесади йўлимни.

Умрдан, фурсатдан узоқ йўл
Ё озод ва ёки тузоқ йўл...

Биламан, қушларга меҳрибон,
Тириклик у билан жовидон.

Гулларга, сувларга дугона,
Менга-чи, дўст эмас, бегона.

Тиканни авайлаб силайди,
Менга-чи, фожелар тилайди.

Ёнига бормайман шул сабаб,
Боргин деб тепади телба қалб.

Жудаям, жудаям узоқдан
Бир кўрсам, қутилгум ингроқдан.

Бир кўрсам, кўзимга нур қайтар,
Дилимни тарк этган ҳур қайтар.

Бир кўрсам, куйдирар зўр ҳусн,
Комига тортади кўр афсун.

Томимда сайраган кабутар
Оғзида бормикан хуш хабар?

Ошиқлик Салимга бўлди фан,
Қонига тўлгайдир шул кафан.

Одамлар, етказманг дарагим,
Билмасин, унга йўқ керагим.

Номимдан етмасин зарра ранж,
Ҳолига беқарор дунё – ганж.

Бир малол кезмасин сўзида,
Шамолдек ўз эрки ўзида.

Қуёшдек юксакда бўлсин у,
Ошиқ ҳар юракда бўлсин у.

Бўлсин у дунёнинг хўжаси,
Ҳар қуни бўлайин ўлжаси.

Ороми – мен чеккан озорлар,
Дил коми – мен ётган мазорлар.

Қабримдан унганда зор гиёҳ,
Гиёҳга қараса бир қиё,

Мен учун ҳаловат, тамкин шу,
Илинж шу, юпанч шу, таскин шу.

Бир кўрсат, бир кўрсат, бир кўрсат,
Розиман кўр бўлсам шу фурсат.

Наҳотки, саргайган қоғозлар,
Қатида ям-яшил овозлар.

Нафаси келади сўзидан,
Юраги кўринар кўзидан.

ТИЗИМЧА

Қомати оятдек мукамал,
Феълда минг маъно, минг амал.

Қадди сарв, бели бир қисмча,
Сиқма-е, бу белни, тизимча.

Тизимча, қоматга ярашиб
Турибсан, кўйлакка қарашиб.

Тизимча, оғритма кўйлагин,
Қаерда турибсан, ўйлагин.

Ингичка, бахт қулган бир гулсан,
Ингичка, шу белга масъулсан.

Бели қил ва ё бир қисмча,
Белига чирмашма, тизимча...

Бир қара, билаги қоп-қора,
Тирноғи остида чирк, яра.

Бармоғи ҳар ёнга қайрилган,
Кўзлари қабоқдан айрилган.

Қошлари бири йўқ, бир бор,
Киприги тўкилиб кетган – хор.

Қўллари ё узун, ё калта,
Ўзиям бир халта увада.

Тизимча, сал кутсанг агар сан,
Ўзинга мосини топарсан.

Бу хунук, бадбуруш, қаро ер...
Сен уни менга бер, менга бер.

Менга бер изини, гардини,
Кулгиси, севгиси, дардини.

Лабида ингичка истеҳзо,
Жон сўраб сомеъдир юз Исо.

Заррадан коинот ва фалак,
Хаёлот, ҳиссиёт ва юрак,

Ўшандан жон олиб яшайди,
Хоҳласа, тўхтатиб ташлайди

Барини, барини, барини,
Менга бер сен ўша парини.

Тизимча, менга бер, сен уни,
Севаман мен уни ҳар куни.

Тизимча, айбларни ёпарсан,
Ўзингга мосини топарсан.

Тизимча, ҳолига бир қара,
У дўрдоқ, у ёмон, тасқара...

Ўзга ҳеч ҳур, гилмон, малакмас,
Бошқаси менга ҳеч керакмас.

У менинг жонимда яшайди,
У менинг қонимда яшайди.

Кўз очсам, кўзимга тўлади,
Кўз юсам, ўзимда бўлади.

Усиз мен кўрмайман дунёни,
Танимай қоламан зиёни.

Тизимча, сен неча қават, қат,
Ҳеч гижим бўлмасин қомат, қад.

Белига суйкалма, бу – хилоф,
Шу жоним бу ишққа бир гилоф.

Бели қил ва ё бир қисмча,
Сиқма-е, бу белни тизимча.

Тизимча, оғритма кўйлагин,
Қаерда турибсан, ўйлагин...

ТЎЛИН ОЙ

Тўлин ой, бунчалар тўлгинсан,
Бир ёруғ, бирида сўлгинсан.

Гоҳида нон каби пишгансан,
Гоҳида хун бўлиб шишгансан.

Айт-чи, сен тонглари кутганда,
Юлдузлар нурларин тутганда.

Йўлингни очганда булутлар,
Сендан бол шимганда оқ тутлар.

Куйганда қушларнинг қаноти,
Суруринг симирса ишқ оти.

Жилгалар сен сари сузганда,
Шамоллар илдизин узганда.

Кечганда ҳар кунги талотўп,
Сен эса кузатиб барин хўп.

Бир кўча ё бир уй, бир ёқда,
Сояда, эҳтимол, чувоқда.

Кўрдингми, кўриб маст бўлдингми,
Сўнг сен ҳам ишқ билан тўлдингми?

Бошингдан учдимми бор ҳушинг,
Кўксингни ёрдими жон қушинг?

Йўқотиб кўйдингми йўлингни,
Муҳаббат тутдимми кўлингни?

Тош каби бир жойда қотдингми,
Ўт бўлиб осмонда ётдингми?

Тунларда у сенга қарарми,
Тун каби сочини тарарми?

Тўлин ой, руҳимнинг волисан,
Тўлин ой, руҳимнинг ҳолисан.

Кечани ёритар чиройи,
Лабида титрайди хиргойи.

Муҳаббат богида баргрезон,
Тўлин ой умрига тун мезон.

Тўлин ой, чеҳрангда акси бор,
Соянда севгининг рақси бор.

Шу сабаб узмайман кўзимни,
Бурмайман юзингдан юзимни.

Ой, сенда ул пари акси бор,
Мен сенга қарайман интизор.

Интизор қарайман сенга, ой,
Кўзимни куйдирар ул чирой.

Мен уни согиниб ўртандим –
Тунларда тушимда кўрганда.

Ўнгимда кўрганда куярман,
Унинг шул зулмини суярман.

Мен сендан кўзимни узмайман,
Дунёнинг тартибин бузмайман.

Оламнинг қуёши ул ойим,
Бир кўрса, тошлар ҳам мулойим.

Коинот маркази моҳтоб,
Гирдида парвона офтоб.

Жаҳоннинг бўлинмас махражи,
Тун-куннинг қиёми, энг авжи.

Тўлин ой, даргоҳга олиб бор,
Кўксимни бошқамас, ўзинг ёр.

Танга руҳ қуйган сен, эй, наққош,
Муҳаббат мулкини этдинг фош.

Қўл етмас юлдузни яратдинг,
Осмонни бир унга қаратдинг.

Ўтади, қайтади тўлқинлар,
Кўксимни ёрай деб юлқинар.

Нуқтадек келади Ер шари,
Нуқталар қуррадек аксари.

Ҳеч бири босмайди дамимни,
Ҳеч бири тўлдирмас камимни.

Хуснини йўнганда, тоштарош,
Ёнида битсайдинг мени, кош.

Эй, қалам, мен сендан ўқиндим,
Билмайман, чўқиндимми, чўқиндим.

Кўзимга кўринган ул – меърож
Ва ёки кўринди эски хоч?

Эй, одам, бир кўрсат камолин,
Бир кўрай нур тошган жамолин.

Излайман бир балққан хусни,
Кўнглимда нур оққан хусни.

Қай сори бурди у йўлимни?
Боглади кўзимни, қўлимни.

Чиқолмам у чизган чизиқдан,
Кул бўлдим у сочган иссиқдан.

Кўраман мен уни ҳар жойда,
Тупроқда, қуёшда ва ойда.

Ҳар ерда кўраман мен уни,
Ҳар ашё кўрсатар ҳар куни.

Шом, кеча – зулфининг зулмати,
Оқ тонглар – юзининг улфати.

Зулфининг зулми бу, зулфининг,
Бу тугун сирлари қулфининг.

Хуснидан берингиз бир қатра,
Сўнг, майли, ўлдириг минг марта.

Зарраси, зарраси кифоя,
Шу зарра айлагай ҳимоя.

Бир қатра денгизга берар ранг,
Бир зарра тоғ билан қилар жанг.

Бутунни бутлайди бир қисм,
Коинот чаноги бир исм.

Кундузни кечади юлдузлар,
Юлдуздан қуяди кундузлар.

...Ой, сендан кўзимни узмайман,
Коинот тартибин бузмайман.

ДАРВЕШ

Ҳижрондан ўтганда ҳар сафар,
Висолда ёндирса ҳар назар.

Ҳирқангни куйдирса вужудинг,
Оловни суйдирса вужудинг.

Кийиклар ўпганда кўзингдан,
Булбуллар бол шимса сўзингдан.

Шамоллар сочингни ёйганда,
Қадамлар саҳарда тойганда.

Олдинда борганда тобутинг,
Суякдек тўкилса совутинг.

Йўлларда бўлдингми унга эш,
Чўлларда тунга ё кунга эш?

Ўзингни тупроққа кўмдингми
Ё ишққа гавҳардек чўмдингми?

Бошингга тушдимини минг савдо,
Муҳаббат қилдимини ҳувайдо?

Келянсан ҳориган тевада,
Сўзларинг ишқ деган шевада.

Севгидан келтиргин иқтибос,
Севгидан келтиргин бир асос.

Ишорат этса гар ул меъмор,
Хашак ҳам бўлгайдир тош девор.

Истаса, кўздан сув чиқоргай,
Кўзангни ошиқу ишқ қоргай.

Дунё – бу тўкилган обида,
Биз гўдак муҳаббат бобида.

Бу дунё чокидан сўкилган,
Сўтилган китобдек ўқилган.

Ҳо, дарвеш, қўлингда бул асо,
Бу кўнгил очмоқдан муддао.

Йўлларда кўрдингми уни сен,
Юрт кезган пойингни ўпай мен.

У юрган йўллардан митти гард,
Ё алвон, ё пушти ёки зард,

Пойингга, эҳтимол, юққандир?
Манзиллар йўлларни туққандир.

Биласан, хавф нима, не хатар,
Топиб кел сен менга хуш хабар.

Акс эмас, етказгил, тоғ, садо,
Руҳимда инграйди бог – сато...

Етказгил сен менга дарагин,
Етказгил ул менга керагин.

Сочлари узунми сумбулдек,
Овози учарми булбулдек?

Қатлимга тайёрми қошлари?
Бор менга аталган тошлари.

«Мен томон бир қадам босма!» – дер,
Шу заҳот сесканиб кетар Ер.

Дуч келса, қочади қирғоққа,
Мен эса сизмайман сизноққа.

Кўрай деб судралиб бораман,
Ўзимни балчиққа қораман.

Ўтади кўчанинг четиға,
Тупурди одамнинг бетиға.

Кимларга айттириб урдирди,
Мен эса кўчасин супурдим.

Қанчалар бўлсам мен шарманда,
Отади шунчалар ишқ ханда...

Жонимга ёпишган бу бало,
Этгайдир жононга мубтало.

Менда йўқ гурур ҳам, тўзим ҳам,
Аслида йўқман-ку ўзим ҳам.

Кетардим бошқа бир маконга,
Етардим бошқа бир замонга,

Не қилай, бу ерда у бор-да,
Шу сабаб ҳаётим озорда.

Керакмас унингсиз ҳаёт ҳам,
Илҳом ҳам, қоғоз ҳам, довот ҳам.

Унингсиз кирмайман жаннатга,
Жаннат ҳам ўхшайди миннатга.

Бир бора кўрмасам зарурда,
Кўзларим, сўзларим озурда.

Мени йўқ қилади кофир ишқ,
Ё йўқдан бор қилар охир ишқ.

Чархингга соласан, эй фалак,
Қалбимда қоласан, эй малак.

Ҳо, дарвеш, оламга хабар бер,
Гувоҳдир кўкда ой, пастда ер.

Ё Раббим, кўрсатгил нишона,
Рухимда оқади афсона.

Ҳо, дарвеш, адашган ҳо, банда,
Устингга ёпганинг не жанда?

Шу жанда кўргандир малакни,
Мен унга тутайин юракни.

Ҳо, дарвеш, бепарво, ҳо, бедил,
Кўрсанг гар изига тез эгил.

Ва менга юборгил шамолни,
Ҳидида туюйин висолни.

Бир кўрсанг, биз томон учиб кел,
Ё сендан олдинроқ келар сел.

Жаҳонда оқади бир оқим,
Жаҳоннинг баҳоси бир тўқим.

Келяпсан, дийдор бор кафтингда,
Юлдузлар ўсади тафтингда.

Кўнглимга қўр солган сен – пок-о,
Ақлимни хўп олган идрок-о.

Май билан, лой билан қовушдим,
Саватда кулчадек увушдим.

Дил куйди, тил куйди исмингдан,
Мен бунёд бўлдим бир қисмингдан.

Бўлса гар ошиқнинг юз иши,
Бўлмагай бири ҳам туз иши.

Ҳолатим, ҳолимдан сен огоҳ,
Ўзингни йўқотдим, мен гумроҳ.

Дарвеш бор, лек уни йўқотдим,
Бор на дўст, на эгар, на отим.

Ҳо, дарвеш, кетавер йўлингда,
Кўраман мен уни гулингда,

Тупроқда, сувларда, осмонда,
Кўраман тўрт томон, тўрт ёнда...

Қалб деган кўзада бир талаб,
Созарни ичаман лаболаб.

Дарвеш – мен, мен эса йўқ эдим,
Азалдан йўқликда тўқ эдим.

Ҳо, дарвеш, ҳой ошиқ, к-эй Мен,
Чарх уриб изладинг мени сен?

Бордан ҳам, йўқдан ҳам топмадинг,
Очилган эшикни ёпмадинг.

Юз бурдим мурассаъ иқболга,
Боз кирдим ул қадим аъмолга.

Жонимга бақодан дарак лаб,
Келибди фанодан дараклаб.

Бир четга уйқуни тонг сурди,
Тонгласи қайғуда бонг урди.

Уйқуда ҳукм этди амалдор,
Қайғуга гар этди амал – дор.

Бодаранг оразда нур ўйнар,
Бодада жон била дур ўйнар.

Жон ичра ўйнайди жин, жоду,
Жин, жоду жон ичра ёноду.

Қадаҳни куйдирган шу бода
Ўтида ёнади шаббода.

Лаб тегса, қайтадан тугилдим,
Бешикдан зиёга йўғрилдим.

Кўнглимдан ёйилар шўъбалар,
Кўнглимга қуйилар туҳфалар.

Нур келиб ишқ билан уқбодан,
Ҳарамлар синдилар тақводан.

Изладим – қалбимда пинҳон у,
Изладим – қалбингда ниҳон у.

Ахтардим – дилимда нуроний,
Ахтардим – дилингда зулмоний.

Ассалом, тут қўлим, аё Раб!
Ассалом, бур йўлим, аё Раб!

Қалб деган уйимга кел, эй Ёр!
Қуяман, куйимга кел, эй Ёр!

САМИМИЯТГА ЙЎҒРИЛГАН ШЕЪРИЯТ

Ўзбек шеъриятига ўтган асрнинг 70-йилларида кириб келган қаламкаш ёшлар орасида дардлари шеър бўлиб тўкилаётган, истиқлолни соғинган, истеъдоди шеъриятимиз чаманзориди гул очган камтарин ижодкор Усмон Қўчқор ҳам бор эди. Ўшандан буён йиллар ўтди. Истеъдодли шоир ва мохир таржимон умр қаймоғини эл-юрт равнақи йўлида сарфлаб келмоқда.

Усмон Қўчқорнинг илк шеърий тўплами "Ҳаяжонга кўмилган дунё" номи билан 1982 йилда чоп этилди. Тўпلام мустабид тузум даврида нашр қилинган бўлсада, эркин кўмсаб ёзилган шеърлардан ташкил топган. Китобдаги "Иқро" шеърида турк ва ўзбек илдизи бир халқ экани, улар ғафлат уйқусидан уйғониши зарурлиги уқтирилади:

*"Тил" не дедим, "дил" дединг,
"Дил" не дедим, "дил" дединг.
"Маним тилу дилим бир,
Ухлама, ғофил", дединг.*

Шеърда мустабид тузумга ошкора қаршилиқ, эътироз ифода этилар экан, шоир Насимий ва Машраб образларини тилга олиб, талмеҳни юзага келтиради, инсон эркини қатағон қилганлар йўқолиши тайин, аммо эрк деганлар боқийдир деган хулосани илгари суради. Гўрўғли, Аваз, айни дамда "Чамбилни енгганлар бор" деб дағдаға қилган девлар образлари ёрдамида образ стилизациясини юзага келтирар экан, Бозиргон Гўрўғли саломини Дада Кўрқутга элтганини, девларнинг дағдағалари Гўрўғлини Дада Кўрқутга боғлаганини акс эттириш орқали ўз исёнини ифодалайди:

*Минг йиллик орзулар тирик бу юртда,
Юрак чидаб берар, кўзлар кўнади –*

*Ҳақиқат эртатка эврилур эрта,
Эртага афсона ҳаққа дўнади.*

"Шоир" шеърида чин шоир умрига тўғри таъриф берилган. Шоирнинг руҳи гоҳо кўқдан ошиб кетса, гоҳо етти қават ерга тенг бўлади. Аксар шоирлар ўз даврида қадрланмай, ўлимидан сўнг кўқларга кўтарилгани ҳақиқат. Усмон Қўчқор аён ҳақиқатни чиройли тарзда ифодалайди:

*Ҳурмат билан тилга олишар
Ўтган замон феълида сени.
Учратиб боз ҳайрон қолишар
Келажакнинг йўлида сени.*

Усмон Қўчқор шеъриятида оч қофия ёки қофиясиз сатрлар деярли учрамайди. Баъзи шоирларда қофияга эътибор суст. Аммо Усмон Қўчқор қофияга, айниқса, тўқ қофия бўлишига алоҳида эътибор беради. Аслида тўқ қофияларнинг ўзи ҳақиқий илҳом тўлқинида қизил олмадек ўйноқлаб, оқиб келади.

Шоир "ш" ва "т" товушларини такрорлаш орқали тавзеъ санъатини юзага келтириб, шеър бадииятини оширади, оҳанг мукамаллигига эришади. Товуш такрори шоирларнинг ўзига ҳам сурур бағишлаши рост ва бундай жилвакор сатрлар Усмон Қўчқорнинг аксар шеърларида учрайди. Ёмғир ҳиди анқишини деҳқон, чўпон билан бирга ўзбекнинг чин шоири ҳам ҳис қилади ва бу ифдор унинг руҳиятига кириб боради. Бу ифдор шеърга ҳам сингишади:

*Шалопайдай шовуллар шамол,
Ёмғир бўйи тағин анқийди.
Тағин тортиб кетади хаёл
Термулади кунгай томонга.*

Лайло ШАРИПОВА

1968 йилда Бухоро вилоятининг Шофиркон туманида туғилган. Бухоро Давлат университетини тамомлаган. «Оҳ, армонлар» (1993), «Қисмат сураси» (1996), «Шодлик соҳили» (2006), «Бу шундай дунёки...» (2008), «Онамга тортиқ» (2012) китоблари муаллифи.

Ҳозирда Бухоро Давлат университетидида бошланғич таълим кафедраси доценти лавозимида фаолият юритмоқда.

Илк шеърларидаёқ Усмон Қўчқор нафақат халқи, балки бутун инсоният дарди билан оғриди. Дардчил, самимиятга йўғрилган сатрлари билан замондошига юзланди:

*Ботирнинг маслағи бўлмас ярадор,
Қўрқоққа ватандир ҳамиша жони.
Ахир ким кечирар бизни биродар,
Бемаслак қолдирсак жон деб дунёни.*

XX асрнинг 2-ярмида Муса Жалилга, унинг "Маобит дафтари"га эътибор қаратмаган шоир кам. Зотан, Муса Жалил ҳақиқий шоир эди ва қисматидаги азобларни шоирга хос жасорат билан енга олди. Усмон Қўчқор "Маобитдаги Муса мактуби" шеъри билан ҳам ўз услуби, ўз олами, ўз сўзи борлигини кўрсата олди. Шеърда маслак инсон учун муҳим эканлиги, ботир ўзи ярадор бўлса ҳам маслағини ярадор қилмаслиги лозимлиги, тириклик тирикчилик эмаслиги алоҳида таъкидланган. Шоир фикрича, зафар фақат тириклик билан белгиланмайди. Ўлим ёрдамида ҳам зафарга эришиш мумкин. Усмон Қўчқор Муса Жалил ҳаёти мазмунини қуйидаги сатрлар орқали ифодалайди, аслида бу чин инсон умри моҳиятига дахлдор хулосадир. Самандар – оловда ёнмайдиган хилқат. Шоир умри оловда ёнмас кўшиқ, "бор йўллар тошланган бўлса ҳамки" кураш учун қолган имкон Муса Жалилдир. Бу шеър Муса Жалилга бағишланган шеърлар орасида ўзига хос фалсафаси билан фарқланади:

*Мен – ўша имконман, самандар кўшиқ,
Ўлим мазмунидан топдим янгилик.
Кесилган умримда завоқ билмас ишқ,
Кесилган умримда муҳри янгилик...*

Иккинчи жаҳон уруши инсониятга ёвузликнинг мислсиз ҳужуми ва вақтинча қўли баландлигидир. Бу ҳақда шеър битмаган шоир йўқ. Негаки, шоир эзгуликнинг кўриқчиси, демакки, ёвузлик унинг қалбини ларзага солиши, нафрати сатрлар бўлиб тўкилиши тайин. Бу нафратни ҳар ким ўз тафаккури, қалби, руҳияти имкони ёрдамида ифодалайди. Усмон Қўчқорда ўзига хос, такрорланмас ифода бор. У Султон Жўра қисмати орқали жангчи қисмати ҳақида фикрлайди. Жангчи "Ғанимларга бураркан отин, Қайтмайман деб кирмаган жангга". Усмон Қўчқор жангчи шоир ҳақидаги хулосасини ўз номидан эмас, Ватан номидан келтиради:

*Кўз ёшларим тинди, қақшадим,
Болам, оҳим кўкка ўралар.
Кипригимдан томчи ёш каби
Оқиб тушган Султон Жўралар.*

"Ҳаяжонга кўмилган дунё" тўпламида ёш шоир ижодига баҳо берилар экан, жумладан шундай дейилади: "Усмон табиат ва инсон муносабатларидаги уйғунликни нозик илғай олади; умуман ёш шоирнинг шеърларини ўқир эканмиз, кўз олдимизда табиат ва жамият оғушидаги бугунги мураккаб табиатли, курашчан инсон – замондошимиз образи намоён бўлади". Дарҳақиқат, Усмон Қўчқор шеърларида табиат тасвири

билан бошланган сатрлардан юрак ва табиат манзаралари уйғунлашиб кетган сатрларга ўтилади. "Сездирмай яшиллик кирар юракка", "Юракка хиромон ҳислар киради" – бу сатрлардаги тасвир табиий. Шоир табиий ҳолатдан хаёлот томон ўтади: "Дарахтлар юракка кирар шовуллаб", "Адирлар жимгина киради гуллаб", "Дарёлар аслида денгизни эмас, Бизнинг қалбимизни излаб юради". Шоир табиат ва руҳиятни ўзаро мутаносиб келтираркан, умр ҳақидаги фалсафий хулосасини шеърхон билан ўртоқлашади. Дастлаб баҳорнинг сулувланган манзараларини кўз ўнгида гавдалантирган шеърхон кутилмаганда умр моҳияти ҳақида ўйлаб қолади. Бунга шоир мажбур қилади:

*Ногаҳон баҳорлар солади фарёд,
Дарахтлар бошида шовуллаб турар.
Юлдузлар жимгина тилайди имдод,
Дарёлар юракка ўзини урар.
Охирги нафасда англайди одам,
Энг сўнги ҳикмат ҳам бўй берур охир –
Сезмай юриб севган дунёдан
Сезиб туриб ажрамоқ оғир.*

Усмон Қўчқор шеъриятига хос яна бир жиҳат шуки, шоир ҳар қандай қайғули ҳолатдан ёруғлик излайди, ёмонлик бағридан яхшилик тиллоларини топиб шеърхонига туттади:

*Қуршиган лабида дардлари қотар,
Қум бўлиб кўзига қадалар уйқу.
Арузий мисралар карвондек қатор,
Сарбон матлаъларда шоҳона туйғу.
Одам тимсолида юрган ҳар итдан
Йиғитлик ёшида ҳормоқда шоир.
Қочиб кетмаяпти Абусаиддан,
Дунёдан шеър сўраб бормоқда шоир.*

Шоирнинг маҳорати шундаки, Алишер Навоийга хос мутафаккирликни ифодалай олган. Ҳазрат ихрождан нолиётгани йўқ. У карвон сафида йўл юрар экан, арузий мисралар қаторини тизиб кетмоқда. Карвонга матлаълар сарбон. Сарбон шоҳона туйғуга ўранган. Аруз вазнининг туя карвонлари билан боғлиқлиги мисралардаги маъноларни сержило қила олган. Шеър якуни китобхонга улуғ бобомиз умрларида улуғвор Самарқанд тутган мавқеъни таъкидлаб кўрсата олган:

*Самарқанд! Эй, Шарқда беғуноҳ қондан,
Шеъроят, фикратдан тикланган маъво.
Пешвоз чиқ ўғлингга саҳро томондан,
Ҳиротда шоирга етмади ҳаво.*

"Аксиз садолар" (1986) китобида шоир ижодига тавсиф берилар экан, шундай дейилади: "Усмон ўз шеърларида тарихдан тимсоллар ахтаради". Шоир ижодига хос жиҳатлардан яна бири айнан шу: тарихга мурожаат қилиш орқали халқ дардларини ифода эта олиш, бу дардлардан маърифий сабоқ чиқара билиш. Унинг "Бухоро триптихи", "Амударё", "Бухоронинг аксиз садолари", "Тарих" каби шеърлари фикримизни далиллайди:

Ухлаб ётар
вазмин
осуда
Кесилмаган,
кесилган бошлар.
Оғир сукунатнинг
Остида
Қарсиллаб
уйғона бошлайди тошлар.
Уйғонади...
акс-садо тинар.
Дубулғасин олмай,
тик туриб
ухлаётган ботирдир –
минор.

Шу шеърдаги такрорланмас ташбеҳ навбатдаги шеъррий китобнинг номига айланди. 1987 йилда чоп этилган "Уйқудаги минора" тўпламига адабиётшунос Н.Жумаев тақриз ёзди ("Уйқудаги ботирдир – минор". "Шарқ юлдузи" журнали, 1988 йил, 6-сон). Шу ўринда таъкидлаш жоизки, адабиётшунослигимиз ижоди эътирофга ҳар жиҳатдан арзигулик бўлган қатор шоирлар, жумладан, истеъдодли шоир Усмон Қўчқор шеърляти ҳақида ҳам ёзишга қарздор бўлиб турибди. Бугун устоз бўлиб улгурган шоирлар ижодига етарли эътибор беролмаётган адабиётшунослик шу тахлит ўтирса, келажак шеърят олдида гуноҳкор бўлиб қолади, наздимизда. Ҳар жиҳатдан тараққий қилаётган Ватан равнақи учун зарур ҳар бир масалага ўз вақтида эътибор бераётган давлатимиз адабиётшунослигимиз ривож топиши учун керакли чора-тадбирларни белгилашига ишончимиз бор.

Усмон Қўчқорнинг шеъррий тўпламларидан салмоқлиси "Оғир карвон"(1991)дир. Китобда бармоқ, эркин ва аруз вазнида битилган шеърлар берилганки, бу ҳол шоир уч вазнда ҳам ижод қила олишини, унинг кайфияти, илҳом шиддати қайси вазни кўтарса ўша вазндаги шеър дунёга келганини кўрсатади:

*Нетай, дунёга келдим мен,
бу таширфдан нетар дунё,
Севинчимга, ўкинчимга,
не ҳам қилсин, чидар дунё.*

*Бу дунёнинг фиғонига охир бир кун етолмасман,
Менинг оху фиғонимга охир бир кун етар дунё.*

Ғазал ўзбек арузида энг кўп қўлланадиган ҳазажи мусаммани солимда битилган. Вазнда сакталиқ йўқ. Оҳанг тўқ, айни дамда, қисқа чўзиқ ҳижола мутаносиблигида бирор бир ноўхшашлик учрамайди. Шоир арузда шеър битар экан, ғазал, мухаммас жанрларидан фойдаланади. У аруз ва эркин вазндан ўринли фойдаланса-да, ижодида бармоқ вазни етакчилик қилади. "Оғир карвон" номли китобида "Ўлмиш", "Дунё" радиофи ғазаллари, Рауф Парфи ғазалига му-

хаммаси бор. Китобда "Қувғин" достони ҳам берилган бўлиб, бу дoston "инсон ватан билан қадрлидир" деган аён ҳақиқатнинг иккинчи томонини китобхонга ёрқин намоён қилди: ватан инсон сабаб қадрлидир. Достонни ўқиган юрак сел бўлиши, урушни лаънатлаши, иккинчи-жаҳон урушида маскан излаб келган жабрдийдаларга Ватан бўлган она Ўзбекистони билан фахрланиши, истиқлолимизга шукрона айтиши тайин:

*Ўзбекистон, жафокаш юртим,
Рангинг бунча сўлғин, сариғдир.
Уруш-да бу, нима ҳам дердим,
Лекин юзинг мангу ёруғдир.*

Ҳа, уруш йилларида ўзбекнинг имони бутлигини дунё билди. Шоир ана шундай ҳақиқатни китобхонига уқтира олди. У жабрдийда қиримликлар дарди ўзбекнинг ҳам дарди эканлигини дилидан отилиб, қоврилиб чиққан сатрлари билан исботлади. Достон "Дунёдаги Ватанидан қувилган, қувилаётган ва қувиладиган барча жабрдийдаларга бағишлангани" билан аҳамиятлидир. У бежизга Чўлпон номидаги мукофотга лойиқ деб топилган эмас. Шоирнинг Қирим туркийларига дардкашлиги унинг эркесевар қалбидан далолат эди. Унинг туркий халқларга бўлган айрича меҳри кейинчалик озарбайжон адабиётидан таржималар қилишига сабаб бўлди. Усмон Қўчқор Озарбайжоннинг машҳур адиби Юсуф Самадўғлининг "Қатл куни" романини маҳорат билан таржима қилар экан, икки жиҳатдан самарага эришди. Аввало, ўзбек китобхонини дунё романчилигининг гўзал намунаси билан, қолаверса, ўзбек романнависларини қардош халқ романчилиги ютуқлари билан таништирди. Усмон Қўчқор юрак кўрини қўшиб, озарнинг мумтоз шоири Насимий шеърларини таржима қилди. Озар шеърятининг бугунги вакили Ҳидоят Усмон Қўчқор сабаб ўзбекча шеърлар айтди. Моҳир таржимон таржималарнинг аслияти қадрига қадр қўшдики, асло сусайтирмади. Бу унинг шоирлик иқтидори билан бир қаторда кенг ва чуқур билимидан дарак беради.

Истеъдодли шоир ва таржимон Усмон Қўчқор:

*Англагин:
Сукутда бир садо яшар,
ҳар қандай ғафлатда бир уйғониш бор.
Ҳар қандай ғамда бир шодлик бор магар,
Ҳар қандай сўнишда қайта ёниш бор.
Сен ўзинг шондирсан, сен ўзинг шоён,
Оламда поёнсиз поёним менинг.
Ҳар қандай аёнда сен ўзинг пинҳон,
Ҳар қандай пинҳонда аёним менинг, –*

деб яшамоқда. Устоздан биз ватанпарварликни, маҳоратни, ҳалолликни, камтарликни, фидойиликни ўргансақ арзийди. Шоирнинг кўп ютуқлари ҳали эътироф этилмаган, яна кўп ютуқлари ҳали олдиндадир.

Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

СЎНГГИ SMS

Ҳикоя

Биринчи СМС тўйнинг иккинчи куни эрталаб, Зебо келинлик либосида ўзини бироз ўнғайсиз сезиб, ҳовли саҳнига олачалпоқ қилиб сув сепаётганида келди.

“Табриклайман. Бир-бирингизга жуда монандсизлар. Ҳавасим келди. Бахтли бўлинглар. Қани энди, менга ҳам сиздек бир гўзал қиз учраса”.

Зебо ким табриклаётганини билмаса-да, кўнгли бироз ёришди. Тўй чиройли ўтди, аммо кўнглида озроқ хавотир ҳам йўқ эмасди. Жавлон билан танишганига, аниқроғи, таништиришганига унча кўп бўлгани йўқ. Дурустроқ гаплашишга улгуришмади ҳам. Куёв номдор фирмада ишлар экан, учрашувга чиқишга аранг вақт топди. Онасига: “Мен у болани яхши билмасам...” деган эди, “Тўйдан кейин бир-бирингизни яхшилаб билиб оласизлар, вақтингиз етиб ортади”, дейишди. Синфдошларидан бирини хушлаб юрарди, айта олмади ҳам.

Тўйни тезлаштиришди. Куёвнинг синглиси чет элга кетиши керак экан. Қиз томоннинг: “Бироз вақт беринглар, уйимизни таъмирлаётгандик”, деган гапига ҳеч ким қулоқ тутмади.

Икки кун аввал ҳашаматли “Орзу” кафесига одам сиғмай кетди. Ўзиям, айтилган бир киши ўрнига уч киши келди-ёв. Келиннинг қулоғига: “Санъаткорлар навбат кутиб қолишди, ана, биттаси аразлаб кетворди”, деган гап чалинди.

Қистир-қистир авжига чиқди. Варьеттечи қизлар аввал ўртадаги саҳнада рақсга тушишди, кейинроқ давра айланиб, шунақанги муқом қилишдики...

Зебо, янгалари тайинлаганларидек, ибо билан, одамларга қарамай, казо-казо одамлар қутлов

Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

1946 йилда туғилган. Тошкент Давлат (ҳозирги Ўзбекистон Миллий университети)нинг журналистика факультетини тугаллаган.

“Бир заминда яшаймиз” (1982), “Умидли дунё” (1984), “Ёлғиз яшаб бўлмайди” (2006), “Ҳуштакни ким чалади?” (2007), “Умр учар юлдуз” (2006), “Торнинг чўмичдан фарқи” (2007), “Сувога соғинчи” (2007), “Қирқ бешинчи бекат” (2008), “Қабоҳат тўри” (2013) публицистик тўпламлари, “Ўнғор эртаклари” (1985), “Сафед Билол ҳикоялари” (2009) қиссалари ҳамда “Хотин йўғида” (2007), “Хўрандининг қозони” (2010) ҳажвий китоблари чоп этилган. Аҳмад Оға таҳаллуси билан кўплаб ҳажвиялар битган.

сўзлари айтишганида, куёв билан бирга ўрнидан туриб, тўй адоғида жуда ҳориди. Томоғи қақраб кетди. Шундоққина олдида турли шарбатлар турибди, аммо дастурхонга қўл узатсам яхши бўлмас, дея сабр қилди.

Бир-икки Жавлонга ўгирилиб қарагиси келди. Ёмон йигитга ўхшамайди. Ҳурмати жойида шекилли, шу ернинг ўзида ҳам тўёна йиғиб улгурмаяпти. Ҳозир ортиқча қилиғи йўқ йигитларни топиш ҳаммага ҳам на-сиб қилавермайди. Омад деганлари шу бўлса керак-да...

Куёв ёнида ўтирган келинчакка унча эътибор бер-мади. Куёвжўра билан алланималарни пичирлашиб ўтиришди. Ора-чира қўл телефониға жавоб бериб, “рахмат-рахмат” деди, кимларгадир топшириқ берди, биттасига: “Хў мараз, санга эртагача срок, олиб кел-масанг, биласан-а, янчиб ташлайман”, дея дўқ урди.

“Ўзини тутиб ўтирибди, шуниси яхши”, деб ўйлади Зебо.

* * *

Орадан икки кун ўтиб, яна СМС келди.

“Кеча азонда нахор ошга кетатуриб, кўзим тушиб қолди. Қайноналар келинчакларни сира аяшмайди-да. Тонгда кўчани супуриш шартми? Қадди-қоматингизга супурги ярашмабди. Ўзингизни эҳтиёт қилинг. Куёвбо-лага ҳали кўп керак бўласиз”.

Эрта-азонда келин бўлиб тушган ҳовлини су-пуриш қизларнинг қулоғига жуда эрта қўйилади. Зебо буни яхши билади. Аммо шундоқ ҳам кеч ётиб, саҳармардонда туриш қийин бўларкан. Шуларни ўйлаб турганида, нотаниш кишининг бу тасаллиси ёқиб туш-ди. Шу яқин-атрофда яшайдиган қўшнилардан бўлса керак. Телефон рақамини қаердан била қолдиркин?..

Ўйлаб ўйига ета олмади, Жавлон “Чойни ойимлар билан бирга ичамиз”, деганида хаёли бўлинди. Ичка-рига кириб, кийимини ўзгартирди, биғиллаб қайнаётган самоварни кўтариб, сўри томонга юрди.

Кейинги ҳафта тиғиз ўтди. Куёвнинг қариндошлари ўзига тўқ кишилар экан, бири қўйиб, иккинчиси келин-чакни йўқлаб келишди.

* * *

Жавлон уч-тўрт кунга вилоятлардан бирига хиз-мат сафарига кетди.

СМС келди.

“Зебо, зерикмаяпсизми? Кафеда сизларни кўриб, тўғриси, менинг ҳам уйлангим келиб кетди. Жавлон-дан бир ёш кичикман. Бизнесни бирга бошлаганмиз. Ичидан пишган бола. Ўзидан сўраб юрманг. Рашки ёмон, сизни хафа қилиб қўймасин тагин...”.

Кафеда ўтиришганини кўрибди-да. Кеча Жавлон иккови кечги овқатдан кейин, очиқ ҳавода бироз ай-ланамиз дея кўчага чиқибганди. Янги очилган кафе экан, бир четда ўтириб, музқаймоқ ейишди. Катта залда никоҳ базми бошланиб, тез чиқиб кетишди. Шу ҳам ошкор бўлибди-да. Маҳалланинг шуниси ёмон, чумчуқ бир шоҳдан иккинчисига ўтса, етти хонадон эшитади. “Рашки ёмон...”. Қизиқ, бу писмиқдан ҳали кўп гап эшитаман шекилли...

Писмиқ узоқ куттирмади.

“Зебо, бугун сизни атлас кўйлақда кўриб, ҳушимни йўқотаёздим. Дунё дунё бўлганидан бери ҳали ҳеч

бир келинчак бу қадар латофатли кўринмаган. Атлас сизни эмас, сиз атласни безабсиз. Менга қолса, шу кўйлақдан бошқасини кийманг.. Аммо мен кимман, бир бечораман, бундай дейишга ҳаққим йўқ...”.

Ана холос! Бу “бечора” ҳаддидан оша бошлади-ку. Нима, қайси кўйлагимни кийишни ундан сўрашим ке-ракми? – Зебо аввалига бироз аччиқлангандай бўлди. Ҳовлидаги юмушини ташлаб, беихтиёр ётоқхонага қараб юрди. Ичкарига кириб... атлас кўйлагини қў-лига олди. Кийди. Ойна олдиға келди. “Дунё дунё бўлганидан бери ҳали ҳеч бир келинчакка насиб этма-ган латофатни” ўз кўзи билан кўрмоқчи бўлди.

Кўрди ҳам.

Чиройи анча очилган. Қизғиш, лўппи ёноқлари ўзига ҳам ёқиб кетди. Қошлари бир нимадан чўчиб, учишга чоғланаётган қушлардай, ҳуркиб турибди.

Кўзларига тикилди. Кўзларидан сўради: чиндан ҳам чиройлиманми, йигитлар ҳушини йўқотиши ростми?

Ўзи жавоб қилди: рост, чирой бўлса шунчалик бўлади-да.

Аммо...

Атлас кўйлагини кийиб, нонушта ҳозирлаётганида Жавлон олдидан кетмади, қарашиб турди, ойисига кўрсатмай, белидан қучиб, эркалади, ёноқларидан бўса олди, лекин “Кўйлагинг ярашибди” демади. Ўзи ҳам: “Кўйлагим ярашибдими?”, деб сўрамади. Сўраса айтармиди. Айтарди.

Зебо СМСни ўчиришдан олдин яна бир марта ўқиди ва... ёқимли ҳаяжон билан энтикиб қўйди.

* * *

Жавлон ҳақида ўйлай бошлади.

Бирга яшашаётганига ўн кундан ошди. Очилиб бир гаплашишгани йўқ. Кўпроқ ишини ўйлайди. Ёлғиз қолишганида бир-икки бағрига босгандай бўлади, ду-рустроқ эркаламайди ҳам, гаплари энди қовушганида сабил қолгур телефон жиринглаб қолади: “Эшитаман, алайкум ассалом, хўш, пишдимми? Нима, қайтарвор, насияга берадиган аҳмоқ йўқ. Ҳе, манга қара...”.

Шунга ўхшаш гаплар.

Яна энтиқди. Буниси энди сал бошқача энтикиш бўлди. Хаёлиға “Эрим менга бепарвоми?” деган савол келди.

Шу савол, ўзи билан бирга анча-мунча нарсани бошлаб келди. Наҳотки...

Кун бўйи ўзига ўхшамай юрди.

* * *

СМС келди.

“Зебо. Мени кечиринг. Сизни алдадим, яхши иш қилмадим. Ҳаммасини тушунтириб бераман. Менга ишонинг. Ҳабиб”.

Буниси энди ҳаммасидан ошиб тушди.

“Сизни алдадим...” Нима дегани бу? Ким ўзи бу Ҳабиб дегани? Нега мендан кечирим сўраяпти?

Фикри алғов-далғов бўлиб кетди.

Эрталаб нонушта пайти, қўлидан пиёла тушиб синди. Тушлиқда қозон қусди, мошхўрда эмас, қора аталанинг ўзи бўлди.

Қайнонаси пиёла синганида: “Майли-майли, кел-ган бало-қазо шунга урсин”, деди. Аммо Зебонинг ичи-дан келаётган овоз бундай демади.

Бошқача гап қилди.
Зебо тўйқус-тўйқус телефонига қарайдиган бўлиб қолди.

* * *

Икки кун ўтди.
Жавлон хизмат сафаридан қайтиб келди. Хотинини билинар-билинамас ўпди. Бор-йўғи битта сўз айтди: “Яхшимисиз”. Шуни ҳам номигагина, ярим овоз билан, онаси: “Бор, хотинингнинг олдига кир”, деганидан кейин айтди.

Бу Зебога камлик қилди. Ҳеч бўлмаса: “Соғиндим” деса бўларди. Демади. Ясан-тусанига эътибор ҳам қилмади. Телефонга зўр берди.

“Алло, алайким салом, ҳа, келдим. Нима гаплар? А? Ҳали ҳам ивирсиб юрибсанларми? Вей, менга қара...”.

Хотинига “Менга қара” демади. Шуниси алам қилиб кетди.

* * *

СМС келди.

“Зебо, приветик, как ты...».

Мактабда бирга ўқиган дугонаси экан. Дубайга кетувди. Зўр нарсалар олиб келганмиш.

Кўзига зўр нарсалар эмас, бошқа нарсалар кўринди. Идиш юваётганида СМС келди. Дугонаси: “Бирор нарса олсанг, бизни кел”, дебди.

Ҳаёлига “Ҳабиб эмас экан” деган гап келди. Бадани сесканди. Нима, ундан мактуб кутяптими? Йўғ-е, нега кутсин, шунчаки...

Зебо “Кутаётганим йўқ”, дея ўзини ўзи ишонтиришга беҳуда уринаётганини билиб турарди. Аммо буни тан олгиси келмасди. Бундай пайтда хаёлни бир жойга йиғиш жуда мушкул.

Хотининг бу ҳолатини сезди чоғи, Жавлон унга тикилиброқ қаради. Ҳеч нима демай шундоқ қаради. Бир нима деса енгилроқ бўлармиди.

Зебо тараддулланиб қолди. Беихтиёр жавоб қилишга шайланди, бахт куши қанотида осмонда учиб юрган аёллардай жилмайишга ҳаракат қилди. Ўхшамади. Тамомила тескариси бўлди.

Жавлон хотинининг ёнига яқинроқ келиб: “Бирор нарсадан хафамисиз, ё ойим...” деди.

Сал нарироқдан туриб айтса ҳам бўларди шу гапни. Ёнига келиб, кўзига қараб деди.

Эри сезмади, ё сезса ҳам ўзини сезмаганликка олди: Зебонинг бадани титраётганди.

Бадан титраши нималигини биласизми? Бундай пайтда бировнинг кўзига қараш осон эмас.

Кечкурун Жавлон маҳалла чойхонасига чиқиб кетди.

* * *

СМС келди.

“Зебо, энди айтмасам бўлмайди. Юрагим қон бўлиб кетди. Ўзим ҳақимда аввал ёзган гапларимнинг ҳаммаси ёлғон. Жавлон билан таниш эмасмиз. Уни тўй куни кўрдим. Асли, мен ношудлик қилдим. Бахтимни қўлдан чиқардим. Сиз... меники бўлишингиз керак эди... Ўзим яратган қора тақдирга тан беришдан бошқа чорам йўқ энди. Ягона юпанчим – Сизнинг бахтингиз. Аммо... бахтли бўлармикисиз...”.

* * *

“Келин, чиқа қолинг...”.

Зебо қайнонасининг овозини эшитибгина ўзига келди.

Қайнона кўрқиб кетди.

Вой келин, тузукмисиз, нима бўлди сизга? Бирор жойингиз...

Қайнона Жавлоннинг учта акасини уйлантириб, уйли-жойли қилган, бирдан тутиб қоладиган оғриқларни кўп кўрган аёл эди. Шу боис, хаёли яхши томонларга қочди. Саволини такрорлади:

– Вой шўрим, рангингизда ранг қолмабди-ку, тинчликми ўзи?

Зебо бир оғиз “Тузукман ойи” деса бўларди, шунга ҳам тили келмади. Айб иш қилиб қўйган боладай туриб қолди.

– Вой, бўйгинангдан ўргилай, ўзимнинг асал келиним, кириб ётинг, чарчабсиз шекилли...

“Асал келин” шундагина:

– Йўқ ойижон, яхшиман, ҳалиги, сал..., – дея олди, холос.

* * *

Ўша куни тонг қийналиб отди. Оқармай, бўзариб тураверса қийин экан.

Зебо тўлғониб чиқди.

“Ким бўлди бу Ҳабиб дегани? Мактабда бундай бола йўқ эди-ку? Мақсади нима? Ё уйимни бузмоқчими?”

Жавлон пишиллаб ухлади. Ярим кечада туриб, чойнақда қолган чойни жумрагидан хўриллатиб ичди. Хотинининг ҳолатини сезмади.

Нонушта пайти ораларидан кичгинагина “ола мушукча” ўтди.

Бехосдан ўтди.

– Зебо, мендан хафамисан? – деди Жавлон кутилмаганда.

– Вой, нега унақа дейсиз, хафа эмасман, – деди Зебо кулимсираб. Аммо кулгиси ўхшамади. Бу дунёда ўхшамаган кулгидан кўра ёқимсиз нарса йўқ. Худди шундай бўлди. Кулгисигина эмас, кейинги гапи ҳам пишиқ чиқмади:

– Ойим жуда меҳрибонлар...

Бу гап Жавлоннинг энсасини қотирди. Чунки у онасини бафуржа тинглаб улгурган эди.

– Мендан ниманидир яшираётганга ўхшайсиз?

– Вой, Жавлон ака, нимани ҳам яширадим, ҳаммаси жойида.

– Жойида бўлса, нега овозинг титраб, ғалати бўлиб ўтирибсан?

Хуллас, оилада “ола мушукча” пайдо бўлди.

Кўчада, қайсидир муюлишда эса, Зебонинг наздида, “катта ола мушук” воқеалар ривожини кузатиб турарди...

* * *

Орадан икки кун ўтди.

Эслагулик воқеа юз бермади деса ҳам бўлади.

Фақат бир нарса: Жавлон гапни бошлашга бошлади-ю, давом эттирмади. Ҳеч нарса бўлмагандай, эрталаб нонушта қилди, ишига отланди. Кечкурун Зебога бир-бир қараб қўйганини айтмаса, ўзини хотиржам тутди.

Зебо бўлса, бировнинг ҳовлисига кириб қолган кўзичоқдай, уйда, ҳовлида ўзига жой топа олмайди. Ниманидир кутади, тўғрироғи, содир бўлиши мумкин бўлган воқеани, шу боис, эҳтиёткорлик қилади.

Эҳтиёткорлик қилгани сари...

Бу ҳаётда таваккалчилардан кўра эҳтиёткорлар кўпроқ қоқилишади. Қани, бирорта донишманд бунинг сабабини изоҳлаб берсин-чи?

* * *

Ораларидан “ола мушук” ўтган куни Зебо қайнонасида сўраб, икки кўча наридаги дугонасиникига бориб келди. Аслида, боргиси йўқ эди. Аммо ўзига ҳам номаълум бўлган ички бир куч уни ташқарига юлқиб олиб чиқди.

Ҳали ҳеч қачон бундай аҳволга тушмаганди. Кўчада дуч келган одамга, албатта ёшроғига, зимдан, ўғринча разм солади. “Йўқ, бу эмас, бу эмас, бу ҳам эмас. Балким ху анудир. Йўқ, ўхшамайди...”

Қайтишда ҳам шу аҳвол.

Бундай ҳолатга дуч келмаган одамга тушунтириш қийин: излайсиз, қидирасиз, аммо нимани излаётганингизни, кимни қидираётганингизни билмайсиз. Ўзингиздан ўзингиз қочасиз, ўзингиздан ўзингиз яширинмоқчи бўласиз.

* * *

Уйига қайтиб келди. Телефони жим. Ички бир овоз: “Шу сабилни ўчириб қўй, хотиржам бўласан”, дейди. Қани энди ўчириб бўлса. Бармоқлари митти тугмачалар устига боради-ю, ток ургандай орқага тисарилади.

* * *

Кечга яқин...

“Зебо, менинг менга насиб қилмаган жоним. Бўлар иш бўлди. Сизни ортиқча ташвишга қўймоқчи эмасман. Аммо, мен ҳам одамман, ҳеч кимдан кам жойим йўқ. Жавлонга ўхшаб қўли узунлардан бўлмаганим айбим эмас. Шундай экан, бу дунёда ҳеч бўлмаса дардингни эшитадиган, ҳолингни сўрайдиган бир киши бўлиши керак-ку. Наҳотки шунга ҳам арзимасам? Нима дедингиз?”

Икки соат ўтиб...

“Зебо, сизни кўчада кўриб қолдим. Йўқ, мен ўзим орзулаган мағрур, латофат боғининг кўрки, муҳаббат тахтининг беағи, бахтдан энтиккан, менга тутқич бермаган Зебони эмас, сўлишга бошлаган гавдани – вужудини ўкинч кемираётган бир бечорани кўрдим. Ўзимни ўзим алдамай – бу сиз эдингиз. Ҳаммасига чидайман, аммо бу ҳолатингизга чидашим қийин, ишонинг. Нима бўлди? Ҳеч бўлмаса бир оғиз жавоб қилсангиз бўлади-ку...”

* * *

Зебо ўзига ўхшамасди.

Қайнонаси маҳалла поликлиникасига олиб чиқди. Уч-тўртта хонага киришди. Кўриқдан ўтди. Врачлар аниқ бир гап айтишмади, қайнона ўйланиб қолди. Кўнглидан: “Келиним телефонини ёнидан қўймайди, эрта-кеч уйига қўнғироқ қиладимми-а. Қудалар тинчмикин, ишқилиб?”, деган хаёл ўтди.

Хуллас, ўша куни кечки овқатдан сўнг “ола мушук” яна озроқ “миёвлади”.

* * *

Эртасига туш пайти...

Эри бугун тушликка келди. Қайнонаси билан бирга овқатланишди. Бундай пайтда кимдир: “Барака топинг, ширин бўлибди” дейиши таомилда бор, аммо на қайнона, на эр чурқ этишмади.

Онаси дастурхонга фотиҳа ўқиб, ҳовлига чиққач, Жавлон тилга кирди:

– Дўхтурларга кўринибсан, дори-пори ёзиб беришгандир...

Зебо бир нима демоқчи бўлиб, энди оғиз жуфтлаганди, Жавлон гапини ҳали тугатмаган экан:

– Тўйдан олдин касал-пасал бўлмаганмисан ўзи?...

Бу гапни шунчаки бир қизиқди-да, деб ҳам тушуниш мумкин. Бироқ, Зебога оғир ботди. “Оғир ботди” дейиш оз, бу гап Зебонинг бошидан ўтиб, танасини минг-минг бўлакка бўлиб, товонини ёриб чиқиб кетди, ер ҳам чок-чок бўлди. Қаергача етиб борган бўлса, ўша ерга олов илашди.

Мана шуниси тўғри.

* * *

Зебонинг синглиси келди. Қудалар йўқлов тоғора, куда холага, куёвга кийимлик юборишибди.

Опа-сингил анча дардлашиб ўтиришди.

– Энди сенинг навбатинг, – деди Зебо синглисига.

– Ҳе, мен сизга ўхшаб шошмайман, – деди шаддод қиз.

Бу гап опасига ёқмади. Жавоб ўрнига:

– Борақол, анча ўтириб қолдинг, ойим кутиб ўтиргандир, – деди қўйди.

– Телефонингиз нуқул банд, поччам билан роса-а?..

– Борақол, жинни...

* * *

Зебо синглисини соғинганди. Жуда сирдош бўлиб қолишганди бу қақажон билан. Ярим тунгача алланималарни пичирлашиб ётишарди.

Гаплари қовушмади. Бир-бирларига бегона қараш қилишди. Бунинг устига, келиши биланоқ, “Вой-вуй, кўзларингиз киртайиб қолибдимми, опа?”, дегани Зебони довдиратиб қўйди. “Ойимга бориб айтади бу ярамас...”

* * *

СМС келди.

“Турмуш деганлари шунақа бўлади, келин бола. Бир кун ундоқ, бир кун бундоқ. Чидаш керак, бошқа илож йўқ. Аммо ҳамма нарсани ичига ютавериб, адойи-тамом бўлиш мумкин. Бир оғиз сўз десангиз-чи, бир оғизгина-я! Қаҳрингиз бунча қаттиқ...”

* * *

Зебо чидаб туролмади. Телефонига ёпишди. Бир оғиз сўз сен тентақдан айрилсин, мана:

“Нима демоқчисиз?”

Жавоб келди.

“Бахтли бўлинг демоқчиман, бахтли яшашга ҳақ-кинги бор демоқчиман”.

“Сиз айтмасангиз ҳам, бахтлиман”.

“Йўқ, ундай эмас, бахтингиз жуда омонат, буни ўзингиз ҳам яхши биласиз...”.

“Мендан нима истайсиз ўзи? Гапларингиз жонимга тегиб кетди”.

“Ёлғон бахтга ишониб қолманг, демоқчиман”.

“Сизнингча, нима қилишим керак?”.

“Ана, ўзингизга кела бошладингиз. Шу саволга жавоб топсангиз бас...”.

* * *

Ҳовлида бир нима тарақлаб кетди. Зебо телефонинг овозини пасайтириб, ташқарига чиқди. Йўқ, қўшни ҳовлидан келаётган овоз экан. Ичкарига кириб, баҳсни давом эттирмакчи бўлди, лекин ўзини тўхтатди. “Бир балони бошлаб қўйдим, энди мени тинч қўймайди...”.

* * *

Эртасига ёзишма давом этди.

“Яхши ётиб турдингизми, куёв бола омонмилар, сизни хафа қилмадиларми?”.

“Сизга нима?”

“Кайфиятингиз бузилмасин, очилиб-сочилиб юринг, дейман-да”.

“Ғалати бола экансиз, сиздақаларни довдир дейишади”.

“Тўғри топдингиз, довдирлигим бор. Кўрсангиз кула-кула ўласиз”.

“Шунақа ўладиган тасқарамисиз?”.

“Э, тасқара ҳам гапни, шалпангүлоқ, карнайбурун, гилайкўзман”.

“Онангиз гапга туққан экан шекилли...”.

“Шунақа. Лекин, гапдан бошқа нарсаларни ҳам биламан...”.

“Сиз уйлангансиз, уйланмаганман деб ёлғон гапираяпсиз”.

“Тўғри, уйланганман, аммо севиб эмас. Биттасига уйлаб қўйишган”.

“Ёқтирмайсизми?”.

“Муроса учун яшаб юрибман”.

“У-чи, балки сизга кўнгли бордир?”.

“Йўқ, унда кўнгли нима қилсин. Овқат пиширади, ейди, ётади”.

“Бирортасини севмаган экан-да?”.

“Менинча, севган, аммо ҳозир севгининг вақти эмас, тўғрими?”.

“Билмасам...”.

* * *

Яна бир кундан кейин.

“Кеча телевизорда туркча янги сериал бошлашди. Кўрдингизми?”

“Кўролмадим. Эрим ўртоқларига зиёфат берди. Чарчаб жоним узилаёзди. Нима кино экан?”.

“Бир келин бўлади. Уни ҳеч ким тушунмайди. Ҳамма ўзини ўйлайди. Бечора келинни тинглайдиган одам йўқ. Бугун албатта кўринг”.

* * *

Яна бир кундан кейин.

“Кино маъқул бўлдими?”.

“Кўшнилари чиқишганди, уларга қараб кўра олмадим. Бир қозон овқатни паққос туширишди. Чой-чай дейишади нуқул. Бугун кўрарман”.

“Келинсиз-да, хизмат қилишингиз керак”.

“Э, келинлик ҳам қурсин. Тинка-мадоринг қуриб кетар экан”.

“Куёв бола қалай, ишлари яхшими?”.

“Билмасам, кайфияти йўқроқ. Текширувчилар келишибди. Хужжатларни битта-биттадан кўришаётганмиш”.

“Гаплашса бўлади. Текширувчининг ҳам нафси бор”.

“Шунақа денг? Балким, ёрдам берарсиз?”.

“Сиз учун жоним билан...”.

* * *

Чехов домла: “Яхши ёзувчи гапни чўзмайди, бўладиганини ёзади-қўяди”, деганлар. Ёзувчиликка давоим бўлмаса-да, гапни чўзворганимни ўзим сезиб, ўқувчидан узр сўрашга чоғланиб турибман.

Алқисса, Зебо ва Ҳабиб мулоқотлари яна узоқ давом этди. Улар бир-бирларини кўришмаган бўлишса-да, телефон баҳона жуда яқин, кадрдон, сирдош, кўнглидош бўлиб қолишди. СМС жўнатиш ва унинг жавобини ўқиш кундалик турмушнинг мазмунига айланди десам, ишонаверинг. Аҳвол шу даражага етдики, Зебо Ҳабибдан маслаҳат сўрайдиган, унга кўнглини ёзиб, ичини бўшатиб оладиган, бир-икки кун жим бўлиб қолса, уйқуси қочадиган бўлиб қолди.

Ҳабиб бўлса ўзини одоб билан тутар, собиқ маъшуқаси кўнглига ботадиган бирор сўз айтмас, хатларида иболи, таъсирчан сўз ва ибораларни қўллар, ёш келинчакни вазминликка, қийинчиликларни бардош билан енгишга ундарди. Фақат битта сўз бу қоидадан истисно эди. У ҳам бўлса: “жоним”.

Зебо аввалига “жоним”ни хушламади, олифта йигитларнинг олифта қилиғига йўйди, кейин-кейин СМС матнидаги айти шу сўзни нигоҳлари тийраклашиб ўқийдиган бўлди. Шу сўз унинг қанотига айланди.

Ҳабиб бўлса Жавлонлар оиласининг ички ҳаётини баланд бир жойдан дурбинда кузатаётганга ўхшарди. Бу ерда бир нима бўлди дегунча, у бундан хабар топиб, СМС матнини шу воқеага мосларди.

Бир куни Жавлон уйга маст келди. “Тамом, ҳаммаси тамом”, дея шовқин солди. Фирма ёпиладиган, ўзи одам эшитса юраги орқага тортиб кетадиган даражада кўп жаримага тортиладиган бўлибди.

Зебо уни юпатмоқчи бўлди. Аммо юпанч сўзлари оловга керосин қуйгандай бўлди. Умрида биринчи марта эркак кишидан шапалоқ еди. Эртасига эрталаб Жавлон уйдан безор бўлган одамдай, “Мен кетдим” деди. Зебо “Қаёққа?” деган эди, эрининг оғзидан ёзса қоғоз ҳам уяладиган сўз чиқди.

Тушга яқин Ҳабибдан СМС келди. Ораларида нима гап-сўз бўлганини ёзиш шарт эмас. Аммо Зебо, борди-ю Ҳабибнинг қаердалигини билганида, олди-га боришга, биров кўрсаю кўрмаса бошини елкасига қўйиб, юм-юм йиғлашга тайёр эди.

Узоқдаги Ҳабиб буни жуда яхши ҳис қилиб турарди.

* * *

СМС

“Зебо, менинг зебо сирдошим.

Бугун туш кўрибман. Қирғоқлари уфққа туташиб кетган денгиз эмиш. Қайиқда сузиб бораётган экансизлар: Сиз, Жавлон. Бирдан довул кўтарилиб, қайиқ тўнкарилиб кетди. Иккинчисиз ҳам дод солдингиз. Олам додингиздан ларзага келди. Ўзимни сувга отдим. Аммо ҳарчанд уринмайин, Сизга етолмадим, денгиз тубига чўка бошлаган Жавлон менга маҳкам ёпишиб олиб, пастга тарта бошлади. Мен эса кўзларим жовдираб Сизни қидираман. У бўлса овози хирриллаб: “Дўстим, мени кутқар, мени...” дейди. Мен унга дўст эмишман. Уйғониб кетдим. Кўнглим хира...”.

Зебо шу заҳотиёқ жавоб йўллади:

“Сизда авлиёлик хислати бор. Мен чиндан ҳам чўка бошладим. Атрофим тўла одам, аммо ҳеч ким кўлини чўзмайди. Сиз ҳам. Дунёдан совидим. Бу совуқ дунёни кўришга тоқатим қолмади”.

Ҳабибга шу керак эди. У, мана икки ойдирки, айни шу ҳолат учун курашди ва бугун ғолиблик нашидасини сурди.

“Зебо, менинг ягонагинам, ягона илинжим, бугун кўришмасак денгиз тубига сиздан олдин мен йўл оламан. Раҳмингиз келсин”.

Зебо ўзида эмасди.

“Қаерда?”.

Ҳабиб, афтидан, қачондир шу савол берилишини кутган ва унга тайёр экан чоғи, дарҳол жавоб ёзди:

“Кўшни маҳалла адоғида “Муштарак” кафеси бор. Ичкарига кириб, ўнг томондаги охири хонага юринг. Бир соатдан кейин ўша ерда бўламан. Сизни кўп ушламайман”.

* * *

Бир соат минг соатдан ҳам ўтиб кетди. Соат миллари имиллаб қолди. Вақт тўхтагандай эди.

Зебо кийинди, тақинчоқларини тақмади, аммо сумкачасига солди. Яқинлашганида тақиб олади. “Муштарак” кафесини билади. Жавлон билан бир марта киришган, нимадир ёқмай, қайтиб чиқишган эди.

Кафега яқинлашгани сари юраги гупиллаб ура бошлади. Мактабда ўқиб юрган кезлари, ёш шилқим домла уни четга тортиб, кўполлик билан қучоғига тортганида шундай аҳволга тушганди. Оёқлари биринчи марта юраётгандай чалкашиб кетар, аммо тўхтамасди, аксинча, илдамлаб борарди.

Етиб келди. Вақт кеч эмасди, одамлар сийрак, борлар ҳам ўзи билан ўзи овера. Бундай жойларда биров бировга қарамайди, аммо ҳамма ҳаммани кўради.

Ўнг томон. Биринчи, иккинчи, учинчи ва, ниҳоят, охириг хилватроқ хона.

У ҳозир шу хилват хонанинг эшигини очади. Кейин кўнглини очади, балким бағрини ҳам очар. Қўшиқда “Нима бўлса бўлар эртага” дейилади-ку.

Хона эшиги қия очиқ экан. Қўли тегиши билан ланг очилди. Ва шу ерда, минг бор узр, ҳикоямиз... ниҳоясига етди.

Нега дейсизми?

Негалиги шундаки, эшик очилишга очилди, аммо ҳеч нима содир бўлгани йўқ. Кимдир Зебонинг устидан бир тоғора совуқ сув қуйиб юборди. Бадани аввалига музлади, сўнг тош қотди. Кўзларидаги ҳайрат ва кўрқув ҳам қотиб қолди.

Ичкарида Жавлон лағмонни санчқига ўраб, иш-таҳа билан тушираётганди...

* * *

Орадан бир ой ўтди.

Зебо қақажон синглиси билан уй ичини тозалаб бўлиб, энди диванга чўзилган ҳам эдики, СМС келди.

“Зебо. Ҳаммасига ўзим айбдорман. Уйга қайт. Аҳмоқлик қилдим. Мен ярамасни кечир. Ахир, бирор айб иш бўлгани йўқ! Келмасанг хароб бўламан. Ойим ётиб қолдилар. Хўб десанг, ўзим бориб олиб келаман”.

“Жавлон ака, бу дунёда мен учун фақат битта иш қолди, у ҳам бўлса... Ҳабибни топиш”.

“Зебо, нега тушунмайсан, Ҳабиб ахир менман-ку!”.

“Йўқ, Сиз ҳеч қачон Ҳабиб бўлолмайсиз. Бўлолмайсиз! Мен уни албатта топаман”.

Бу – сўнги СМС эди.

Мадқимом
Мадқимом Мадқимом
Мадқимом

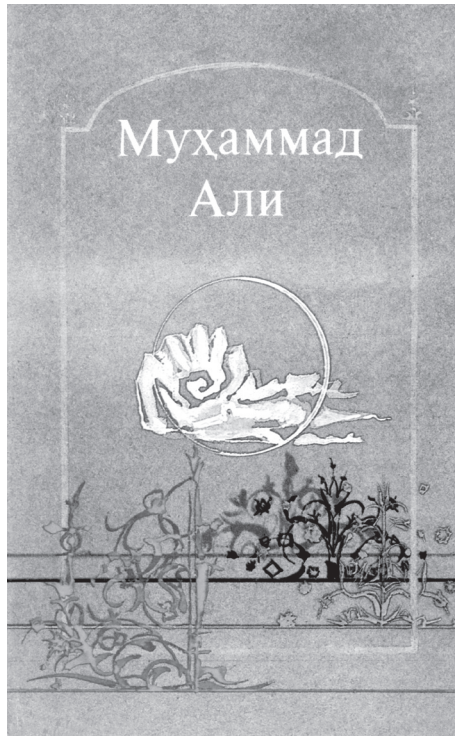
Отабек САФАРОВ

МЕҲРГА ВАФО ҚЎШИҒИ

Бугун инсоният ихтиролар ичида яшамоқда, кунда-кунора замонавий тараққиётнинг сўнги ютуқлари натижаси ўлароқ бирор-бир янги маҳсулот, аввал тушдагина кўрилган имконият қўлга киритилишига ўрганиб ҳам қолдик. Масалан, инсон миясида кечаётган ўйларни моддийлаштириб, компьютер хотирасига ўтказадиган, товушни “тинглаб” матнга айлантирадиган, дастхатидан эгасининг феъл-атворини “очиқлайдиган” дастурларнинг тобора мукамалроқ нусхалари рўёбга чиқмоқда.

Шундай-ку, лекин бошқа яратилган ичида кўнгли боис мукаррам қилинган зоти шариф – Инсоннинг қалбини “тушунувчи”, сониянинг мингдан бир улушида ҳис этиладиган сонсиз-саноксиз туйғуларни компьютер тилига ўгирувчи дастурлар ҳали-ҳануз кашф қилинганча йўқ. Аксинча, инсоният ўзининг ихтиролари бўлган техникага ёвуқлашгани сари... кўнглидан узоқлашиб бораётир. Бу эса муносабатларнинг яланғочлашишига, туйғулар жозибаси унутилишига олиб келмоқда. Ҳолбуки, қалбни тушунса, ўзга бир қалб тушунади, ардоқласа, ўзга бир қалб ардоқлайди. Дилларни бир-бирига боғловчи, ҳаётга ошуфта қилгувчи ришталардан бири, балки энг жозибалиси севги-муҳаббатдир. Шу маънода чинакам муҳаббат улуғланган, пок, самимий туйғулар куйланган асарлар бугун ҳар қачонгидан ҳам кўра қадрлидир. Албатта, бундай битикларни тез-тез қўлга олиб варақлаб турасан, сатрлар аро яширинган сирли маъноларга узоқ-узоқ ошуфта тикилиб турасан. Инчинун, мен Ўзбекистон халқ ёзувчиси Муҳаммад Али қаламига мансуб “Ошиқлар эртаги” достонини қўлга олганимида шундай тилсимли, соҳир ҳисларга чулғанаман. Чунки бу севги-муҳаббат ҳақида ҳассослик билан битилган достондир! Қаранг,

“Ошиқлар эртаги” ёзилгандан бери орадан неча йиллар ўтиб кетди, не бир даври давронлар эврилиб тушди! Аммо у ҳали-ҳануз ўз қадр-қимматини йўқотган эмас. Достондаги ҳароратли, самимий сатрлар ҳамон юракларга ўт қалайди. Мана, бугун “Ошиқлар эртаги”ни яна бир карра ўқиб чиқдим. Достонни Ўзбекистон халқ ёзувчиси Муҳаммад Алининг 1997 йилда, “Шарқ” НМАК томонидан нашр этилган сайланмасидан топдим. Юрагимга ҳаяжон тепди. Асарни ўқиркансиз, самимий ҳиссиётларидан нақадар узоқлашиб кетганини дафъатан англаб қолган ўқувчи хижолатга тушади, ҳали буткул йитмаган туйғулари ғимирлаб, жонлангандай бўлади. Китобхон достон қаҳрамонлари Вафо билан Меҳрнинг майсадаги шудрингдай тоза, чақалоқнинг кулгисидай беғубор, онанинг фидойилигидай жонбахш кечинмалари ўзига ҳам юқаётгани, қалби беихтиёр бу дунёнинг ташвишга, ҳадикка тўла

адоқсиз юмушларидан фориғлашаётганини, руҳи тозараётганини ҳис қилади.

Инсоний фазилатларнинг энг улуғларидан бири ҳаёдир. Барча ёмонликлар онаси беҳаёлик бўлганидек, инсоннинг кўнглини ўстиргувчи энг чўнг хислат ҳам ҳаё саналади. Ҳазрат Алишер Навоий бежиз “Чунки ёгин манбаи ўлди ҳаё, Қатраси тупроғни қилур кимё” демайди. Шоирлар султонининг замонидан беш аср ўтганидан сўнг ёш салафи шундай ёзади: “Китобларни ўқиса танҳо, Қўлтиқлашган йигит-қизни ё Кўриб қолса ногоҳ кинода, Қизаради ўшал аснода...”. Ўзбекнинг маънавий ҳаётида икки инсон ўртасидаги нозик муносабатлар азалдан парда ортида кечган, эл кўзига намоийш этмоқ оғир уят саналган. Оилавий даврада ҳам айни мавзуда суҳбат қуриш чекланган, айниқса, қиз боланинг олдида ҳамма гапни ҳам беандишаллик билан айтилавермаган. Оқибатда қоғоздаги қанддай асралган

Ўзбек қизи латиф одоби, хуркак туйғулари, шаънини ҳамма нарсадан устун қўйган. Достон қаҳрамони Меҳр – “қирқ кокилли қиз” ҳам “Ҳол сўратмас ёки ҳол сўрмас. Чўққиларнинг қоридай маъсум...” дир. Психологик асосларга кўра, туйғулар қанча асралса, қадр-қиммати, сири, жозибаси ҳам шунча ошади, аксинча, нечоғлик беқадр қилинса, тароватини йўқотиб боради. Шу боис ҳам Меҳрнинг висоли Вафо учун забт этиб бўлмас чўққи, эришиб бўлмас орзудир:

*Шундоқ, лекин Меҳрга ҳануз
Очолмаган ишқ ҳақида сўз,
Билолмаган айтишнинг йўлин,
Айтиш қайда, тутмаган кўлин!
Қиз ушлаган ниҳолни ушлаб
Ошиқ йиғит кўнглини хушлар...*

...Асар мутолааси жараёнида кишини беихтиёр турли ҳаёллар ўз домига тартади. Бугун Ғарб дунёсида инсонлараро муносабатларга – ота ва бола, эр ва аёл ўртасидаги нозик муносабатларга дарз кетгани ҳеч кимга сир эмас. Маънавият оёқости қилингани, иф-фат, ор-номус беқадр бўлгани боис Ғарб кишиси борган сари технократлашиб, туйғулари ўлиб бораётир. “Popculture” (“Оммавий маданият”)ни тинмай, тушида ҳам, хушида тарғиб этаётган кимсалар аслида ҳаётнинг жозибасини ҳис қилолмай овора бўлаётган, кўнглига заррача завқ улашадиган эрмак истаётган, лекин бунини тополмаётган ожиз бандалардир. Шу боис ҳам улар турли-туман тадбирлар (бунини ўзлари “кўнгилочар” – “развлекательный” деб атайди) ўйлаб топади, ҳали ҳеч кимнинг ҳаёлига келмаган юмушларга тутинади, шунга қарамай, ҳаловат тополмайди – кўнглидаги ҳувиллаб қолган бўшлиқни тўлдиролмайди. Ҳолбуки, одамий туйғулар, хусусан, бошқа жинс вакилига интилиш ҳисси инсоннинг фитратига экилган ҳикматли, абадий уруғдир, банданинг ўйлаб топгани эса замон синовиға асло дош беролмайди...

Дунё ахборот тўрлари билан ўралгани сайин маданиятлар ўртасидаги ҳадлар шаффофлашиб, ҳатто йўқолиб бораётирки, масаланинг энг нозик, энг ҳассос нуқтаси ҳам шунда саналади. Зотан, интернет орқали битта қулоғига сирға таққан, бутун баданини тамғага тўлдирган, юзининг ярмини олачипор қилиб бўяган, биллақларига ҳалқалар ўтказган... хуллас, одам қиёфасидаги шайтоннинг маънидан холи сакрашларига тақлид қилаётган болакайнинг дахлсиз дунёси – кўнгли ўзга тартибларга, тўғрироғи, тартибсизлик тартиб ўлароқ қабул қилинган хаосга мойил бўлиб боради...

Адабиётнинг улуғларидан бири қаҳрамонлари тилидан “Дунёни гўзаллик кутқаради”, дейди. Асл бадиий асар қалбни эзгуликка ошно этувчи гўзалликдир. Бинобарин, юқорида айтганимиз сингари бало-қазолардан бизни халос этувчи омиллардан бири адабиётдир.

“Ошиқлар эртаги” чинакам севгини тараннум этади. Яратганнинг иноятига сазовор бўлиб, кўнглида ишқ уруғи унган инсон учун ёрининг висолиға етмоқ йўлидаги барча мушкулотлар осон, барча тўсиқлар ҳечдир. Бундай шарафга нойил бўлганларга бу-

тун дунёнинг мол-давлати ҳам заррача аҳамиятсиз. Меҳрнинг ҳаяжон билан:

*Тоғу тахт не севги олдида?
Ўзга бахт не севги олдида!*

дейиши ошиқ ва маъшукларнинг ҳақиқий ниятини англатади. Инсоният даҳоси эришган юксак адабий чўққиларда Лайли ва Мажнун, Фарҳод ва Ширин, Тоҳир ва Зухра, Тристан ва Изольда, Ромео ва Жульетта сингари бир-биридан жозибали, бир-биридан суюмли ошиқ-маъшуклар борки, уларнинг ҳаммаси ёлғиз ёр васли муддаоси билан яшаган.

“Ошиқлар эртаги” достонида табиат ҳодисаларининг мантиқий кечими лирик қаҳрамоннинг туйғуларига маҳорат билан уйғунлаштирилгани сатрларга жозиба бағишлаб, манзараларни жонлантиради, бундай тасвирлар ўқувчи хотирасига ўрнашиб қолади. Масалан, Вафо – бедор, кўзига уйқу инмайди, теварак-атроф эса ором оғушида, ҳатто:

*Юлдузларга ташлаганди кўз,
Барин уйқу элитар эди,
Ҳориб базўр милт-милт этарди...
Ҳатто бўлиб уйқуга рози
Ёнбошлади ғарбга Тарози.*

Сўзлашувда “Тарози” деб аталадиган юлдузлар туркуми тонг отарга яқин кунботишга оғади. Бедор қаҳрамон наздида эса бутун борлиқ ҳориган, ором олмоқ илинжидаги Тарози ҳам охир-оқибат “ёнбошлади”, лекин ошиқнинг кўзидан “Қочган уйқу қайтмади ҳануз”.

Ёхуд Меҳру Вафонинг бир-бирига бўлган пок муҳаббатидан бутун олам қувонаётгани шундай тасвирланади:

*Юксакларда Қушлар чарх урар,
Гоҳ йўлларин боғ сари бурар.
Азбаройи хурсандликдан маст,
“Чирқ-чирқ” деру сўз айта олмас!
Ўзларини кўймоққа бир дам
Жой тополмай чумоллар ҳам
Ғизиллашар эди ҳар томон...
Мавжудотда кечар ҳаяжон!*

Аслида, қушларнинг “чирқ-чирқ”дан бошқасини билмаслиги, чумолларнинг у ёқдан-бу ёққа ғизиллаши табиий жараён, аммо шоирнинг зийрак нигоҳи табиатни бир бутун ҳолида кўради, ошиқ-маъшукқа (улар оддий севишганлар эмас, балки “Икки ғунча – икки ибтидо: Бор эзгулик иккисида жо!”, “Сомон ичра икки олтин дон”) ҳамманинг хайрихоҳлигини сезади ва тасаввурига эрк берадики, алал-оқибат бундай образли ифодалар китобхонга ҳам малол келмайди, аксинча, туйқус монандликдан кўнглида завқ туяди.

Вафо тилидан Фарҳод таърифида “У тунларда ёнган ёлқиндан Ўрناق олса арзийди чиндан” дейилган сатрларни “Ошиқлар эртаги”га ҳам нисбат бериш мумкин. Зотан, унда куйланган пок инсоний туйғулар, қаҳрамонлараро нозик муносабатлар ёшларимиз учун зўр ибратдир.

Назми Назми
Назми Назми Назми
Назми

Очил ТОҲИР

Менинг кўнглим ўн сажкиз ёшида

ОҲ, ЙИЛЛАР БЕШАФҚАТ

Силтаб кет қўлларинг, ортингга дўнма,
Ҳо-ю ҳавасларга алданма, кўнма,
Арзон шухратларга асло қувонма,
Оҳ, йиллар бешафқат, йиллар алдамчи.

Кўз ёшлар кетгизмас кўнгил доғини,
Афсуслар безамас умринг боғини,
Ахир, ким тусайди хазон чоғини,
Оҳ, йиллар бешафқат, йиллар алдамчи.

Ушалмас орзунинг баланддир тоғи,
Куйган қалбда ишқнинг чандиги, доғи,
Қадамда ҳаётнинг минг битта чоғи,
Оҳ, йиллар бешафқат, йиллар алдамчи.

Эрта қировланган сочларинг силар,
Севгилинг қўлимас, дайди шамоллар,
Шукр, бугун тирикмиз, эрта ким билар?
Оҳ, йиллар бешафқат, йиллар алдамчи.

Йиллар алдоқчимиз?
Ё, умримиз фоний?
Орқалаб кетмаган ҳеч ким дунёни.
Биз дайри фанонинг беш кун меҳмони,
Оҳ, йиллар бешафқат, йиллар алдамчи...

ОТАМНИНГ АЙТГАНЛАРИ

Ўз элида, ўз уйига сизмаган,
Қайсар болам, нодон болам, жон болам.
Вақт борида этагини йиғмаган,
Маломатдан юрак-бағри қон, болам.

Узоқ тунлар танҳо ўзи ўртаниб,
Вужуди тутунсиз оловда ёниб.
Кимларни дўст тутиб, унга ишониб,
Ўрта йўлда умри саргардон, болам.

Ош устида сенга илиниб илик,
Олдинда эгиб бош қилганлар қуллуқ,
Сен билан иши йўқ бугун бир пуллик,
Бу ҳолга тушунмай, сен ҳайрон, болам.

Замонмас, замонсоз одамлар ёмон,
Улар одамсиймо заҳарли илон,
Устоз шоир айтган – шудир оломон...
Уларнинг дастидан дил вайрон, болам.

Ҳар бир ҳурган итга қаратсанг назар,
Умринг йўлда ўтар то шомга қадар,
Яхшилик яхши-да, ёмондан ҳазар,
Кўнглинг бўлсин, ўзинга султон, болам.

Очил ТОҲИР

1955 йилда Қашқадарё вилоятининг Муборак туманида туғилган. Тошкент Давлат университети (ҳозирги ЎЗМУ)нинг журналистика факультетини тамомлаган. Шоирнинг "Қарз", "Соғинч соҳили", "Кўнглим билан суҳбат" шеърӣ тўпламлари нашр этилган. Ҳозирги кунда "Ўзбекистон" телерадиоканалида хизмат қилади.

БИР ЎҒИЛДАЙ...

Баногоҳ кўнглимга етса гам-озор,
Қўлловчим ўзингсан, туморим ўзинг.
Шом-сахарлар кутиб интиқ-интизор,
Йўлларимга муштоқ – хуморим ўзинг,
Она, мени кутиб толмайди кўзинг.

Ўзингдан ҳам кўпроқ ўйлайсан мени,
Санаб кунни, шанба ва якшанбани.
Қийнама, ёлгончи ўғил, онангни,
Деса, биров олиб менинг ёнимни,
Тайёрсан, бермоққа ҳатто жонингни.

Топган важ – баҳонам жуда бемаъни,
Бу сўзларга биров ишонса қани?
Чиндай қабул қилиб аяйсан мени,
Чин иқрор сўзим бу, ҳабибим ўзинг,
Дарду гамларимга табибим ўзинг.

Боришим ҳам гўё тушга ўхшайди,
Бир ўғилдай ҳолинг сўрсам кошкийди.
Тилим ўз таъвишим айтиб қақшайди,
Ўзимдан ҳам кўпроқ ёниб-куясан,
Тошбағир ўғлингни бунча суясан.

Сенинг назарингда ҳануз боламан,
Гарчи ўрта ёшга етган бўлсам ҳам.
Қандай сир-синоат, ҳайрон қоламан,
Сен эмас, кўзимга кўринар болам.

Кўрмайсанми бедил ўғлингни, она,
Суйиб эркалайсан сен уни яна...

САДОҚАТ

Синчлари майишиб сувоғи кўчган,
Уйдан чиқолмас кўнглини узиб.
Кулбага боқади хомуш ва ўйчан,
Куйдирар кипригин қайноқ ёш сизиб.

“Кўйинг, чор деворни, биз билан юринг”,
Қисталанг қилади ўғил-қизлари.
“Кўнглингиз не тусар, айтинг, буюринг”,
Ўксик кўнглин бутлар болдай сўзлари.

Ибо ва орият паранжисида,
Пинҳона тутар юрак арзини.
Олис хотиротнинг тош панжасида,
Яшаб келар ичга ютиб дардини.

Жон таслим қилару воз кечмас бироқ,
У гўё кулбага зиндонбандидай.
Икки дилга маҳрам қадрдон фироқ,
Унга йўл бермасин айтади қандай?!

АЛДАДИНГ, АЛДАНДИМ...

Алдадинг, алдандим ёлгонларингга,
Мен учун ҳар сўзинг энг рост каломдир,
Кўнглим ярасига шифо-малҳамдир.

Алдадинг, алдандим алдовларингга,
Алдовлар юракка тез топаркан йўл,
Сендаги ёлгондан менда ишонч мўл.

Алдайвер, дунё ҳам ёлгончи ахир,
Ёлгончи дунёнинг ёлгончи қизи,
Қайга ҳам борарди шоир рост сўзи.

Алдадинг, алдандим ёлгонларингга,
Силтадим қўлимни қолганларига...

УМР ҲИКМАТИ

Гап бор: бир аёлнинг макри қирқ эшакка юк,
Агар ўттиз тўққиз бўлса, улар ҳоли танг.
Сажда қилинг эркакка сиз, у қандай буюк,
Қирқ эшак юкни бир ўзи кўтарар, қаранг.

Ваҳоб РАҲМОНОВ

БИР СЎЗНИНГ ҚУДРАТИ

*Бизни бузди ҳаргиз ул, ё Рабки, маъмур ўлмасун.
Алишер Навоий*

Илм – Аллоҳнинг инсонга берган энг улуғ маънавий неъматидир. Шу даражада улуғ неъматки, илм туфайли инсон Аллоҳнинг энг яқинлари – малаклардан ҳам азизроқ, шарифроқ, шарафлироқ бўлди.

Инсон бошида – ҳаётида минг бир муаммо борки, уларнинг энг қийин жумбоқларини ҳам узил-кесил ҳал қиладиган буюк, қудратли восита илм-фандир. Шунинг учун барча мумтоз шоирларимиз, жумладан, уларнинг сарвари, энг улуғи Алишер Навоий ҳам илму ҳикматнинг мислсиз куч-қудратини ўз асарларида қайта-қайта, янги-янги далиллар асосида таъкидлайди.

Даҳомиз энг ҳалол – муаммони ҳал қилувчи қудрат илм эканлигини уқтиради. Унинг бу хусусдаги қарашлари комил инсон тимсоли бўлган Фарҳоднинг жасоратли сўзларида ҳам янграган:

Деди: Ҳар ишки қилмиш одамизод,
Тафаккур бирла билмиш одамизод.

Алишер Навоий “Мукамал асарлар тўплами”нинг олтинчи жилди: “Хазойин ул-маоний”нинг “Фавоид ул-кибар” (Тошкент 1990) девонида, агар нашрга ишонсак, ҳазратимиз:

Барча муаммони илм эмас, ўлим ҳал қилади, деб кўяқолибдилар. Диққат қилинг:

Илм афлокида бир жис маҳал,
Барча ашкол ўлум олида ҳал. (483-бет).

Байтнинг иккинчи мисрасидан шундай мавҳум мазмун чиқариш мумкин: “Барча шакллар ўлим олдида ҳал бўлади”. Афтидан нашрга тайёрловчи “ишкол” сўзи луғатини билолмаган. Навоийнинг масъул котиблари тузук ўқиёлмай, нашр этган бу байтнинг биринчи мисрасида мазмундан дарак йўқ. Чунки “бир жис” сўзлари мисрани чилпарчин этган. “Жис” сўзи дунё тилларининг бирортасида бордир-у, бу ерда ўша сўзга ўрин йўқ эди.

Ваҳоб РАҲМОНОВ

Таниқли матншунос, мунаққид, таржимон. У 1940 йилда таваллуд топган. Хўжанд педагогика институтининг тарих-филология факультетини тамомлаган. Филология фанлари номзоди. Ўнлаб илмий-маърифий асарлар, кўплаб мақолалар муаллифи.

Аслиятда “бир жис” тарзидаги ҳолат эмас, балки бир сўз тарзидаги “Биржис” эди. Биржис сайёраси эди. Биржис – Муштарий (Юпитер) юлдузидир.

Демак байтнинг аслиятга мос биринчи мисраси шундай бўлади:

Илм афлокида Биржис маҳал
Мазмуни: Илм осмонида замон Биржисидир
(Муштарийсидир).

Энди иккинчи мисрага келамиз. Ишни осонлаштириб олиш учун хато сўзларни аслиятга мослаштириб бошлаймиз. Нашрдаги “ашкол” сўзининг луғати “шакллар” бўлади. Бу сўз муаллиф нухасида “ишкол” (жумбоқ, мушкуллик, муаммо) бўлган.

Барча ишкол ўлум олида ҳал.

Мазмуни: Барча мушкуллик ўлим олдида ҳал бўлади.

Йўқ, ҳали аслиятга етолмадик. Энг жиддий нуқсон “ўлум” сўзидадир. Ана шундай ҳолатларни назарда тутган устозим Мирзо Тож: “Нашрга тайёрловчи иш жароёнида ҳарфларни кўргану сўзни кўролмаган” дегувчи эдилар. Эски ёзувда “ўлум” ва “улум” сўзлари шаклдошдир. Матн кўчираётган олимга бирозгина идрок ва зако жуда асқатади... Ушбу эслатма билан иккинчи мисрани тиклаймиз:

Барча ишкол улум олида ҳал.

Ҳали бу мисрада яна учта нуқсон бор. Биринчиси: вазн “барча” сўзининг “борча” тарзини талаб қилади.

Иккинчиси: “ишкол”га изофа илова қилмоқ даркор. Чунки гап ҳаётий жумбоқлар эмас, балки илм жумбоқлари устида бораётир: “ишколи” бўлади.

Учинчиси: “олида” сўзи “оллида” (олдида) бўлади.

Демак, иккинчи мисранинг эпақадаги ҳолати:

Барча ишколи улум оллида ҳал

Ана энди байтнинг навоиёна аслияти ва саҳиҳлиги ҳақида гап бўлиши мумкин:

Илм афлокида Биржис маҳал,

Борча ишколи улум оллида ҳал.

Юқоридаги таҳрир жараёнини бирма-бир ҳисоб-китоб этсак, ўнта сўздан иборат байтнинг бешта сўзига олтига тузатиш қилинди.

Мазкур байтнинг Алишер Навоий “Мукамал асарлар тўплами” олтинчи жилдидаги тарзи – нуқсонларга бойлиги даҳо куллиёти йигирма жилдлиги матни савиясининг кўзгусидир.

Муҳокамадаги байтнинг янги: Алишер Навоий “Тўла асарлар тўплами” ўн жилдлигидаги қисмати нечук кечди экан? Тўртинчи жилд (2011 йилги нашр)дан кўчирамиз:

*Илм афлокида Биржис маҳал,
Барча ашколи улум оллида ҳал. (694-бет)*

Ушбу нашрдаги байт ҳолатини таҳриримиз билан таққослаб кўрайлик. Янги нашрда таҳрирталаб сўзлар бор: “барча” ва “ашколи”. Ҳали бу нашрда ҳам олимларимиз “ашкол” (шакллар) билан “жумбоқлар, муаммолар” (ишкол)ни фарқ эта олмадилар...

Навоий куллиётининг бу энг янги нашрида ҳам илм муаммоси – “ишколи” ҳал бўлмади қолибди. Байтнинг йигирма жилдликда тўғри ўқиёлмаган олимларимиз оламдан ўтиб кетдилар, навоийшуносларимизнинг ҳозирги авлодлари ҳам ўн жилдликда уни тузук таъмирлай олмадилар. Афсус...

Нетайлик, Навоий асарларини тўғри ўқиш олиш даражасига етиш жуда мушкул экан-да.

Биринчи уғрашув

Биринчи уғрашув
Биринчи уғрашув

Шодмон ЭШБОЕВ

Соғинчларим чувалиб борар

* * *

*Куз ўйлари... юрагим пора,
Дарахтлар кийимин ечар.
Япроқлардек узилди умид,
Сенсизликда ҳолим не кечар.*

*Қара, кунлар совий бошлади,
Кўнглинг мендан совиганидек.
Соғинчларим чувалиб борар,
Онам кўрпа қавиганидек.*

*Тун. Юлдузлар кўкда мўлтирар,
Кезиб юрар девона шамол.
Деразага бошин уради,
Ёлғизликдан зериккан ҳилол.*

*Қара, сендек ёлғиз экан у,
Келгил, унга ҳамдам бўла қол.
Чорламасанг бош олиб кетар,
Қайтиб келмас бу ширин хаёл.*

КЎНГИЛ

*Эскира бошлади кўнглим,
Кўзинг қаро ё кўкмиди?
Эскира бошлади кўнглим,
Сени севганим йўқмиди?*

*Эскира бошлади кўнглим,
Тушимга кирмадинг тунлар.
Шамол тўзгитди япроқни,
Ёдингдами ўша кунлар?*

*Эскира бошлади кўнглим,
Сендан кетгиси келмайди.
Йигирма саккиз йил бўлди,
Кимни суйганин билмайди.*

Эскира бошлади кўнглим...

СЕРТУПРОҚ ЙЎЛ

Ҳикоя

Шарифжон куёш ўт пуркаётган айни туш вақти тупроқ йўлдан оқсоқланиб борарди. Таътилга чиқиб келганига ўн кунча бўлди. Бир йилдан бери ялангоёқ юрмагани учун товонлари, оёқ кафтлари ер тафтига чидаш бера олмади, биринчи кечасиёқ пўрсилдоқ бойлади, эртаси куни қадам босишнинг иложи бўлмади қолди. Бир неча кундан кейин аста-аста юра бошлади, лекин сув бойлаб қолган жойлар чирс-чирс ёрилиб, чексиз азоб берди, кўзига дунё қоронғу кўриниб кетди. Мана, орадан бир ҳафта ўтса-да оқсоқланади, аранг-аранг қадам ташлайди. Унинг бу ҳолатини кўрган одам сенга нима зарур, жонингни оғритиб нима қиласан деб ўйлаши мумкин. Ҳозир болаларни демаса, ҳеч ким ялангоёқ юрмайди. Олдинлари, Шарифжон бола пайтларида катталар ҳам бемалол ялангоёқ юраверар, айниқса, далада раис ва биргадирни ҳисобга олмаса, биров оёқ кийим киймас эди. Чунки ёз пайтлари тупроқ йўл гупиллаб кетади, пойабзалинг бирпасда қум-тупроққа тўлади. Лекин ҳозир замон ўзгарди. Одамлар анча маданийлашиб, тобора шаҳартабиат бўлиб боряпти. Бугун кўчада ялангоёқ юриш уят. Шарифжоннинг эса ялангоёқ юргиси келди, оёқ кафтлари худди болалигидаги каби тупроқ тафтини туюшини, зиғирқумлар товонидан сирғалиб ўтишини истади.

Ҳозир у юриб бораётган йўлнинг икки чети тутзор, лекин бу пайтда йўлга тангадай ҳам соя тушмайди. Шу сабабли Шарифжон йўл ўртасидаги майсали оролчаларни – ажриқзорларни танлаб қадам босади. Майсали жойда тупроқнинг тафти сусаяди, оёқни куйдирмайди. Ўзи бунақа пайтда эси бор одам шийпонда мизғийди. Шарифжоннинг ҳам эси бор, лекин у икки пайкал наридаги оромгоҳ ҳовузидида чўмилишни мўлжаллаган. Қишлоқлари тоққа яқин бўлгани са-

Ориф ТОЛИБ

1987 йилда Фарғона вилоятининг Учкўприк туманидаги Қумбости қишлоғида туғилган. Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети халқаро журналистика факультетини тамомлаган. Ҳозирда “Мовароуннаҳр” нашриётида бўлим муҳаррири бўлиб ишлайди. “Учрашув” номли шеърӣ тўплам муаллифи.

бабли бу ерда дам олиш масканлари кўп. Олдин улар колхозга тегишли эди. Кейин хусусийлаштириш бошланди, боғ-ҳовлиларнинг ҳаммаси сотилди, кўпи шаҳарликларнинг мулкига айланди. Бойваччалар бу ерга онда-сонда, бир кун-ярим кунга дам олгани келади.

Шарифжон шунчаки чўмилиш учун бораётгани йўқ. Шу пайкалнинг охирида шולי тахталари бор. Ўша тахталарнинг бирида Мадина исмли бир қиз шולי ўтаётган эди. Ҳозир тутзорга чиқиб, салқинда тушлик қилаётган бўлса керак. Мадина шу ернинг ўзидаги коллежда иккинчи курсда ўқийди. Шарифжондан уч ёш кичик. Истаралигина қиз. Унинг одоб-ахлоқига ҳавас қиладиганлар кўп. Шу боис сўнги пайтлари худди мусобақалашаётгандек қўлчиликка келадиганлар – совчилар кўпайди. Лекин қизнинг уйидагилар ҳозир у коллежда ўқиётгани, ўзлари ҳам тўйга тайёр эмасликларини айтиб ёппасига рад жавобини берапти. Шарифжон Мадинага илгари кўп ҳам эътибор бермасди. Чунки диққатини тортадиган қизлар кўп эди. Кейин негадир фикри ўзгарди, беихтиёр кўзга унчалик чалинавермайдиган қизни қидира бошлади. Бебош юраги эса ундан бир оғиз ҳам сўрамай Мадинани топди. Шундан кейин Шарифжон ўздан-ўзи безовталанадиган, шу қизни соғинадиган бўлиб қолди. Ўйламайман дейди-ю, ўйлайверади. Соатлаб шифтга қараб ётади, уҳ тортади. Шу алфозда алламаҳалгача қилт этмай ётаверади... Хуллас, шунақа. Ёшлигида эмланмаган боладай осонгина касалланди-қолди.

Мадина билан уч-тўрт марта атай учрашди, тўғрироғи, саломлашди, холос. Ортиқча гап-сўзнинг ўзи йўқ. Шарифжон салом беради, ҳол-аҳвол сўрайди, қиз бўлса биргина “яхши” деган жавобни айтади-да, баланд оловли қозонга ёғ қўйиб қўйгани эсига тушиб қолгандай тез ўтиб кетади. Лекин шу ярим дақиқалик суҳбат чоғида Шарифжоннинг кўнгли жуда кўп нарсаларни ҳис қилади, кейин анча вақтгача шунинг кучи билан яйраб-яшнаб юради. Мадинанинг кўзларида ҳаё бор, жозиб бир тортиниш бор. Ана шу уятчан нигоҳларда у юрагига қувват, руҳига нур берадиган бир ёлқин борлигини сезади. Бу сеҳрли кўзлар: “Сиз яхши йигитсиз, сизга ишонаман”, дегандай бўлади. Йўқ, тўғрироғи, Шарифжон бу сўзларни аниқ-тиниқ эшитади.

Шарифжон Мадина ўтоқ қилаётган тахтага яқинлашди. Қиз пайкал четидаги улкан тол соясида чой ичиб ўтирган экан. Йигитни кўрдию апил-тапил йиғиштиринди. Шолипоянинг тол сояси тушиб турган ерига ўтиб, ўтоқ қилишга киришди. Шарифжон у ёқ-бу ёғини тузатган бўлди. Ўн кун ичида қоп-қорайиб кетганидан уялди. Шу пайтда унга қараган одам юзи қип-қизил бўлиб бўғриқиб кетганини кўрарди. Бироз нафас ютиб тургач, оқсоқланмай дадил қадам ташлаб, Мадинанинг ёнига борди.

Қиз иложи борича ўзини эътиборсиз тутишга ҳаракат қилар, лекин кўнглида “Ишқилиб, кетиб қолмасин-да” деган хавотир ҳам бор эди. Йигит унга

яқинлашгач, тузукроқ гап тополмай озроқ каловланиб қолди, бу аҳволдан эса янада ўнғайсизланди. Нимадир дейишим керак деб чоғланар, лекин қизнинг кўнглига ўтирмайдиган гап айтиб қўйишдан баттар кўрқар эди. Ахийри, жуда узоқ чўзилиб кетгандай туюлаётган сукунатни бузадиган, қиз билан ўрталарида кўприк бўладиган гапни топди:

– Ҳорманг, ўтоқ қиляпсизми? – шундай дедию тилини тишлади, томоғи қақраб, манглайда тер пайдо бўлди. Ўйлаб-ўйлаб топган гапи шу бўлганидан хижолат тортди, Мадинанинг “Ҳа” деб берган ярим оғиз жавобидан эса янада довдиради.

– Мен ҳам жўхориларимизни чопиб келяпман. Ярим қарич бўп қопти. Қишлоқда шу-да, кунинг шунақа ишлар билан ўтади. Ҳозир шийпонга кетяпман, бироз салқинлаб келай.

Шарифжон муваффақиятсиз чиққан гапининг хижолатидан қутулиш учун кўпроқ гапиришга, ўзини эркинроқ тутишга уринарди. У “салқинлаб келай” деган пайти Мадинанинг юраги зирқираб кетди, бошини куйироқ эгди. Шарифжон эса буни сезмади, суҳбатдоши ўлиб-тирилиб топган гапларига жавоб бермаётганидан кўнгли чўқди, “Бу ерга келмасам бўлар экан” деган ўй ўтди хаёлидан.

– Ҳа, майли, сизниям ишдан қўйдим. Мен бора-қолай, – деб шийпон томонга йўналди.

– Ҳовуз тарафга бормаи қўя қолинг. Одам кўп шекилли. Ҳали “Дамас”да шаҳарликлар келди, – деди Мадина ерга кўз тикиб.

Шарифжон ҳайрон бўлди, қиз нега бундай деди, шаҳарликлар келган бўлса нима, ахир ҳовуздан кўпи борми? Битта дам олиш уйининг ўзида икки-учта ҳовуз ишлаб туради.

– Шаҳарликлар келган бўлса нима қипти?! Қишлоқ ўзимизники. Озгина салқинлаб қайтиб келаман. – Гапларида мақтанишга ўхшаш оҳанг борлигини Шарифжоннинг ўзи ҳам сезди.

Мадина индамади. У шולי тахтанинг ичида бошини куйи солиб ўтирар, Шарифжон кетишини ҳам, қолишини ҳам билмас эди. Охири, шийпонга қараб йўл олди.

Шарифжон шийпоннинг шундоқ ёнгинасидаги дам олиш уйига боришни мўлжаллади. Сабаби, бу жой шаҳарликларники эмас, шу ерлик бир бойнинг мулки. Қишлоқ аҳли бу ерга бемалол келиб кетади. Қиш пайтлари дала ишларию ташвишларидан вақтинчага бўлса-да қутулган эркалар боғдаги уйчаларни ижарага олиб гап беради. Бу уйчалар қурилганига кўп замонлар бўлган. Тузилиши ҳам оддий уйларга ўхшамайди – томи ерга деярли туташган. Кўпининг деразаси битта. Ҳозир уларнинг ёнига янги бинолар ҳам қўшилган. Бу оромгоҳда Мадинанинг дадаси Мўмин ака қоровуллик қилади. Шарифжон билан салом-алиги яхши. Айниқса ўқишга кирганидан кейин янада қуоқроқ сўрашадиган бўлиб қолган. Бундан, албатта, Шарифжон хурсанд. Дам олиш уйига ўттиз-қирқ қадам қолганда унинг кўзи Мўмин акага тушди. У катта ҳовуз қирғоғига ўрнатилган узункурсида ким биландир гаплашиб ўтирарди. Ле-

кин суҳбатдоши кўринмас, афтидан чўмилаётган эди. Яқинлашгач уларнинг гап-сўзлари аниқроқ эшитила бошлади:

– Қирқдан ўтдиг-у, лекин унча-мунча йигитдан қолишмаймиз. Йигит киши қирқида қирчиллайди-да!

Ҳовуз ичидан қизларнинг ҳиринглаши эшитилди.

– Бу дейман, кенайимни хурсанд қилавериб жонига ҳам тегиб кетсангиз керак, – деди уларнинг бири.

Ҳовуз ичидан қийқириқ кўтарилди.

– Хотин киши ўттиздан кейин ўтин бўлади, яхши қиз. Ўзингиздан қолар гап йўқ, – Мўмин ака ўзининг гапи ўзига наъша қилиб кулди.

Ҳовузга яқин келиб қолган Шарифжон тек қотиб турар, шури карахтлашган эди. Ҳовуз ичида иккита қиз чўмилаётган эди: кўринишидан бири йигирма беш ёшлардаги жувон, бири эса ҳали жуда ёш, йигирмага ҳам тўлмаганга ўхшар, балки турмушга ҳам чиқмаган бир қиз эди. Уларнинг кўзи Шарифжонга тушди ва бирдан жимиб қолишди, ноқулай сукунат чўқди. Мўмин ака қизлар тикилиб турган томонга ўгирилди ва рўпарада турган Шарифжонни кўриб, юзини буриштирди.

– Ие, ҳа, студент, йўл бўлсин?

Шарифжон жавоб бермади. Бир қизларга, бир Мўмин акага ижирғаниб қаради. Бу эса, табиийки, Мўмин акага ёқмади, иззат-нафсига тегди.

– Нима, кармисан? Бу ерда сенга қанд борми, деяпман!

Шу пайт нарироқдаги уйчадан ўттиз беш ёшлардаги қориндор бир киши чиқиб келди. Соқоли ўсиқ, кўкрагию қорнини тук босган, гулдор ва шалпайган калта иштони тиззасига тушган, киндиги ёнғоқдай бўртиб турган бу яримьяланғоч эркакни шу ҳолда кўрган кишининг ўзидан-ўзи таъби тирриқ бўларди.

– Ҳа, нима гап, ака? – деб сўради у Мўмин акадан.

– Э, манавини кўрмайсизми – чақирилмаган меҳмон. Ҳа, нимага бўзраясан?! – деб Шарифжонга ўшқирди Мўмин ака.

– Болангиз тенги қизлар билан ўйнашиб ўтиргани уялмайсизми, ака, – деди Шарифжон. Бошқа гапиролмади, товуши томоғига тикилди.

– Нима деяпсан сен, носқовоғимдай келмайсан-у, ақл ўргатяпсанми? Шаҳарда ўқиб жа-а олим бўп кетдингми? Олимлигингни бориб домлаларингга қиласан!

– Қизишманг, ака, қизишманг, – деб гапга аралашди қориндор киши. Сўнг муроса йўлига ўтди. – Сен, укам, катталарнинг ишига аралашма, жўжахўрозлик қилма. Чўмилгинг келаётган бўлса, бор, ана бошқа “дача”лардаям ҳовуз кўп. Бизни тинч қўй.

Қориндор юзини терс бурди, қорнини қашлаб бироз турди-да, бориб сувнинг иссиқ-совуқлигини текшира бошлади. Ҳовузга қўлини ботириб елкаларини, қоринларини сув билан намлашга киришди. Шарифжон бир унга, бир қизларга, бир Мўмин акага қаради. Сўнг четга қараб тупурди-да, келган йўлига қайтди. Йигирма-ўттиз қадам юрганидан сўнг ортида қий-

чув кулги кўтарилди. Шарифжоннинг кўнгли алағда бўлган, қандайдир бир оғир ғашлик елкаларидан тобора эзиб тушар эди. У олдинги пайкалга хавотир билан кўз ташлади ва бирдан енгил тортди: Мадина йўқ эди. Ишини тугатиб кетган кўринади. Шоли тахталарга яқинлашгач, Шарифжон тахмини хато чиққанини аниглади: ўтоқ қилинаётган пол ҳали тугамаган, Мадина тушдан кейиноқ кетиб қолган эди. Дадасининг нима қилаётганидан хабари бормикан деб ўйлади Шарифжон. Балки шунинг учун боя уни шийпон томонга боришдан қайтаргандир? Ё бирор иши чиқиб кетиб қолдимикан?

Шарифжоннинг нафрати қўзир, бошқа томондан эса ҳайрон бўлар эди. Наҳот Мадинадай ақлли, одобли қизнинг отаси шундай ахлоқсиз бўлса? Ҳеч йўқса бир пайкал наридаги қизидан уялмайдимми? Узоқроқда бўлса-да, буларнинг қий-чуви унга етиб бориши, агар яхшилаб разм солса бу ерда нималар бўлаётганини кўриши, аниқ билолмаса ҳам, аниглаши мумкин-ку! Шуям ота бўлдимми энди?

Хаёлида шу каби жавобсиз саволларни тинимсиз қайтарар экан, Шарифжон бошқа бир гапдан сесканиб кетди: Мадинага уйланса, қайнотаси шу Мўмин ака бўладими? Э, йўқ, унга энди қизини бермаса ҳам керак. Чунки бугунги воқеадан кейин оралари яхшигина бузилди, бундан сўнг Мўмин ака у билан икки дунёда илиқ муносабатда бўлмайди. Аслида, Шарифжон илиқ муносабатни ортиқ истамасди, лекин Мадинани ўйлар экан, юрагининг бир четида хавотир бош кўтарар, қандайдир ўксиниш, афсусланиш ҳисси юракни тирнарди.

Шарифжон шу куни даладаги ишига қайтиб бормади, уйларига кетди. Хонасига кириб, каравотга таппа ташлади. Узоқ вақт қимирламай ётди, лекин ухлаёлмади. Юрагига кўрғошиндай чўкиб қолган ғашлик кўтарилмади, кўксини оғир босиб тураверди. Шарифжон шу аҳволда икки соатча ётди, охири уйкуга кетди. Намозшомда аяси кириб уйғотди. Уйқудан лоҳас бўлиб уйғонди, боши ғувиллаб оғир, лекин ҳалиги алағда кайфиятнинг тумани бироз тарқагандай эди. Кечки овқатни ҳам охиригача ичолмади. Аясининг хавотирли саволларга “Бошим оғрияпти” деб бир оғизгина сўз билан жавоб берди. “Иссиқ ўтган кўринади, – деб ташхис қўйди аяси. – Шаҳарда салқин-сояга ўрганиб қолгансан. Пешингача ишлаб нима қилардинг?! Сен йўқ пайтлари ўша жўхориларни ўзимиз экдик, даданг ўзи ёлғиз суғорди. Қийналиб қолганимиз йўқ. Эрталаблари вақтли бориб, кун қизигунча ишла, кейин уйга келиб дамнингни ол. Куннинг тафти қайтганда яна борасан, қош қорайгунча ишлайсан. Ҳозир тур, янги уйга кир, қатиқ уютиб қўйганман. Симириб-симириб ич, иссиғингни олади”. Ўғлининг ҳафсаласиз ўтирганини кўрган она қатиқни ўзи олиб келиб, косага қўйди. Шарифжон уч пақир қатиқ ичса ҳам ичидаги олов сўнмаслигини билса-да, онасининг кўнгли учун қатиқдан уч-тўрт марта хўплаб қўйди. Сўнг хонасига қайтиб, ўзини яна тўшакка ташлади.

Шарифжон эрталаб вақтли туриб, далага

жўнади. Бир кўнгли далага борма, Мадинага дуч келиб қолишинг мумкин, унга нима дейсан, кўзларига қандай қарайсан, деди. Бошқа бир кўнгли эса учратсанг нима, қочиб юришинг керакми, кўришсанг балки енгил тортарсан деб уқтирди. Хуллас, шунақа иккиланишлар билан далага йўл олди. Эрта саҳар бўлгани учун кўчада одам сийрак, дала эса бирийўла кимсасиз эди. Шарифжон чекларига етиб келиб, почаларини шимарди-да, ишга киришди. Ҳали куёш чиқиб, кўтарилгунига қадар бир соатча бор. Энг баракали вақт ана шу бир соат, шу пайтда иш унади. Кун қиздира бошлагач эса, одамнинг нафаси қайтади, эринчоқлиги туттади. Аслида, жазирамада ишлашнинг ҳам фойдаси йўқ. Кун тиғида қолсанг, куёш уриши мумкин. Кейин анча вақт, баъзида ҳатто бир ҳафтагача лоҳас бўлиб, кўлинг ишга бормамай юрасан.

Онаси иссиқда ишлама, деб тайинлаган бўлса-да, Шарифжон тушгача пайкалдан чиқмади. Тупроқнинг тафти оёқни куйдирадиган даражага етгачина, ишини тугатди. Чопилган жойга кўз ташлаб кўнгли тўлди, анчагина ер чопикдан чиққан, яна бор-йўғи ярим кунлик иш қолган эди, холос. Сўнг пайкал четидаги тутлар соясига бориб ўтирди, ўн дақиқача салқинлади. Оёқларини узатиб, кўлини орқага таяганича, олдиндаги пайкалларга тикилди. Мадиналарнинг чеки бу ердан кўринмас, фақат пайкал қирғоғидаги тутлар, унинг ортидан эса оромгоҳдаги баланд кекса толлар кўзга элас-элас ташланар эди. Шарифжон бир муддат борайми-бормайми деб иккиланиб қолди. Кейин қатъий бир қарорга келиб ўрнидан турди: ҳозир тўғри Мадинанинг олдига боради, суҳбатлашади. Балки уни ёқтиришини, унда кўнгли борлигини айтар. Йўқ, чўзишдан фойда йўқ, аниқ айтади. Бўлмаса, кимдир Шарифжондан олдинроқ отни қамчилаши ёки Мадинанинг ўзи унинг кўрқоқлиги, жасоратсизлигини кўриб, қўл силташи мумкин. Бу ёқда совчи деган бало ҳам бор. Мадинага кўнглидагини айтиб қолмаса, жуда но-зиклашиб, ўргимчак тўридай бўлиб қолган умид ришталари ҳозироқ узилиб кетадигандай туюлди Шарифжонга.

Қизнинг унда кўнгли бор. Шарифжон бунга у қадар ишонмайди-ю, ҳар ҳолда ишонади. Шу туйғудан анча дадилланди, ҳадик аралаш иштиёқ билан йўлга отланди. Трактор ўтаверганидан икки чеккадаги тупроғи

тортилган ундай бўлиб қолган, ўртаси ажриқзор йўлга етганида эллик-олтмиш қадам нарида ўзига қараб келаётган қизга кўзи тушди. Тушди-ю, юраги ҳапқириб кетди. Юз-кўзини ажратиб олиш мушкул бўлса-да, таниди: Мадина ишини мўлжалдагидан эртароқ тугатибди. Шарифжоннинг юраги борган сари тезроқ, зарблироқ урар, унинг гуп-гуп овозини ўзи ҳам тобора аниқроқ эшитар эди. Масофа лаҳза сайин қисқарди: қирқ қадам, ўттиз қадам, йигирма, ўн... Ва ниҳоят нигоҳлар туташди.

Бугун Шарифжон негадир ўзини анча дадилроқ тутди. Овози бироз титраса-да, кечагидай довдираб турмади:

– Салом алайкум. Мадина, яхшимисиз?

Қиз жавоб бермади. Бир муддат юришдан тўхтади-да, Шарифжонга тикилди. Бу қараш йигитнинг кўзларига ботди, юрагини тешиб ўтгандай бўлди. Шарифжон ҳавосиз бўшлиқда қолгандай нафас ололмас, қулоқлари шанғиллар, онг-шуури зинг-зинг этган жудаям қаттиқ овоздан қарахт бўлиб қолган эди. У қизнинг нигоҳларидан: “Сизга ишонган эдим, сизни севардим, аммо сиз бунга лойиқ эмас экансиз”, деган аламли ифодани ўқиди. Йўқ, тўғрироғи, бу сўзларни аниқ-тиниқ эшитди.

Қиз тўхтамади. Йигитнинг шундоқ ёнгинасидан, гўё уни кўрмагандай, сезмагандай ўтиб кетди. Шарифжон узоқ вақт қимир этмай туриб қолди. Қизнинг ортидан югуриб боргиси, ҳаммасини тушунтириб бергиси келди. Лекин ниманиям тушунтирарди. Даданг шунақа-шунақа экан, менда айб йўқ, дейдими? Ёки мен ҳақимда ёмон гап айтишган бўлса, ишонма. Қанақалигимни биласан-ку, сени алдамайман, мен яхши боламан, деб уриб-енгадимми?

Шарифжон узоқ турди. Кейин олдинга қараб аста-аста қадам ташлай бошлади. У қаёққа кетаётганини, нимага кетаётганини билмас, кўз олдини қоплаган туманли бўшлиққа маъносиз тикилиб борар эди. Мана, у катта йўлдан ўнгга – умуман майсаси йўқ, тупроғи гупиллаб ётган йўлга бурилди. Кун айна тикка келган, йўл эса тандирдай қизиган эди. Лекин ҳозир Шарифжон бу йўлдан бемалол ялангоёқ кетиб борарди. Туришидан, оёқларидаги яралар битган, товон ва панжалари тупроқнинг жазирама тафтига ўрганиб қолган эди.

Нафаси кўксимни тўлдирган ҳаво

* * *

Нега дарахтлардан сўрамайсиз ҳол,
Нега шамоллардан аҳвол сўрмайсиз?
Офтобнинг рангида ранг қолмади-ку,
Қора булутларни нега кўрмайсиз?

Хазонлар сочилган йўлақлар узра,
Оҳиста одимлаб боради севгим.
Бу ҳазин мавсумга ошиқ кўнглимни,
Сиз билан жуда ҳам келди овутигим.

Шоҳида узилмай қолган олманинг,
Андуҳи титроқдир, кутмоғи азоб.
Бир шамол эсса-ю, бир силтаса бас,
“Чирс” этса, ниҳоя топар изтироб.

Нега тушунмайсиз менинг дардимни,
Нега сезолмайсиз юрак доғимни.
Рашикинғиз келарми, ёқтирмай балки,
Куз аро хаёлчан кезган чоғимни...

Мен ғариб ачинмай кўйганман сира,
Бу қисмат... Баҳорлар келади жўшиб...
Оҳ, фақат севгимни сочмоқ истадим,
Хоки пойинғизга баргларга кўшиб.

ДАРАХТЛАР

Дарахтлар – боғларнинг нозли бекаси,
Тушган жойида тош бўлган сингилдир.

Тубсиз илдиз отган замин кўксига,
Ҳар барғи бир юрак,
Битта кўнғилдир.
Дарахтлар – фаслнинг тирик ойнаси,
Шамоллар кўйнида титраган ҳадик.
Дунёда неъмат кўп,
Тотлимас ҳеч не,
Эгилган шохларда пишган мевадек.
Дарахтлар – ҳаётнинг сир – мўъжизаси,
Нафаси кўксимни тўлдирган ҳаво.
Бир жойда кўқарган,
Минг сирни билган,
Ернинг юрагида яшил сувайдо.
Дарахтлар – қуёшнинг қуюқ сояси,
Отилган тошларга
Тик кўкрак керган.
Кўкламда куртаклаб кўз очган қайғу,
Хазон япроғини
Тупроққа берган.
Дарахтлар – вафонинг асл дояси,
Бир умр сув ичган
Битта ариқдан.
Бошини силайди ғариб қушларнинг,
Келган бўлса ҳамки
Мағриб-Машириқдан.
Дарахтлар – кўнглимнинг бор таҳликаси,
Йиқилса ларзага солар қарсиллаб.
Бош чайқамас эди,
Шамол бўлмаса,
Дунёдан ўтган сўнг
Ёнар чарсиллаб.

Дилдора МАРДИЕВА

1973 йилда Самарқанд вилоятининг Оқдарё туманида туғилган. ТошДУ (ҳозирги ЎзМУ)-нинг журналистика факультетида таҳсил олган. “Ишқ ёмғирлари” номли шеърий тўплам муаллифи. Айни чоғда “Yoshlar” телерадиоканалида фаолият юритади.

* * *

Мен майса эмасман
Эзгилаб ўтсанг,
Мен тош эмасманки,
Бир тепиб кетсанг.
Сипқорсанг, зилол сув эмасман,
Афсус,
Мен фурсат эмасман ўтишим кутсанг...
Атиргул эмасман, бўйи ўткинчи,
Суғуриб ташиласанг,
Бор илдизимни.
Мен дарахт эмасман бир жойда қотган,
Хазондай ёқмоқчи бўлсанг изимни.
Мен олов эмасман,
Кулимни кутсанг.
Мен денгиз эмасман,
Шўримни кутсанг.
Йўловчи эмасман йўлимни кутсанг,
Кўнгил кўзим очиқ,
Кўримни кутсанг.
Сочларин юлардинг эвоҳ шамолнинг,
Мен шамол эмасман,
Бир қувиб етсанг.
Мен ерман хокисор,
Ҳар жойда борман,
Қочиб ҳаргиз йироққа кетолмайсан.
Ободман, фидоман,
Озод, куброман,
Тупроқман... Сочиб адо этолмайсан.
Ахир мен қуёшнинг тафтида юлдуз,
Нур таратмоқ ишим, ундирмоқ ишим,
Кўнглим қолган экан сендан шунчалар,
Ҳатто енгмоққа ҳам йўқдир хоҳишим.

* * *

Дайди шамолларга ўхшайсан бирам,
Бошингни урасан нотаниш тошга.
Боғлар ардоқлаган сабо бўлолмай,
Етаман дейсанму бир кун қуёшга.

Тўзгитиб баргларни, нима топасан,
Меваларни тўкиб обрў олмассан.
Кўнгил ойнасини чил-чил синдириб,
Дил йўлин чангитиб сира толмассан.

Кўзларга қум сочиб кулиб кетасан,
Ташлагинг келади илдизни юлиб.
Дарахтга осилган челадаги сут,
Бир силтаб қўйсанг бас кетар тўкилиб.

Ўт билан ўйнашиб чўғ титасанми,
Тўлқинга қўшилиб қайга оқасан.
Бир кун келарсан албат тўхтамга,
Қўлсиз ва оёқсиз эшик қоқасан.

Ичкарида сени танимас ҳеч ким,
Ичкарида сени суймайди биров.
Ичкарида сенсиз ҳаловат боқий,
Сен қиёмат қадар изғийсан яёв.

Дайди шамолларга ўхшайсан бирам,
Бугун бор, эртага йўқсан муқаррар.
Менинг тўфонимга дош беролмассан,
Эссиз, одам кетсин, кет, сен дарбадар...

ҒАЗАЛ

Бу кўнгил ишқ муддаосида чалинмаган
рубоб истар,
Ки, ошиқлик ибтидосида битилмаган
китоб истар.

Сени ахтармаган жойим, сени топган
ерим борми?
Фироқинг баҳрики қалқиб, ёшларимдан
ҳубоб истар.

Азал келмишида мен ожиз, абад қисматда
ёлғизман,
Азобим минг, вале бир сени йўқлаб
изтироб истар.

Пора бўлган сийратида сувратингни
асрагайдир,
Кўрар кўзга ойдан ойдин гул баргидан
ниқоб истар.

Тирикликми булутларнинг соясида
кечган умр,
Назар солсанг зиёланган осмонимга
офтоб истар.

Сўраб шамол, тўлқин, чақмоқ, найсонлардан
овозингни,
Бир эшитмоқ илинжида тичирлаган
хитоб истар.

Йиқилдим бу кўнгил бирла, тизим теккан
ерим сажда,
Сенинг хоки пойинг узра савоб истар,
тавоб истар...

ОЛОМОНЧИЛИКДАН ОГОҲ БЎЛИНГ!

Бугунги кунда юртимизда санъатга ва унинг ташвиқотига кенг кўламда эътибор берилмаётгани ҳаммамизга маълум. Бунга мусиқа ва санъат мактабларининг моддий базасини ривожлантириш, мисолида ҳам кўришимиз мумкин. Чунки санъат кўнгил озиғи, у кириб борган қалб эзгулик нури билан бойийди. Руҳ енгил тортиб, мақсад ва муддао равшанлашади, эзгу ниятлар қалбга киради. Эстетик идеаллар шаклланади. Ахир асл санъатнинг вазифаси ҳам инсонларни эзгуликка, маънавий комилликка етаклашда эмасми?! Санъаткор Худо берган иқтидор воситасида бошқаларга номаълум бўлган оҳангларни топа билиши ва халққа етказиши, шу орқали инсон кўнглини мунаввар айлаши энг эзгу мақсаддир. Қулоқлар ҳали эшитмаган, ё бўлмаса илғаш қийин бўлган ҳаёт куйларини яратиш ва дунёда ҳамма инсонлар ҳам кўра билмайдиган тасвирларни чиза олиш ва шу билан бугунги кун моддий оламига бирлашиб, тобора техникага эш бўлиб бораётган мардумларга юрак сўзининг изоҳини оҳанглар воситасида бера олиш чинакам санъаткорликдир. Ҳазрат Навоий муғаннийлар оҳанги ҳақида сўзлаб туриб “Агар у гўзал бўлса, ҳиссиёт аҳлининг ўртасида қиёмат кўтарилади”, дея юксак баҳо берган эди. Қаранг, қандай юксак эътироф?

Хўш, бугун санъатнинг шундай кучга эга эканлигини англаган ҳолда унга чин маънода таяна оляймизми? Бугунги ёшлар қандай куй-қўшиқларни эшитиб улғайишмоқда?

“Бўладиган бола, бошидан маълум” деган ибора ўз асосида кенг мазмун-мундарижани қамраб олади. Бунда болага берилган тарбия, эътибор, у кат-

та бўлаётган давра муҳити унга сезиларли таъсир ўтказиши бор гап. Ахир шарқ тамаддунига кўшган улкан ҳиссалари билан номи абадийликка муҳрланган боболаримиз даврига эътибор берсак, қанчалик таҳликали манзаралар кўз олдимизга келади. Улар шундай шароитда ўса туриб, қандай, инсонлар бўлиб етишишди. Биз бугунги кунда, барча имкониятлар ёшларга қаратилган тинч даврда яшай туриб, миллий оҳанглардан қулоқ тортган ҳолда кимнинг деворига осилмоқдамиз?!

Бугунги кунда бутун дунёда инсоннинг эстетик оламини бойитишга хизмат қилмасдан, балки унинг ўткинчи истакларини қондириб, уни маълум вақт “қуруқ” ҳиссиётда ушлаб турувчи кўштирноқ ичидаги санъат асарлари дунё саҳналари бўйлаб баралла қарсақларга кўмилиб юрганлиги бор гап. Ачинарли ҳолати шундаки, бугун ўзбек ёшлари ҳам шу оломон кўшиқларининг тингловчисига айланиб, уларнинг авж пардасида улғайишмоқда. Уларни кўча-кўйда хиргойи қилиб, севикли яллагилари муқомига тақлид қилиб юришибди. Бу на бизнинг менталитетимизга, на умуминсоний ғояларга тўғри келади. Уларнинг кўпида фаҳш, нафс, енгил-елпи орзу-ҳаваслар куйланиб, буларнинг қора кўланкаси нафақат ёшлар тепасида, балки онгида ҳам айланмоқда. Бу албатта хавотирли ҳолат. Бунга мисоллар бугунги ҳаётимизда кўплаб учрайди. Кечагина ҳаётга, одамларга уялиб, қимтинибгина қараган момоларнинг набиралари кўча-кўйда беҳаё кийиниб, саҳналарда ўз қоматларини кўз-кўз қилишмоқда. Иккинчи жаҳон уруши жанггоҳларида дунё тинчлиги учун қон кечиби, жон бериб курашган боболарнинг зурёдлари бугун саҳналарда бамисли

Жавлон ЖОВЛИЕВ

1991 йилда Қашқадарё вилоятининг Қамашу туманида туғилган. Ўзбекистон Давлат санъат ва маданият институти талабаси. Мақолалари республика матбуот нашрларида эълон қилиниб келмоқда.

урғочи мижоз қавмлардай қилпиллаб, ҳақиқий муҳаббат, ватан ва меҳр-мурувват оҳанглари эмас, сохта ва сийқаси чиққан мавзуларни куйлашдан орланмаётганини кўришимиз мумкин. Энг ёмони, ёшларимизни ортларидан эргаштириб, тафаккур дунёсига, маънавиятига салбий таъсир ўтказишяпти.

Уларнинг нағмаларида “Сенсиз ҳаёт йўқ”, “Энди ўламан”, “Бутун дунёни унутдим”, каби минглаб ғарб индивидларига монанд бўлган, ёшларни руҳан сукувга олувчи ғоялар очиқ-ошкора сезилади. Ёки бўлмаса “Севмасанг севма”, “Қўлда гитара, оёқда калиш”, “Кел бағримга” каби ашулалар эса енгил-елпи орзуларга берилишга, бефарқликка олиб бормоқда. Бунинг аччиқ меваси ҳозирги кунда кўплаб учраб турибди. Масалан, қониқарли баҳо ололмагани, телефонини ўғирлашгани, севгиси рад этилгани учун ўзининг жонига қасд қилаётганлар учрамоқда. Уларнинг аксарияти ҳақиқий адабиёт, санъат, илм-фандан йироқ, оломон кўшиқларининг мухлиси, эстетик дунёқараши, эстетик диди ўтмас бўлган тенгдошларимиздир. Бу ўта ачинарли ҳол.

Ўйлаб кўринг, қайси ўзбек хонадониди кўшиқ эшитаётган болани ёмон кўришади? Менимча, ҳеч

бир оилада бундай ҳол кузатилмайди. Чунки бизда куй-ашулаларга азалдан юксак санъат асари сифатида қаралиб, унга кўнгилини покловчи, руҳиятни ўстирувчи деган улуғ сифатлар беришган. Ҳофиз ва созандалар қатнашган давралар ўзига хос бўлиб, улар ташриф буюрган хонадонларига маънавият, эзгулик уруғини сочишган. Ҳазрат Навоий камол топган оила ҳам шукуҳли кечаларга бой бўлганлиги тарихдан бизга маълум. Бу каби кечалар таъсири унинг даҳо ижодкор бўлиб етишишида катта аҳамиятга эга бўлган, албатта. Ҳазрат Алишернинг таҳаллусида ҳам “Наво”, “Куй” ётиши санъатнинг инсон ҳаётида қанчалик муҳим ўрин тутишини аңглатади.

Бугун биз кўтарган муаммонинг ечими бирдан ҳал бўлиши мураккабдир. Чунки у кўринмас касалликка ўхшайди. Оломон маданияти ўзига санъатни ниқоб қилган. Лекин бунга эътиборсиз қараш ватан тақдирига, халқнинг эртанги кунига эътиборсиз қараш билан тенгдир. Шунинг учун ватан келажигига бефарқ бўлмаган ҳолда, ҳар ким оломон иллатларига қарши курашмоғи, ёшларни улардан қутқармоғи керак.

ШОШИЛИНГ! ОБУНА – 2014

*Журналимизнинг азиз мухлислари!
Ҳаш-паш дегунча йил оёқлаб, тагин келгуси йил обунасига тараддуланиб қолдик. Мана, қўлингизда «Ёшлик»нинг 11-сони. Насиб этса, янги йилгача 12-сони ҳам Сизга етиб боради. Ғаладонларимизда Сизни қизиқтирувчи, бадиий пишиқ, маънавий оламингизни янада бойитувчи сара асарлар бисёр!*

Ўйлаймизки, келгуси йилда ҳам биз билан, АДАБИЁТ билан, бадиий янгиликлар, мутлақо янги асарлар билан ошно бўлиб қоласиз!

Шундай экан, обуна эздан чиқмасин. Негаки, журналимиз матбуот дўконларида сотилмайди, фақат обуначилар манзилига боради.

Нашр индексимиз: – 822.

Обунага шошилинг!

Зурафо НАРЗУЛЛАЕВА

Нафасингдан гуллади боғлар

ШАҲРИМ

Бошинг узра юлдузли осмон,
Тупрогингда тўрт фасл бўстон,
Таърифингдир минг байтли дoston,
Жаҳон аро ягона шаҳрим.

Жанг-жадаллар кечди бошингдан,
Ёвни қувди мардлар қошингдан,
Мозий сўзлар ҳар бир тошингдан,
Жаҳон аро ягона шаҳрим.

Даҳоларга онасан ўзинг,
Фидойидур ҳар ўгил, қизинг,
Уфқларни бўйламиш кўзинг,
Жаҳон аро ягона шаҳрим.

Зурафонинг бахтига тақдим,
Қучогингда очилур баҳрим,
Самарқандим, кўксимда фаҳрим,
Жаҳон аро ягона шаҳрим.

* * *

Сизни кутдим дединг неча йил,
Қўлларимга тутдинг даста гул,
Гулзор аро боғланди кўнгил,
Сенинг битта табассумингга.

Оҳ, қайданам боқдим юзингга,
Нега кўзим тушиди кўзингга,
Асир бўлдим болдек сўзингга,
Сенинг битта табассумингга.

Ўша куни пасайди осмон,
Шабнам каби титради бу жон.
Сеҳрландим, лол бўлдим, инон,
Сенинг битта табассумингга.

Юрагимда жўшди булоқлар,
Сукут сақлаб қолдилар тоғлар.
Нафасингдан гуллади боғлар,
Сенинг битта табассумингга.

Зурафонинг ҳаётисан ёр,
Севгинг билан бўлдим бахтиёр.
Жаҳонимни этурман нисор,
Сенинг битта табассумингга.

* * *

Файз бағишлаб тонг елларига,
Бўстонимнинг шаън гулларига.
Инсонларнинг кўнгилларига,
Оймоможсон, нурларингни соч.

Кўйма даитлар аро қуюнда,
Ҳамроҳим бўл кечаю, кунда.
Жамолингни кўрсатиб тунда,
Оймоможсон, нурларингни соч.

Фалак узра мангу порлар нур,
Жамолингдан чарогон даит, қир.
Юракларга бахш этиб меҳр,
Оймоможсон, нурларингни соч.

Жаҳон аро тенгсиз толега,
Авлодларнинг бахт, иқболига.
Ватанимнинг истиқболига,
Оймоможсон, нурларингни соч.

Зурафонинг илтижосига,
Ошиқларнинг дил жилосига,
Башарият пок дунёсига,
Оймоможсон, нурларингни соч.

Назгу
Назгу Назгу Назгу

Наргиза ЮНУСОВА

Соғинч бекатида кутянман сизни

Йўллар бизни манзиллар сари
Етаклашни қилмайди канда.
Мақсад сари елиб-югурмоқ
Яшаши учун кураши экан-да!

Ҳатто, йўллар ўз вазифасин
Ҳар лаҳзада этади адо.
Аллоҳдан ризқ сўраб, сахардан
Кўча томон отланар гадо.

Сиз-чи қадрдоним, замондош,
Бурчингизни оқладингизми?
Йўлингизга кўзларин тиккан,
Онангизни йўқладингизми?

Нурлар сепиб супураман остонангни,
Ҳар сахарда, бунни сен ҳам билсанг керак.
Башарти мен Оймомога келин бўлсам,
Тўёнага юлдуз олиб келсанг керак.

Ўлмай туриб айрилса-да чин ошиқлар
Ўз йўлида қўлин силкиб кетишмаган.
Кўп куюнма, биласан-ку ахир улар,
Бир-бирига бутун умр етишмаган.

Наргиза ЮНУСОВА

1994 йилда Самарқанд вилоятининг Тойлоқ туманида таваллуд топган. Айни кунда ЎЗМУнинг журналистика факультетида таҳсил олмоқда. «Бекатсиз йўл» номли шеърин тўплами нашр қилинган.

Энг сўнги бекатим сенинг даргоҳинг,
Худо,
чақиргайсан, бораман бир кун.
Кўксимда илондай ўрмалар
гуноҳлар
бус-бутун,
савобим юпун.
Ўсиб келаётир сочим учидан
кимнингдир дилини оғритган лаҳзам.

Ёриб чиқаётир бугун кўксимдан
«Севмайман» деб ичилган қасам!
Мени кечир, Худо, агар олдинга
Бир дунё гуноҳни етаклаб борсам.

Майин шабадалар эсган маҳалда
Баҳор чечаклари қутлайди бизни.
Неча маҳзун йиллар ўтганида ҳам,
Соғинч бекатида кутаман сизни.
Ер чизиб турибсиз... йўқотдингизми?
Анов сўқмоқларда мен босган изни.
Келасизми?
Кетди ҳаёт поезди...
Соғинч бекатида кутянман сизни.

Аркадий АВЕРЧЕНКО

ЁЛҒИЗ ОДАМ

Ҳикоя

Бухгалтер Казанликов хотинига деди:

– Унга шу қадар ачинаманки... Доим ёлғиз, у билан деярли ҳеч кимса қизиқмайди, гап қўшмайди... Лекин кўринишидан туппа-тузук, баодоб киши, ахир у бизга халал бермайди-ку! У ҳам менга ўхшаган банк хизматчиси. Қарши эмасмисан, азизам? Бугунги зиёфатга уни таклиф этдим.

– Бемалол! – жавоб берди хотини пича ажабланиб. – Хурсанд бўламан.

Меҳмонлар соат ўнда жам бўлишди. Чой ичишди, мезбонни исм куни* билан табрик этишди ва ёш жуфтлик – бухгалтер Казанликовнинг сингиси ва унинг қаллиғи, талаба Аничкинга ҳазил-мутойиба қилишди.

Соат ўнда Казанликов ва хотинининг сўхбатиға мавзу бўлган ўша одобли жаноб ҳам ташриф буюрди... У баланд бўйли, гавдаси худди яшинқайтаргичдек типпа-тик киши бўлиб, сочлари пўлат чўтка каби сийрак ва қаттиқ, қуюқ қора қошлари ажаблангандек керилиб турарди. Эғнидаги қора сюртук тугмалари охиригача қадалган, босиқ ва мулойим, лекин таъсирли гапирар, ўзини эшитишга мажбур этарди.

Чойни ром билан ичарди.

Икки стакан чой ичгач, учинчисини рад этди ва мезбонга илтифот юзасидан нигоҳ ташлагач, сўради:

– Болаларингиз борми?

– Кутяпмиз! – жилмайди Казанликов, дик этиб ўрнидан турган ва семиз одамлар сингари яққол туртиб чиққан қорнини кичрайтириб кўрсатмоқчи бўлгандек ҳаракат қилган хотинига хижолатомуз ишора қилиб.

Ёлғиз жаноб виқор билан беканинг қорнига разм солди.

– Кутяпмиз денг? Ҳа... Ҳм... Бола туғилиши – хавфли нарса.

– Нега? – сўради Казанликов.

– Хавфли бўлмай нима? Бунақа ишлар кўпинча ўлим билан якун топади. Туғруқ вақтида безгак ёки бошқа бирон дард тутса борми, тамом деяверинг!

Казанликов ўлганининг кунидан жилмайди.

– Начора, ҳаммаси хайрли тугайди деб умид қиламиз. Паҳлавондек, дўмбоққина ўғилчамиз бўлади... Ҳе-хе!

Ёлғиз жаноб терлаган кафти билан бошидаги сийрак қора сочларни силаркан, ўйлаиб қолди.

– Ўғилчамаш... Ҳм... Ҳа, ўғилчалар ҳам, биласизми... Кўпинча ўлик туғилади.

Мезбон елкасини қисди.

– Камдан-кам ҳолларда шундай бўлади.

– Камдан-кам? – эътироз қилди меҳмон. – Йўқ, бунақа ҳоллар кам бўлмайди. Баъзи аёллар мутлақо фарзанд кўра олмайдилар... Организмлари йўл қўймайди. Мана, сиз, хоним... Болангиз дунёга келиши – сиз учун охири қайғули бўлган жуда жиддий хавфхатар билан таҳдид соладими деб кўрқаман...

– Бу нимаси, бошқа гап куриб қолганми, жаноблар? – деди амалдор Фитилевнинг хотини. – Ҳеч қанақа нохушлик бўлмайди. Ҳали сиз, – у ёлғиз жанобга мурожаат қилди, – чақалоқни чўқинтириш маросимида ҳам кайфу сафо қиласиз!

Аркадий АВЕРЧЕНКО

Рус ёзувчиси. 1881 йилда Севастопол шаҳрида туғилган. «Ҳажвий ҳикоялар. 1-2-жилд», «Қабртошлар. Ҳикоялар», «Қувноқ устрицалар», «Даволовчи ҳикоялар», «Сувдаги айланалар», «Қорага оқ билан», «Бегона ўтлар», «Панжарадаги мўъжиза», «Бўри ўраси», «Шумтакалар», «Товонбалиқ ва чўртанбалиқлар», «Инқилоб белига пичоқлар», «Ифлос куч», «Болалар», «Қайнаётган қозон», «Россиянинг энг машҳур кишиларининг 20 портрети», «Чаёнгулда ҳордиқ», «Ҳаёсизнинг ҳикоялари» китоблари чоп этилган. 1925 йилда Прагада вафот этган.

Ёлғиз жаноб ҳасрат билан бошини чайқади:

– Худо насиб этсин. Аммо гоҳида шундай бўладики, бола дуппа-дуруст вояга ета бошлайди, сўнг бирдан ўлиб қолади. Бола организми жуда мўрт, нозик... Шамол эсиб, чангми ё бошқа нарсани учириб келади ва – тамом. Болалар ўлими статистикасига кўра...

Казанликовнинг хотини меҳмоннинг босиқ ва назокатли гапларини бўздек оқариб, юзлари кўрқувдан буришиб тинглаб ўтирарди.

– Э, кўйинг ўша статистикани! Менинг уч фарзандим бор, бари соғ-саломат, – унинг сўзини бўлди Фитилевнинг хотини.

Меҳмон лутф билан табассум қилди.

– Бу вақтинча, хоним, вақтинча. Дарвоқе, шаҳарда бўғма тарқалганини эшитдингизми? Болакай бемалол ўйнаб юради, шўхлик қилади ва бирдан йўтала бошлайди... Томоғида нўхатдай қизиллик пайдо бўлади... Бир қарашда ҳеч ваҳимали жойи йўқдек...

Фитилевнинг хотини титраб, кўзларини катта-катта очди.

– Вой ўлмасам! Кеча оқшом менинг Серёжкам ростдан ҳам бир-икки марта йўталгандек бўлувди-я...

– Ана, кўрдингизми? – бош ирғади меҳмон. – Эрка ўғилчангиз бўғмага чалинган бўлса сираям ажаб эмас. Умуман, ҳозирча тинчланинг, чунки бу бўғма бўлмаслиги ҳам мумкин. Балки у қизилча билан оғригандир. Кеча йўталди, деддингизми? Ҳм... Агар у алоҳида ажратилган бўлмаса, бошқа болаларингизга ҳам осонгина юқтириши мумкин...

Бўздек оқариб кетган Фитилевнинг хотини оғзини очар ва юмар, аммо лоақал битта сўз айтишга мажоли қолмаганди.

– Сиз кўпам ҳаяжонланманг, – юпатди уни меҳмон. – Қизилча ҳар доим ҳам ўлим билан тугайвермайди. Баъзида у шунчаки эшитиш аъзоларига таъсир этиб қар қилиб қўяди ёки, буниси, албатта, бир оз хавфли – ўпкани ишдан чиқаради.

– Қаёққа отландингиз? – ҳадиксираб сўради Казанликовнинг хотини, Фитилева хоним қалтироқ кўллари билан шляпасини ғижимлаётгани ва тишини тишига қўйганча шляпа тўғноғичини бармоқларига суқаётганини кўриб.

– Мени кечиринг, жонгинам, аммо... даҳшатга тушяпман. Эҳтимол... Серёжка... ростдан ҳам бетобдир.

Аёл меҳмонлар билан хайрлашишни ҳам унутиб, эшикни қаттиқ ёпди ва ғойиб бўлди.

Ёлғиз меҳмон ром қўшилган чойини майда ҳўплаб ичар ва ҳар замонда қаршисида ўтирган талаба Аничкин ва унинг қаллиғига қараб кўярди.

– Қайси факультетда ўқийсиз? – сўради у, чап кўзини одоб билан қисиб.

– Ҳуқуқшунослик факультетиди.

– Аҳа! Шундай денг... Ўзим ҳам бир маҳаллар университетда ўқиганман. Ёшларни севаман. Аммо, очик сўзлаганим учун маъзур тутинг: ҳуқуқшунослик маълумотидан наф чиқиши гумон.

– Нега энди?

– Ҳозир тушунтираман. Мана сиз, ўқияпсиз, роса тўрт йил ўқийсиз, тўғрими? Ахийри бир кун та-

момлайсиз (агар орада бирон кўнгилсизлик рўй бериб, ҳайдалмасангиз!)... Хўш кейин-чи? Амалиётингиз бўлмагани ҳолда ёқловчи адвокатга ёрдамчи бўласизми, ёки қирқ сўм маошлик жой бўшашини кутиб темир йўл бошқармасида текинга ишлаб юрасизми? Турган гапки, бунақа вазиятда уйланишдек хатога йўл қўймайсиз, аммо...

Талаба айбдорлардек ер сузди ва жилмайди.

– Мен айнан уйланмоқчиман. Мана – таништиришга рухсат этинг – қаллиғим.

– Демак, уй-лан-яп-сиз, – ҳасратли товушда маънодор чўзиб деди ёлғиз жаноб. – Ана холос! Начора, ойимқиз... Сизларга бахт ва поёнсиз фаровон ҳаёт тилайман. Ҳарҳолда, оилали талабалар қандай яшашини кўрганман: олтинчи қаватда торгина хона, парда орқасида касал чақалоқ (айнан касал – диққат этинг!), нобоп турмуш туфайли барвақт қариётган, озғин, қайғули хотин, очлик ва омадсизликдан силласи қуриган эр... Албатта, хайрли истиснолар ҳам бор: чақалоқ – ўлиб қолиши, хотин эса келишган кўшни эркак билан қочиб кетиши мумкин, аммо бу таассуфки, камдан-кам ҳолларда юз беради... Кунларнинг бирида эр пальтосини гаровга қўйиши учун хотинини ломбардга жўнатади, ўзи эса камарини шипдаги илгакдан ўтказадую, шу билан...

Хонага сукунат чўқди.

Талаба жунжикканча нарироқдаги стулга бориб ўтирди, қушчалар қафасига қаттиқ тикилиб ўтирган қаллиғининг эса кўзларида ёш томчилари йилтирар ва бу томчилар тўлқинланаётган кўксига думалаб тушиши билан ўрнини янгилари эгалларди...

– Кўйинг бунақа гапларни, – оғзини қийшайтириб тиржайди бухгалтер Казанликов. – Келинглар, ёқимли нарсалар ҳақида сўзлашайлик.

– Сиз ҳаётга жуда маънос ва бирёқлама қарар экансиз, – деди солиқчи амалдор Тюляпин. – Мана, масалан, мени олайлик: яхши кўриб уйланганман ва хотиним билан бахтиёрман. Оиламиз тузук таъминланган, эр-хотин жуда иноқмиз... У менга ҳеч ҳам озор бермайди... Мана бугун – унинг боши оғриётганди, ҳурматли мезбонни табриклагани келолмади – аммо “лоақал сиз боринг” деб қаттиқ туриб олди...

Ёлғиз жаноб шубҳа билан бош чайқади:

– Эҳтимол... эҳтимол... Лекин мен негадир бахтиёр оилаларни кўрмадим. Вафодор, эрини севадиган хотинлар – бу шундай нодир нарсаларки, уларни музейларга қўйиш керак... Ҳаммадан даҳшатлиси, – у қовоғини уйганча бақрайиб қараб турган талабага юзланди, – хотин қанча мулойим, сертакаллуф бўлса, билинги, у зимдан эрига шунча катта кулфат келтирмоқда.

– Менинг хотиним ундай эмас! – хафа бўлиб ғўлдирди солиқчи.

– Ишонаман, – виқор билан бош ирғади меҳмон. – Мен умуман айтдим. Ўз умримда хотинлари ҳақида тўлқинланиб, кўзлари ёшланиб гапирадиган неча-неча одамларни кўрдим, аксар ҳолларда бу гаплар бир неча соат бурун ўша хотиннинг кучоғида ётган бегона эркак ҳузурида айтиларди...

– Жин урсин, нималар деб алжираяпсиз! – бирдан кичқириб юборди солиқчи Тюляпин.

– Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг! Бир пайтлар аллақандай адвокатнинг уйида ижарада яшардим. Унинг хотини “тобим йўқ, ётмоқчиман” деган баҳонада ҳар оқшом эрини клубга бориб кўнглини хушлашга қистарди. Гўё, ишлаб чарчаган эрига раҳми келгандек. Эрини силаб-сийпалар, ҳаётим чироғи деб атарди. Тентак эр клубгами, бошқа гўргами кетгани заҳоти жавондан жазман (хотинларнинг ўйнаш яширадиган жойлари кўп) чиқиб келар ва икковлари чинакамига ўпиша бошлашарди. Мен буларни деворнинг нариги ёғидан эшитардим.

Солиқчи оқариб-бўзариб ўтирар, зўрға нафас оларди... У, худди шу бугун хотини уни “ҳаётим чироғи” деб эркалагани, ишга берилиб дам олишни унутгани ҳақида ачиниб гапирганини эслади. Тюляпин турасола уйига югуришни хоҳлар, аммо бунақа қилиш ўнғайсиз эди.

Ошхонадан йиғидан кўзлари қизариб, каловланиб Казанликовнинг хотини чиқди ва кечки овқат тортилганини маълум қилди.

Ғамгин кайфият бир оз аригандек бўлди. Барча ўрнидан турди, юзлар ёришиб, енгил шовқин-сурон кўтарганча ошхонага йўл олдилар.

Қадаҳлар тўлдирилганда ёлғиз жаноб турди ва деди:

– Муҳтарам базм сабабчисини муборакбод этишга ижозат берсангиз. Худо унга яна ўн-ўн икки йиллаб умр ва бир этак бола-чақа ҳада этсин!

Қадаҳ сўзи жуда ҳам зўр чиқмаган бўлса-да, ҳамма ичди.

– Иккинчи қадаҳни, – тантанавор деди ёлғиз жаноб, – бўлғуси тўнғич фарзандингиз шарафига кўтараман.

Бўлажак она гул-гул яшнаб кетди ва ёлғиз жанобга шундай нигоҳ ташладики, ундан меҳмоннинг аввал айтган барча совуқ гапларини кечириб ташлашга тайёрлигини ўқиш мумкин эди.

– Бўлажак ўғлингиз учун ичаман! Рост, болалар ҳар доим ҳам қобил бўлаверишмайди. Тўққиз ёшидан отасининг пули ва ароғини ўғирлай бошлаган бир болани билардим, яна, ўзига энагалик қилган қари кампирнинг қорнини ёриб ташлаган ўн тўрт яшар ўспиринни ҳам кўрсатишган менга, кейин, уни қамоққа олмоқчи бўлишганида, икки миршабни револьвердан отиб ўлдирган эди... Лекин, ҳарқалай...

– Қўйинг, яхшиси тамадди қилинг, – маслаҳат берди мезбон, хўмрайиб. – Манави ажойиб сёмга балиғидан олинг, бодрингдан татиб кўринг...

Меҳмон одоб билан миннатдорчилик билдирди ва сёмга балиғини талабанинг қаллиғи томонга суриб, деди:

– Куни кеча бир танишим балиқдан заҳарланиб ўлди. Худди шунақа сёмга балиғидан еган экан...

– Сёмга егим келмаяпти, – деди қиз. – Колбаса тузук.

– Марҳамат, – илтифот қилиб колбаса узатди меҳмон. – Балиқдан кўра трихиндан заҳарланиш кўпроқ учрайди. Яқинда газетада ўқиб қолдим: бир кампирни касалхонага элтишибди, сил бўлган деб ўйлашибди, ёриб кўришса – чўчка трихинлари урчиб ётганмиш...

Солиқчи амалдор хайр-хўшлашиб, Казанликовларникидан чиққан пайтда ёлғиз жаноб мезбонга таъзим қилиб, ажойиб меҳмондорчилик учун миннатдорчилик билдириб бўлган ва қоронғи, чироқ хирагина ёритиб турган зинапоядан пастга тушаётган эди.

Солиқчи Тюляпин овқат устида ўзини алланечук ғалати тутди, кўп ичди. У ёлғиз жанобга етиб олди ва елкасидан тутиб, чайқала-чайқала деди:

– Сиз, иблис тилка-пора қилгур, ҳали хотинлар ҳақида нималар деб вайсадингиз... Ҳозир мен манави таёқ билан каллангизга соламан – бунақа гапларнинг охири вой бўлишини билиб оласиз.

Ёлғиз жаноб унга ўғирилди ва сал-пал қунишди, аммо пинагини ҳам бузмади:

– Таёғингиз йўғонгина экан, бунинг устига темирдан... У билан бошимга урсангиз, ўлдирасиз. Менга-ку ҳеч бало бўлмайди, чунки ўликман, лекин сизни қўлга олиб, Сибирга сургун қилишади. Хотинингиз қашшоқликда қолиб абгор бўлади, сиз эса сургун шароитига чидай олмай ўзингизга сил орттирасиз... Болаларингиз ҳар ёққа дайдиб кетади, киссовурларга қўшилади, онангиз эса жиноят қилганингиздан хабар топганида юраги ёрилиб ўлади... Шунақа!

1908 йил.

Рус тилидан Ойбек МҶМИНОВ таржимаси

Изоҳ:

*исм куни (день ангела) – айрим насроний халқларида исм қўйилган кунни байрам сифатида нишонлаш одатга тусини олган.

Қувончга айланар дардларим

* * *

Кўзларинг қароси
Мени адаштирган тун,
Оқлари
Мен чўкиб бораётган
Уммон.
Юзинг уша тунда,
Уммон устида
Нозланиб сузаётган
Малак...

ХОЛАТ

Руҳимда ожизлик ҳукмрон,
Хатолар устимдан кулади.
Ўтаётган йиллар беомон
Умидим бағрини тилади.

Қалбимда музлайди наволар,
Аламдан туйғулар бўзлайди.
Чеки йўқ, ўзи ўқ армонлар
Бағримдан ошён излайди.

Барига чидайди бардошим,
Сатрга айланар дардларим.
Муҳаббат – қалбдаги оташим,
Қувончга айланар дардларим.

* * *

Кўзнинг кўргани ҳам баъзида сароб,
Мудом нур истайди кўнгилинг ўзи.

Маккора дунёнинг юзида ниқоб,
Ҳамон бизга сирдир ҳақиқий юзи.

* * *

Лаҳзанинг парвози асрга дохил,
Менинг бардошларим сабрга дохил.
Бу уммон ичра сен талпинма ҳар ён,
Ахир барчамизга фақат бир соҳил.

* * *

Ўзини овутиб ўтирар бола,
мурғак дунёсига ётдир қайғулар.
Унга тикилади мўлтираб она,
маҳзун юрагида ташивиш, орзулар...

* * *

Ҳаёт синовлардан иборат, дўстим,
машаққат кўргони ичра пинҳон бахт.
Чексиз коинотда муаллақ замин,
унинг бошида ҳам минг бир машаққат.

* * *

Бобом айтган афсонага
Ўхшайсан, дунё.
Момом айтган ривоятнинг
Ўзисан гўё.
Эшикларинг очилиб
Ёпилган чоги
Гоҳи тонг отади,
Гоҳ тун — зим-зиё...

Икром НАРЗУЛЛО

1974 йилда Самарқанд вилоятининг Пастдарғом туманида таваллуд топган. Самарқанд Давлат университетининг ҳуқуқшунослик факультетини тамомлаган. Ҳозирда Ўзбекистон мусулмонлар идорасида фаолият юритади.

Ҳаср Ҳаср
Ҳаср Ҳаср Ҳаср

Баҳодир БАҲРОМ

ИККИ ҲИКОЯ

БИЙБОВА

Қаюмбой бийбованинг чоғроққина томорқасидан баҳор қирга қўй-қўзиларни етаклаб чиқади. Бепоёнликни бузиб тургувчи адирларни қадамба-қадам забт этган бова қуёшнинг тиғига елкасини тутар пайтда суруви суровланади, бир жойда тўпланади. Қизғиш уфққа соя солар келбати билан отини йўрғалатади. Қишлоққа қайтади.

Қарийб олтмиш йилдирки, унинг қиладиган юмуши шу. Обрўйи чўпонлик, мансаби-да чўпонлик. У бундан орланмайди, ор топади. Ҳар гал қуёшни уйғотишдан чўчиб, кўксини яланғоч эпкинга очиб, ҳаётнинг ифори-ни туяди. Майсаларнинг шивиридан ҳикмат излайди. Апрельнинг аёв билмаган қайноқ тиғида отининг соясида ором олади. Қуёш тик кўтарилиб, қўй-қўзилар бир-бирининг пинжига суқила бошлаганда, Қаюмбой бийбова қирлар узра бўй чўзган қабристон ёнидаги Култелага йўл олади. Қишлоқ аҳли бу тепаликни атай Қаюмбой тепа, дейди. Бийбова айни бўз йигит пайтида, меҳнатда қотган билагининг авжида шу ерда чуқур қазиб, бир қайрағоч ўстирган. Ҳар куни тушлик маҳали шу қайрағочининг тагида белқарсини ёяди. Ёғоч ко-сасини сувга тўлдириб, нонини лак-лак ивитиб ейди. Култеладан пастда ястаниб ётган қишлоқ кафтдек кўринади. Бийбова, мана, олтмиш йилдирки, Паланг-дарасини томоша қилишдан чарчамайди. Ҳар куни қишлоғини илоҳий китобдай тиловат қилади. Денгиз-дай кўм-кўк осмонга денгиз қалби билан боқади. Бийбова беш маҳал намозини-да шу қайрағочнинг остида ўқийди. Баъзан хотиралар билан кунни баҳамлашади. Йигитлигининг қора дамлари, бир умрга татирли ғам-аламлари қаддини букмайди, аксинча ғоз қилади. Ҳамма шахсга сиғинар пайтда у виждонини сақлаб қолиш пайида бўлди. Қорин учун ака укани, опа син-гилни сотган маҳаллар бир оғиз ҳам гапирмай, нас-лининг юзи учун қар, соқов бўлиб, ўн икки йил пан-

Баҳодир БАҲРОМ

1990 йилда туғилган. ЎзМУнинг журналистика факультетида таҳсил олган. "Энг сулув армон" номли шеърлар тўплами муаллифи. Ҳозирда "Соғлом авлод" газетасида фаолият юритмоқда.

жара ортини кўриб қайтди. Совуғига-да тоқат қилди, иссиғига-да чидади. Шопмўйлов доҳийларга қуллук қилмай яшади. Аммо, ёши бироз ўтиб қолган дедими, ўтириб чиққанидан ор қилдимми, унга қизини раво кўрадиган қишлоқнинг марди топилмади. Шунда уруш ютган қўшниси Эсабойнинг уч кунлик бевасини олди. Эсида: оқланиб қайтганидан сўнг, колхоз раиси ҳузурига чақирди.

– Қаюмбой ука, саводингиз тузуккина экан. Отангиз қулоқ бўлган эса-да, сизни бригадирликка тайинласак.

Раиснинг бу гаплари унга таҳқирдай туюлди. “Сендай қулоқнинг боласини бригадирликка кўтараётган мендай одамга қуллук қил”, деган маънода иршайган башарасини бежаб қўйгиси келди. “Меҳробга пешоб қиладиган туллак эмасман, намозимни яшириб ўқисам-да, рост ўқийман. Отам ҳам қулоқ эмасди. Уни сенга ўхшаган бичилганлар еди. Ўзи бир хонали уй бўлган, айвони-да йўқ эди. Сенга ўхшаш кирза этик кийган саркаларни уйига киритмаган, завжаси билан бир дастурхонга ўтирғизмаган. Э, отам Сталиннинг тушига ҳам кирган эмас, укағар. Бўлмаса, икки бош моли билан қулоқ қилинармиди?! Сендайларни отам эркак деб ўйлаганда...”, демоққа чоғланди-ю... Нима бўлгандаям, ўзбекнинг боласи-да! Ўзини босди. Шу куни раиснинг хонасидан чўпонликни елкасига олиб қайтди, юзига босиб қайтди. Шу кундан бошлаб Қаюмбой полвон эмас, Қаюмбой чўпон бўлди. Шу кундан тонг оқармай қирга шошилди, баланд-баланд қирлари тоғларга уланган яйловда қуёшни кузатиб кулбасига қайтадиган, деярли ҳеч кимни кўрмайдиган, суҳбатлашмайдиган одат чиқарди. Замину замон ташвишларидан холи, қора қозонини қайнатиб юрверган Қаюмбойга Тангри беш киздан кейин бир ўғил берди. Бисотини йиғди, теракларини кесиб сотди. Тўплаганига олишли тўй берди. Тўйга келган полвонларнинг доврўғи воҳага овоза бўлди. Шундай қилиб, Қаюмбой ўзига бий номини қўшиб олди.

Нима бўлганда ҳам ота-да, ўлсам саришталайдиганим бўлсин, менинг орзуларимга ҳам бу эришсин, деган умидда Орзимурод деб ном қўйди. Боласининг билимли бўлишини истаб, эрта-кеч китобларга ўраб қўйди. Ерни ўзи чопди, қўйни-да ўзи боқди. “Ўғлим, чўпонлик менга ярашади, сенинг аъмолинг бўлак, унутма. Элга нафинг тегсин, тўй қилсанг, қозонга ўт ёқадиганам шу эл. Бизлар ўтар бўлсак, гўримизни қазиб, тобутимизни кўтарадиган ҳам шу эл. Ўқи, муаллим бўл. Болаларни ўқит, эл ўзини танигани сен ўзингни таниганинг, элнинг улуғ бўлгани Ватанинг улуғ бўлгани. Ватанинг улуғ бўлгани тинчликдан дарак. Ёдда тут, ғалвали жойдан барака қочади. Барақаси йўқ элнинг эртаси ҳам йўқ. Муаллим бўл, болам. Ўқит, ҳамма-ҳаммасини болаларга ўргат. Катталарга ҳадеб қайишаверма. Катталарнинг йўриғи бошқа. Ҳеч қачон ўзбек эканлигингни унутма, виждонингга қарши иш тутмагин”. Ҳар гал сурпақоқдисига шу гапларни уқтираркан, юраги қалқиб-қалқиб кетарди. Ўғлининг жўралари бу гапларни эшитиб, карахт бўлиб қоларди. Ўйга ботарди. Мурғак вужудларга ўйга толиш бирам ярашарди, бирам ярашарди-ей! Қаюмбой бийбова бундан битмас-туганмас руҳ оларди. Ҳар гал қайрағоч остида ўтириб, қишлоққа разм соларкан, бир куни илми-урфон бутун қишлоқнинг номини бошига дўппи

қилиб вулқондай отилиб чиқишини истарди: – Билимли одамда ор бўлади, – дерди у. – Ори борнинг этини кумурсқалар ҳам нимталашга чўчийди. Бутун жасади, ҳатто тирноғигача тупроқ бўлади, Ватанинг яхлит қисмига айланади-да. Отам Ватан бўлди, онам Ватан бўлди. Мен ҳам, болаларим ҳам Ватанга айланади, ҳали. Босилган ҳар издан орият кўпчидиган замонлар келади. Бунда ўғлимнинг, унинг тенгдошлари, ўқувчиларининг ҳиссаси катта бўлади. Эҳ, ўша кунларни кўриб ўлсам, армоним йўқ эди. Болам билмайди-да, мени ҳаётда шу умид ушлаб турибди, аслида.

Унинг бу гапларини қайрағоч ва ҳар замонда юганини шилдирашиб пашшасини ҳайдайдиган отидан бошқа бирор тирик жон эшитмасди. Қаюмбой бийбованинг дилида нима борлигини ҳеч ким билмасди. Орзимурод улғайиб бораверди. Бова қизлардан кичигининг китобга меҳрини пайқаб, шаҳарга, ўқишга жўнатди. Бир йилдан кейин Орзимуроди ҳам талаба бўлди. Шу кундан бошлаб Қаюмбой бийбова соқолига устара урмай қўйди. Қариганини тан олмаса-да, ҳис этди.

У пайтлар зиёли деган ном жуда улуғ бўлган экан-да! Қишлоққа гап қуёш нуридан тез ёйилди: “Қаюмбойнинг икки боласи Тошканда ўқияпти”, “Қаюмбой соқол қўйиб олибди, энди болалари обрўли одам-да!” “Қизиям, ўғлиям муаллим бўлармиш”, “Қаюмбойни энди бийбова, деб чақирса арзийди, бир чўпоннинг боласини Тошканга бориб ўқишини ким ўйлабди дейсиз”... Бу гаплардан Қаюмбой бийбова “семириб” кетди, ўзича сайёрага айланди. Одам шаклидаги сайёрага. Боланинг орқасидан яхши гап эшитиш Хизрни кўргандан ҳам зўр севинч улашаркан-да одамга. Энди Қаюмбой бийбованинг ҳам қадами қирдан аста-аста узилди бошлади. Қишлоқда тўй бўладими, маърака бўладими “Бийбова келяпти, тўрдан жой ҳозирланглар”, “Бийбовани айтганмисизлар? Нега кўринмайди”, дегувчиларнинг сони кўпайди. Бова ҳам элдан ажраб қайга борарди. Шу элнинг қўй-қўзиси ризқини терган қирга боради-да. Элнинг ўзи билан бўлмаса ҳам, насибаси билан бирга-ку! Шу қирларни қорасақичдек, чорва босиб олса қани, бийбова шунча севинади.

Энди, кимсан “истудент”нинг, бўлажак муаллимнинг отаси элнинг яхши-ёмон кунда елка тутса арзийди. Бу эл энди эл бўлади. Қишлоқнинг болаларини қизи билан ўғли ўқитади-да! Бу эл энди ўзбек бўлади, ўзлигини топади. Полвони ор, деб елка оширади, чавандози ор, деб кўпқарига қиради. Илмирзалар Элмирза, Иломонлар Эломон бўлади. Онам йиғлаган тилда қўшиқ куйлайди ҳали бу эл. Ота-боболари айтолмаганини ота-боболари тилида айтади бу элнинг болалари. Қаюмбой бийбова шуларни кўнглидан ўтказаркан, вужуди энтиқиб кетар, бироз бўртиб чиққан ажинли қобогини билинар-билинемас ёшлари юварди.

Орадан бир йилча ўтиб, қизидан нохуш гап келди. Бу иснод бийбовани яна қадрдон қирларига бадарға қилди. Элдан ажратди. Шу кунгача, бировга оғир сўз айтмаган, ерини таласа-да, тилини таласа-да сабр қилган бийбова қизининг номуси топталганини кўтара олмади. “Эй, нима бўлганда ҳам уч кунлик беванинг қорнидан тушган-да! Уч кунлик нима-ю, бир кунлик нима? Эрсизнинг тўғри юрганига ким кафил, а?! Сенга тортди у, сенга! Талаба бўлдинг дегани, бировга эта-

гингни кўтар дегани эмас. Зиёли бўлиш, бузуқлик билан тенглашдими, ҳали”. Қажумбой бийбованинг гапи кампирига оғир ботди. Қизининг мурдасига ҳолсиз термулганча, жон берди. Ҳа, иснод ўлатдан ҳам фожеали. Бутун элга иснод келишидан асрасин. Сурувини ҳайдаб Қажумбой бийбова шом қоронғусида уйига қайтар, қишлоққа яқинлашгач отининг тақасини олиб кўяр, маъраган ёки бирор қилиқ қилиб овоз чиқарган кўйларни аямай пичоқдан ўтказар эди. Қишлоқ аҳли унинг борлигини эсидан чиқариб кўйишини жуда истарди. Шунинг учун қирга чиқиб кетганини ҳам, қайтганини ҳам одам зоти-ку майли, саёқ итлар ҳам билмаслигини жуда истарди. Хувиллаган ҳовлисида хувиллаган қалби билан ёлғиз яшашга кўниколмас, неча бор икки энлик арқонга тақдирини ишонгиси келган, бироқ Орзимуродига бўлган меҳри, бутун ҳаёти давомида уни тарк этмаган умиди яшашга ундарди. Шу умид билан ўн йил ҳам бийбованинг қувватини саралаб борди.

Шом қоронғусида даричани оҳиста очиб кўй-кўзиларни киритаркан, Қажумбой бийбова оёғи остида нимадир шитирлаганини илғаб қолди. Қўлига олди: ихчамгина хатжилд. “Ассалому алайкум, отажон! Нимагадир ҳар гал сиз ҳақингизда ўйласам, бепон адирилар-у, кўй-кўзилар кўз олдимда гавдаланади. Болалик чоғларимни эсламан. Сиз айтган ўғитлар тинчлик бермайди. Невараларингизга ҳам “Бобонг, ундай дердилар, бобонг бундай дердилар деяверсам, чуғурлашиб, қувнашиб “Бобомни қачон кўрамиз? Палангдарага қачон борамиз?” дейишади. Хуллас, саволларга кўмиб ташлашади. Улар тушунишмайди-да. Иш кўп. Ўзим ҳам сизни соғинганман. Қишлоқ, унинг одамлари ҳар куни тушимга киради. Мақсадингиз менга тинчлик бермаяпти, отажон. Афсуски, мен шоирликни танладим. Шоир бўлдим. Палангдарамни, унинг тоғлари, қирларини адабиётга бус-бутун олиб кирмоқчиман. У ернинг одамларида ҳикмат кўп. Гарчи турмуш тарзида эскилик сарқитлари сақланиб қолган бўлса-да, улар билан сиз биргасиз. Бир вужудсиз. Шунинг ўйлаб сизни Тошкентга чақирмадик. Ўзимиз ҳам боролмаймиз. Иш кўп, иш. Унинг устига, сизнинг умидингиз... Ҳа, айтмоқчи, эртага телевизорда интервью бераман. Хат ёзишимдан муддао ҳам шу эди. Яна бир

янгилик: мўъжазгина бўлса ҳам илк китобим чоп этилди. Ундан ҳам бир нусха кўшиб жўнатяпман. Ўқирсиз. Ҳурмат билан ўглингиз Орзимурод Қажумов”.

Бир хатга, бир деразадан мўралаган ойга термулганча Қажумбой бийбова юрагини ғижимлар, ойдек танҳо ўзининг дунёсини, заминини нурлатмоқ истагида тўқсон билан тўқнашган пайтида кўнглидан сизиб-сизиб чиққан оғриқлар, умрибоқий истакларга қарши туриб беролмас, кекса ёнғоқ дарахтида қолган, шамоллар зарбига дош беравериб тинкаси қуриган, буришган ёлғиз япроқдек дағ-дағ титрарди. Ташқарида оти типирчилар, безовта кишнар, бошини силкитганча ёлларини тўзғитарди. Гўё бутун дунё сокин, фақат шу ҳовли, шу букчайган уйгина ваҳимали чинқирар, довул шамолларига чап берар, заминдан узилган, қояда осилиб турган гужумга ўхшарди. Бованинг кўксига бир оташ алангаси гуруллар, нафаси қисилиб хириллар эди. Кўз олдида тўқсон йиллик тарих, тўқсон йиллик орзу-умидлар, ушалиши шарт бўлган мақсадлар чарх урар, давра айланарди. Тўқсон йиллик умрга кўшилиб, дераза, эшик, шифт шу нурабгина қолган лойсувоқ томли уй теграсида айланар, гўё бир пайтлар Орзимурод дўстлари билан кўл ушлашиб, кўшиқ айтиб айланаётгандай айланарди. Қажумбой бийбованинг қулоғига ўқларнинг товуши, кўйларнинг маъраши, болаларнинг чинқиритиши отнинг беўхшов кишнаши бир пайтнинг ўзида эшитилар, аниқ бир овозни англолмас, худди яшаб ўтилган ҳаётидек мавҳумликлар оғушида қарахт қолга келганди.

– Ё, Аллоҳ ўзинга шукр, ўзимдан, ўзбеклигимдан айирмаганимга шукр, палагим хом бўлса-да, бердинг, нолимайман, – деганча бова фалакка жовдиради.

Шифт яна айланди. Устига қалин болор келиб тушди. Бурнига тупроқнинг ҳиди урилди.

Ражаб ойининг поёнида қуёш тик кўтарилганда қишлоқ аҳли уни култепанинг орқасидаги қабристонга кўйиб келди. Ҳар тонг қуёш Қорахон тоғни орқалаб чиққан маҳал Қажумбой бийбованинг қабрига ўзи эккан қайрағочнинг сояси тушади. Қайрағоч бўйини чўзганча Орзимурод Қажумов ўрнатган тошдаги ялтироқ сўзларни офтобдан тўсади. Мозор ёнидаги йўлак серқатнов. Битта-яримнинг кўзи қамашиб, йўлидан адашмасин, деб ўйласа керак-да!

ШУКРУЛЛОҲ

Рихилой момо сандалнинг бир бурчагида куйган кундадай турарди. Бошига шоҳи рўмоли ташланган. Бир рўмолни томоғи тагидан ўраган, икки чаккасига қуриган райҳонни осиб олган, тез-тез деразадан ташқари мўралайди. Момодан мадор кетганига анча бўлган. У сув сепилган ер билан соя тушган ерни фарқлолмайди.

– Айни пешинда чинорнинг тагига ким сув сепганикин. Бирор тадорик борга ўхшайди.

Момо ҳар гал қуёш тик кўтарилганда тушадиган сояни кўриб, шундай фаҳмлайди. Саксонни қоралаб кўйган ўғлига юзланади:

- Каримбой, бирор тўй-пўйинг борми, а?
- Не дейсиз, эна?
- А-а?

Она-боланинг энг узок суҳбати ана шу бўлади. Улар бир-бирига айтган гапни эшитмайди. Шу пайт Рихилой момо ташқаридан чошиб ўтиб қолган бир гала болакайга овоз беради. Улардан бири остонада кўққаяди.

- Ҳа, момо, келдим.
- Бугун уйда тўй-пўй борми?
- Йўқ, шунчаки, амаки бовамнинг набиралари келган.
- Ҳа-а, сен Турсунбоймисан?
- Ҳа, момо.

Асли бу боланинг исми Турсунбой эмас. Ўрганиб қолган, момо қарийб ўн йиллардан буён қораси кўринган болани Турсунбой, деб ўйлайди. Болалари неварали ё эварали бўлганини эшитса, бешик беларга

бориб, “Энди, буни Турсунбой деб атаймиз”, дейди. Бу, табиийки, этаги бола билан тўла келинларга, қизларга ёқмайди.

Бир гал Каримбойнинг набираси Гўзал йигирма-га кирмай кўчқордай ўғил туғди. Кайвони билиб момони олиб боришди. Ирим-сиримини жойига кўйиб, бешикка белашди. Белар пайтда “исми нима экан бу тойчоғимни”, деб қолди момо.

– Турсунбой эмас, – баланд овозда тўнғиллади Гўзал. – Ҳа, момо, Турсунбой эмас. Бизнинг уруққа ўлат текканми, туғилган болага Турсунбой деб исм кўяверасиз. Билсангиз, набираларингиз орасида биронта ҳам Турсунбой йўқ.

Момо бу гапни эшитиб бир оғизгина “Бу ҳам яхши ният-да, болам”, дея шивирлаб кўйганди. Орадан уч йил ўтди. Момо у гапларни унутиб юборган. Аммо Турсунбой номини эмас. У урушга ет бўлган эрининг сийрати, сувратини унинг авлодларида кўрмоқчи бўлганда. Бироқ бирортаси суяк сурмади. Полвон бўлиб давра айланмади. Фақат шу Каримбойнинг сержун кўлларида зиғир мойини оқизиб, ош ейишлари отаси Турсунбойга тортган. Бошқа хислати йўқ.

Эри урушга кетаётди:

– Рихси, мен қайтмасам, эрга тег. Болалар билан қийналиб қолма, – деганди.

– Йўқ, ўлмайсиз. Мен тирик эканман, сиз ўлмайсиз, – йиғи аралаш айтарди Рихси. – Бошқа бу ҳақида сўз очманг.

Рихсилой момо дастурхон устидан қалтираган кўллари айлантириб, бир ҳовуч ширинликни остонага қараб отади.

– Укаларинг билан ерсан, Турсунбой.

Бола ҳовлиққанча ширинликларни териб, чўнтакка уради-ю, жуфтакни ростлайди. Момо яна деразадан термулади. Чинор остида икки шарпани илғайди. Танишга чоғланади-ю, фойда бўлмайди. Ичи қизиб секин ўрнидан кўзғалади. Ўша томонга йўл олади. Момонинг тўхтаб-тўхтаб, қалтираб-қалтираб бориши енгил шабадада учиб кетаётган қовжироқ япроқни ёдга солади.

Манзилга яқинлашган сари Рихсилой момонинг қулоғига йиғига қорилган сўзлар эшитила бошлади. Мундай яқинига бориб қараса, Каримбойнинг кичкинаси уч боласини етовлаб турибди. Момо супага оғир чўқди. Невараси ва келиннинг гапларига қулоқ тутди.

– Ажраламан, эна, ажраламан. Қачонгача шундай яшайман. Бир эмас, беш укаси бор. Уларнинг овқатини пишириш, кирини ювишнинг ўзи бўладими?! Яна сассиқ чолига ҳам мен қарайман. Одам қариса ҳам суровини йўқотмаса.

Бу гапларни эшитган она қизига момони кўрсатиб имо қилди:

– Хафа бўладилар-а!

– Эшитмайди-ку, эна, тирик-ўлигини ҳам билмай қолган бу кампир.

– Нега ундай дейсан, шундай тарбия берганмидик сенга. Арзимас баҳоналарни деб, аразлаб келаверсанми? Сабр қил, болам, сабр қил. Қиз бола чирик муаммоларни деб, эри билан отасининг уйи ўртасида бўзчининг мокисидай қатнамайди. Одамлар кулади-я. Уят, уят! Сенинг тақдиринг ўша. Ундан кечганинг, Худодан кечганингдай гап. Болаларингни ўйла. Момондан ибрат олсанг бўлмайдимми?!

...Уруш йиллари. Рихсилойнинг эридан қорахат келган. У тўрт боласи билан ёлғиз қолганди. Жигар барибир жигар-да, очарчилик пайти бўлишига қарамай, акалари Рихсини уйига олиб кетишди. Аммо унинг қувончи узоққа чўзилмади. Акалар бир кеч дастурхон устида маслаҳат солди. Гапни катта акаси Мамашариф бошлади:

– Синглим, бир эмас, тўртта этинг бор. Ҳали хом. Пишмаган. Ҳаёт бешафқат. Биз бугун бормиз, эртага йўқ. Худо кўрсатмасин, акаларингдан ҳам ажраб қолсанг, ким кунингга ярайди. Сен янги турмушга тайёрлан. Ибодуллобой оғиз соляпти.

Рихси юзини рўмол билан тўсди. Сандалга орқа берди. Худди эшикдан Турсунбой кириб келаётгандай, уни бу муаммолардан олиб кетадигандай туюлди. Дастлаб елкалари учди. Тиззасини маҳкам кучоқлаб йиғлаб юборди.

– Куёвингиз кафансиз кўмилганининг ўзи етади. Чирқираган руҳини яна чирқиратмоқчимасман. Қўлимда ҳунарим бор. Шу етимчаларимнинг нонини топиб берарман.

Қолган акалар лом-мим деёлмади. Мамашариф хотинига ўзинг гаплаш, деган маънода имо қилди-да, укаларини етаклаб ташқарилади.

– Айланай, Рихсижон, акангизнинг гапида жон бор. Кейин эр кўрган хотинсиз. Номус масаласи ҳам бор. Акаларингизнинг юзи...

– Янга, этимни ит тимдаласаям, бировга этагимни очадиган суюқи эмасман. Ўйлаб гапиринг. Иснодни сиздан яхшироқ биламан.

– Ҳа, энди, Турсунбойнинг ҳар сахар музёрага кетаётганини кўп эшитганмиз-да. Ўрганган кўнги...

Ўртага юракни ёргудек ваҳимали сокинлик чўқди. Рихси бақириб-бақириб йиғлагиси келди. Рўмолини ечиб, ўзига ҳаво берган бўлди. Оғиз жуфтлаб, нимадир демоққа чоғланди-ю сиртига чиқармади. Фақат кўзидаги ёш сизиб лабларининг икки четидан оқиб, худди ҳаётдай шўрхоқ таъм унинг ҳушини ушлаб турди. Сопол чойнақдан сипқориб, ҳўриллатиб совуқ чой симирди. Янгасига ўқрайиб қаради, егудай бўлиб қаради. Ўрнидан шарт турди-ю, араби нақш туширилган тахта эшикни шаҳд билан очиб, ичкари уйга кириб кетди. Ўзини жойга отди ва хўнграб йиғлаб юборди. Дераза ёнида, ташқарида акаларининг ғўлдир-ғўлдир суҳбати эшитилиб турди.

– Ака, Султон ошнамнинг хотини бор эди-ку, Зумрад. Кеча Иззат эчкини унинг кўрпаси остидан топишибди, – Сафаралининг ваҳимали овози пичирлаганда янаям ваҳимали туюларди. – Абдусалом ғурурли йигит-да. У ерда, фронтда “саллот”лар нима учун жон олиб, жон берганини яхши билади. Зумрад ён қўшниси. Султон билан қадрдон эди. Аввал ҳам Иззатнинг эгри қадам эканини сезганми, ишқилиб, ушлаб олибди.

– Эҳ, нимасини айтасан, ука. Бу уруш одамларни иймондан айирди. Эр зоти итдай ўлди, хотин-халаж ер бўлди. Энди танда ҳарорат борми, шайтон ҳам васвасага солаверади-да.

– Рихсининг орқасидан ҳам шундайчиғин гаплар эшитмайлик, деб уйга олиб келдик. Бошида эри бўлса,

яхши-да. У тушунмайди ҳали. Энди йигирма тўртга кирди. Ёшда-ёш!

– Балки, шунинг учун ўжарлиги бордир, – суҳбатга қўшилди Раззоқбой. – Ибодуллобой бамаъни одам. Юриш-туришида файз бор. Уйлаб кўрса, яхши бўларди.

– Эй, ўз ҳолига қўяйлик, шу Рихсини, – акаларига танбеҳ берган бўлди Кенжабой. – Тўғри-да! Қўлида хунари бўлса, кам бўлармиди.

– Йўқ, уни эрга бериш керак. Болалар тарбиясида ҳам ота асқотади. Биз кўнгли ярим десак, у эрқаланиб кетади. Қачонгача кўнглига қараймиз. Замон нотинч. Рихси бизнинг юзимиз. Бир қалпоқ кепак учун бева аёллар ҳар нарсага тайёр.

– Жа унчаликмасдир, Мамашариф ака, – деди Кенжабой. – Эрга берсагам, ёшроғи чиқар. Ё сизларга оғирлиги тушаётган бўлса, ўзим қарайман.

– Бу нима деганинг, хунаса. Эртага бир ёмон гап чиқса, кимга эл бўламиз. Одамлар орасида қандай бош кўтариб юрамиз. Сен ҳам ёшсан ҳали. Қўйнинг аёл билан тўлмаган-да, ҳаётнинг макрларидан беҳабарсан.

Бу гаплардан Рихсилоининг юраги увушди. Дунё кўзига тор кўринди. Руҳи сиқилди. Бош олиб олисларга кетгиси келди. Кейин ўзини чалғитиш учун қўшни аёлнинг буюртмасини тикишга уннади. Хаёли чалғиб, қўлига игна санчиб олди. Яна йиғлади. Аммо дунёда шундай дардлар борки, уларни на кўз ёш ва на қон юва олади. Рихсилоу ҳам ана шундай қарама-қаршилиқлар қаршисида сония сайин қариб борарди. Ўзини қўйишга жой тополмасди.

Шу тун туш кўрди. Турсунбойни кўрди. Уларнинг тўйи бўлаётганмиш. Хеш-ақраболар жамулжам. Болалар ҳовлини бошига кўтариб ўйнайди. Ёш қизалоқлар келин кўрарга ошиқади. Бир пайт куёв келди. Турсунбой келди. Урф-одатини қилишди. Оёқбосар пайти оёқ босай деса, куёвининг оёғи йўқ эмиш. Қўлига сув қўяй деса қўли йўқ. Эшон розилигини сўраса гапиролмасмиш. Тили узиб олинганмиш. Бош силкитай деса, Турсунбойнинг боши йўқолиб қолибди. “Йўқ” дея бақириб уйғониб кетди Рихсилоу. Тонг отгунча тўлғониб чиқди. Ёстиқни муштлаб-муштлаб йиғлади. Тушининг таъбиридан хавотирланди.

Эрта тонгдан акалари яна эски гапни қўзғашди. Ибодуллобойнинг толедан гапиришди. Икки бевани никоҳига олиб, уларнинг иссиқ-совуғидан хабардор бўлганини айтишди. Бу гаплар Рихсилоининг бағрини нимта этди. Кўксига бигиз ботгандай бўлди. Этини юлиб олгандай вужуди ачишди. Руҳи қақшади. Секин турдию, оғилхонага кириб, калимасини қайтарди. Бошидан рўмолини ечиб олди ва тақдирини сиртмоққа

топширмоққа аҳд қилди. Мамашариф устахонасига йўл олаётганида хириллаган овозни эшитиб, оғилхонага югуриб кирди. Ранг-қути учиб, арқонни кесишга чоғланди.

– Кечир, бизни кечир, сингилжон! – У шундай деб тинимсиз йиғларди. Ёш икки юзини ювар, мўйлови мўйларидан сирғалиб тушарди.

Шу-шу бўлди-ю, қайтиб акалари Рихсини эрга бўлишини ўйламай қўйишди.

* * *

– Абдусалом бува сасиган чолмас, – деди Каримбойнинг завжаси қизига қарата. – Вақтида қишлоқнинг мана-ман деган йигитлари олдидан ўтолмаган. У ориятли, ғурурли одам бўлган-да. Сенлар енгил ҳаётга ўрганиб қолдинг. Қара, жиянинг Гўзални. Боласи хасталаниб ўлса ҳам тушган ерида тошдай қотди. Эртаиндин иккинчисини туғади. У ҳам сендай эди. Шукр қилишни ўрганди. Худо инсоф берди.

Рихсилоу момо бошини қуйи эгганча, чинор танасига суяниб, рўмолининг учини ўйнаб ўтирарди. Оғир хўрсинар, эварасининг беандиша гапларидан уялар, унинг шу ҳолга келганида ўзини ҳам айбдор санарди. Она-бола чинор остидан узоқлаша бошлади. Момо уларнинг ортидан қимтинибгина термулиб қолди. Чинор шохларидай қалтираб қараб қолди.

Биров илғар-илғамас овозда шивирлади:

*Тўқлик надир, эдирмайди,
Очлик надир, едирмайди.
Орадан етти кун ўтди.*

– Момо, момо, Гўзал опам ўғил туғибди, суюнчи беринг, – деди Рихсилоу момо чақирса, доим остонада беминнат қорасини кўрсатадиган невараси.

Рихсилоу момо севиниб кетди.

– Вой, оғзинга пайғамбар тупургур, бола тушмагур-ей, зўр янгилик айтдинг-ку.

Момонинг қалтираган қўллари дастурхон устидаги қандли ликопчага қўнди. Остонага қарата бир ҳовуч ширинликни улоқтира туриб: – Сен Турсунбоймисан, – дея сўради.

– Йўқ, момо, – деди қандларни шоша-пиша тараётган бола. – Мен Исматман, Исмат. Гўзал опам ўғлига Турсунбой деб исм қўйибди.

Бу гапдан момонинг кўнгли тоғ қадар ўсди. Бошини тик кўтаришга ҳарчанд уринмасин, мадори етмади.

Рихсилоу момонинг кафтларига тўрт томчи ёш сирғалиб тушди.

– Шукр, ўзинга шукр!

Мени танидингми, лолақизгалдоқ?

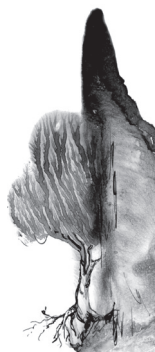
ЛОЛАҚИЗГАЛДОҚ

Мен ўша, шаҳарда ёнингга бориб,
Оловранг япрогин тутгани қўрққан.
Учиб кетмагин деб шамол қаҳридан,
Маъюс кўзларингга безовта боққан.
Висол огушида титрайди дудоқ,
Мени танидингми, лолақизгалдоқ?

Жамолингга мафтун бўлгандай гўё,
Нечун тегрангда гир айланар само?
Сулув рухсорингда ноз, ибо, ҳаё,
Митти қалбинг билан жонимга оро.
Бермоқчи бўласан нелардан сабоқ?
Кўклам келинчаги – лолақизгалдоқ.

Кўнгил дафтаримга бир даво истаб,
Ёнингга шошаман нотавон бўзлаб.
Дарди аламингдан майли бер сўзлаб,
Айт, менинг недандир бағримдаги доғ,
Совуқ қиш кетидан кўклам келур боқ,
Лолақизгалдогим, лолақизгалдоқ.

Таъриф беролмадим сенга тузукроқ,
Чунки лисонимда сўзларим камроқ.
Аслида сал ёшман, тажрибасизроқ,
Лек кўнгил дафтарим ҳамииша оппоқ.

Изгирин чекинар, сен кетма бироқ,
Лолақизгалдогим, лолақизгалдоқ.

ТУНГИ МАНЗАРА

Тун.
Сув кўйнида қалтирайди ой,
Ел оҳиста чертар деразам.
Ўзига эрк беради чирой,
Чапак чалар шодон барглар ҳам.

Самоватда, тунни қаришлаб,
Юлдузлар ҳам ёқишар фонус.
Кўк бағрида учар ўйноқлаб,
Санамоққа улгурмайди кўз.

Тинмай рақсга тушади гуллар,
Шундан тонгда юзларида тер.
Дил ўйнатар тунги ёғдулар,
Тугилади яна янги шеър.

Бўлгим келар тонггача ҳамроҳ,
Қалбим қучар илиқ бир туйғу.
Қошларини чимириб ногоҳ,
Кипригимдан тортқилар уйғу.

Хурсаной ИСМАТОВА

1994 йилда Жиззах вилоятининг Пахтакор туманидаги Мингчинор қишлоғида туғилган. Шеърлари турли матбуот нашрларида чоп этилган.

Наср Наср
Наср Наср Наср

Расулжон КАМОЛОВ

ТУЛПОР

Ҳикоя

*Оқ тулпорим бор эди,
Беклар унга зор эди.
Тулпор эмас, у менга,
Ҳам дўсту ҳам ёр эди.*

Муҳаммад Юсуф

Осмоннинг тиниқ юзини бир зумда қора доғ қоплай бошлади. Чанг-тўзон кўкка кўтарилиб, увиляётган шамол йўлида учраган жамики нарсани ўз қаърига тортади. Шу важоҳати билан қум ерларга ҳам етиб келди. Янтоқлар шамол зарбидан ерга энгашадида, яна қаддини ростлайди, шохларини чангак қилиб кўкка қўл чўзади, иложини топиб, шу қора осмондан бир парча узиб олгудай... Шамол янтоқларни қумга кўмади, янтоқлар бор кучлари билан қад букмасликка интилади...

Тўзон ичра бир йўловчи қум зарраларидан юзларини тўсганича, тебраниб-тебраниб қадам ташлайди. Унинг мақсади битта. Қандай бўлса-да, Қорақашқа саманни топиш. Йигитлик умрининг ягона овунчоғи, ғурури мана шу самантой. Оғзи ошга етганда ундан ажралиш қанчалик оғир. Қолаверса, бу Қора дарахт ҳудудида бўлиб ўтган улоқ ва пойгаларда ҳеч бир отга бўйин бермаган оқ саманнинг ягона насли мана шу Қорақашқа эди. От ўрнини той босар деганларидек, Қорақашқа ҳам кўрса кўргудек, ҳавас қилгулик от бўлди. Унинг шамол каби елиши ҳар қандай от галалари ичида ажралиб туради. Саманга не-не чавандозлар, улоқчилар оғиз солмади, ваъдалар бермади. Етим болани алдаб, қўрқитиб ҳам кўришди. Аммо Комил бўш келмади. Тойни раҳматли отаси ўргатган усуллар, ўғитлар билан ўзи парвариш қилди. Энди унинг кучли билаклари, бургут чангалидек мустаҳкам панжалари, кенг елкалари улоқ чопишга ундайди.

Улоқнинг ўз қонун-қоидалари бор. Чавандоз кучли, оти нобоп бўлса, ундан улоқчи чиқмайди. Ёш Комилда эса ҳамма нарса мужассам. Бутун айғирлар

Расулжон КАМОЛОВ

1965 йилда Фарғона вилоятининг Риштон туманидаги Амиробод қишлоғида туғилган. Тошкент Давлат университети (ЎзМУ)нинг журналистика факультетини тамомлаган. Айни кунда “Маҳалла” газетасининг Фарғона вилояти бўйича мухбири. “Шуҳрат” медали соҳиби. Муаллифнинг “Йигит ори” номли ҳикоялар тўплами нашр этилган.

ичида ўзига хослиги билан ажралиб турган Қорақашқа ёш чавандознинг буйруқларига итоат этади. От тизгинини хиёл тортиб, узангисига оёқ тирасанг бас, саман чўк тушгандек пастга эгилади-да, бир ниқтов билан шамолдек елади. Бу сирни отасидан бир-икки эшитгани, кўз билан кўрганида анча ёш бўлса-да, уқиб қолгани учун Қорақашқани ана шунга ўргатиб парвариш қилди. Амирободнинг томошапоясида у биринчи марта катта даврага чиқди. Мана мен деган чавандоз, улоқчи отлар ичида ҳали дурустроқ кўкрак ёзиб улгурмаган кичик саманга йўл бўлсин. Ҳамқишлоқлари эса унга умид кўзи билан қарайди. Айниқса қишлоқнинг энг кекса кишиси бўлган Иброҳим отанинг айтганлари ҳамон ёдида.

– Отангни руҳи қўлласин, пирлар мададкор бўлсин. Улоқдан куруқ қўл билан чиқма, – дея фотиҳа қилганида қанчалик ҳаяжон билан тўпга қўшилиб кетганини асло унутгани йўқ.

...Улоқ забтига олди, куйиб-пишиб елаётган отларни жон-жаҳдлари билан ниқтаётган, аёвсиз қамчилаётган, болаҳонадор сўкинган, қош-қовоқлари, юзлари қамчи зарбидан ёрилган, қўллари тирналиб, қонга беланган улоқчи-чавандозлар шафқат билмай олдинга интилади. Отлар вужудидан тер тўкилади, қамчи зарби, азобига чидолмай кўкка сакраб кишнайдди. От туёқлари остида улоқ ётибди, энди қўл ётай деганда кимдир отга қамчи уради-ю, бақувват оти кучсиз отни суриб ташлайди. Комил пайт пойлаб от галаларини гир айланмоқда. Қорақашқа бир ниқтовга шай турибди, иложи бўлса, узангини чайнаб узса-ю ўзини отлар тўпига урса... Ёш чавандоз учун ҳар дақиқа ғанимат, озгина имкон бўлса бас, қолган ишни Қорақашқаси эплайди. Ана, тўриққа кимдир қамчи урди шекилли, калтак зарбига чидай олмай олдидаги икки отни туртиб, ўзини четга олди. Чавандоз эса сўкинганича от тизгинини тортиб орта чорлади. Бу Комил чавандоз учун қўл келди, отига изн берди, саман отлар галасини ёриб кирди, чавандоз от узангисига оёқ тираб юганини тортди. Қорақашқа хиёл эгилди, улоқнинг бир томони ни ушлашга уринган Қосим карвоннинг қўли ҳаволаб қолди. Комил улоққа қўли тегиши билан отни ниқтади. Қорақашқа тўқимларидан ўт чақнади, ҳар чопганида уюм-уюм тупроқларни осмонга сачратиб, борлиқни чанг-тўзонга буркаб, елдек учи кетди. Комил йилқи галалари, улоқчилар қуршовидан чиққанидан хурсанд. Улоқни тақимиға босиб, икки оёғини устига ташлаб, «Ҳайт, ҳайт» деганча отни ниқтайди... Атрофни одамлар ҳайқириғи тутган: «Яшавор, айлантир, айлантир!» Амирободликлар эса қишлоғидан чиққан янги чавандоз ва Қорақашқаси билан мақтанганларича даврада ястаниб, ғурурланиб ўтирибди.

Улоқчилар қандай бўлса-да, унинг йўлини тўсиш пайида, ҳар томондан от солади. Ана, жалаерлик Қосим карвон қорабайири билан унга кўндаланг чиқди. Бошқа от бўлганида тўсатдан қўйилган бу тўсиққа дош беролмай тўхтаб қолиши керак эди. Лекин Қорақашқа эсан-кирамади. Комил чавандоз ҳам пинак бузмади. От қора байир тумшугига ўзини урди, қорабайир қўрққанидан кишнаб орта бир-икки қадам чекинди. Агар Қосим карвон чапдастлик қилиб қолмаганида, от шу алфозда орқасига йиқилиши ҳеч гап эмасди. Бу ҳолатдан сўнг қорабайирнинг орқа оёғи лат едимми, оқсоқланиб қолди. Бу улоқда Қорақашқага тенг келадиган от топилмади. У ҳар улоққа кирганда ўлжани олди. Комил чавандоз олқиш, совға-саломлар ичида қолди...

Ҳали ҳамма нарса олдинда, у отасидек элга, юртга машҳур чавандоз бўлади. Бахтига Қорақашқаси омон бўлса, бас. Улоқдан сўнг отнинг харидори янада кўпайди. Ҳатто, учқур, улоқчи, зотдор отларни парваришлаб ном қозонган Қосим полвон оғиз солди. Битта от учун икки-уч от сотиб олгудек пул ваъда қилса-да, Комил кўнмади. Не-не одамлар, таниш-билишларини ўртага солса ҳамки, йигит айтган сўзидан қайтмади. Харидори кўпайгани сари саман тўлишиб янада кўркам, чиройли ва бақувват бўлиб борарди. Даштқишлоқда Полвон раис ўғлининг хатнасида бўлган улоқда мана-ман деган сара улоқчилар, чопқир тулпорлар йиғилганда ҳам Қорақашқа ва Комил чавандоз ўз сўзини айтди. Совриннинг каттаси бир бош новвос унга насиб этди. Катта ютуқ илинжида даврага от солганлар қўлига туфлаб, зимдан ҳасад билан даврани тарк этдилар...

– От ишқибозларининг феъли ўжар бўлади, қизиқиб қолса, унга етишмаса, эгар-жабдуққа миниб, мириқиб чопмаса, ҳожати чиқмайди, – деганди отаси. Отнинг харидори кўпайганидан ҳадиксираган Комил ётоғини отхона ичига кучирди, ҳар ҳолда эҳтиёт бўлгани яхши.

...Тун сокинлигини аҳён-аҳёнда ер депсиниб қўяётган Қорақашқанинг пишқириқлари бузади. Комил чавандоз кўзини уйқу элитди.

...У ўз саман тойи устида виқор билан атрофга боққан, ўзи ва саманига ҳавас билан боқаётган дўст-биродарлари қуршовида сармаст давра кезади. Узоқ-узоқларда оқ саманни турфа безаклар билан тўлдирган отаси от чоптириб келмоқда. Кўзларидан қувонч балқиб турибди. Бу ёқда эса чақмоқдек қашқа саманда ястаниб ўтирган Комил от тизгинини бўш қўйди, олам ёруғ нурлар билан безанди. Саман қанот чиқариб учгандек елиб боряпти. Мана ҳозир ота ва бола дийдорлашади. Комилнинг отасига айтгулик гаплари кўп. Ҳаммасини айтади, керакли ўғитлар эшитади. Яна уч-тўрт одим ташласа бас, унга етади. Бирдан атроф қоронғулашиб кетди, оқ саман кўздан йўқолди...

Комил қаттиқ мушт зарбидан инграб, ерга юзтубан йиқилди. Кўз олди қоронғулашиб кетди. Ким, қаердан келиб бошига зарба урганини билмай қолди. Икки забардаст йигит устига миниб бошига қоп кийгизди-да, оёқ-қўлини боғлаб, оғзига латта тиқиб кигиз тепгандек тегиб ташлади. Қорақашқа бўйин бермасдан ер депсиниб кишнади-да, шамолдек учи кетди... Комил қанча чалажон ётганини билмайди. Биродари Али косиб сўроқлаб келмаганида, шу алфозда жон берарди...

Қорақашқанинг ўғирлаб кетилгани атроф қишлоқларгача тарқалди. Саманни қидирмаган, сўроқламаган одам қолмади. Ҳеч қаердан жўяли хабар чиқмади, йигитнинг қадди камондек эгилди. Кечагина виқорли, бақувватликда тенгқурларидан ажралиб турган, кўзларида ўт чақнаган эр йигитнинг икки-уч кунда қадди букилди, кўзлари нурсиз бўлиб қолди.

– Битта отга шунчаликми, мол топиладиган нарса, бу бўлмаса бошқасини харид қил, парваришла, шунга ҳам ота гўри, қозихонами? – дегувчилар бўлди. Лекин бу гаплар Комилнинг кўнглига таскин-тасалли бермади. Ўз саманини топишига имони комил эди. Ҳали қанчадан-қанча улоқ ва пойгаларда Қорақашқа туёқлари ер титратишига ишонади...

Ҳафта деганда отнинг дараги чиққандек бўлди. Лекин бу ҳам шунчаки тахмин эди. Кўпни кўрган кексалар шошилмасдан, обдон сўраб-суриштиришни

маслаҳат беришди. «Бировни ўғри дейиш қийин. Кўзинг билан кўриб, қўлинг билан ушламадингми, тухмат қилолмайсан», дейишди. Аммо Комил ўтира олмай қолди, унинг кўнгли саман топилганини сезгандек ҳаққирарди, гўёки Қорақашқа ўз чавандозини чорлаётгандек унинг кишнаши чавандоз қулоқлари остида жаранглади.

Комил ҳеч кимга индамай яёв йўлга чиқди, бисотида бир мешча сув. Поёнсиз қумлик ичра кетиб бормоқда. Устига-устак шамол тобора кучайиб, увуллайди. Очлик ва сувсизликдан силласи қуриб, тобора мадорсизланиб бораётган йўловчи кўзларига шуъла кўринди. У севиниб кетди. Сахро қўйнида паноҳ топган ўғрилар чайласига етиб келганидан хурсанд эди. Итлар бор овозларида акилларди, икки отлик йўловчига пешвоз чиқди-да, атрофини бир айланиб, от эгасини танишди чоғи, латрофини демай отларига қамчи уриб, овул томон елиб кетишди. Уни ўтовнинг беш-олти навқирон йигити қарши олди-да, қўлини орқага олиб ўтов сари етаклашди. Ўтов мустаҳкам тикланган, ҳамма нарса муҳайё.

Тўрида эгнига чакмон ташлаган кенг елкали, кўзлари хунук чақнаб турувчи, шоп мўйловли кимса керишиб эснаса-да, боши билан имо қилгач, бир коса сув беришди.

– Хуш келибсан, чавандоз? Сенинг саман тойинг ҳақида анча-мунча гаплар эшитгандик, мана ўзингни ҳам кўрдик. Худога шукр. Ўтир, бир-икки кун меҳмонимиз бўл.

Комилнинг қулоқларига гап кирмас, нигоҳлари, бутун вужуди билан ўз саманини изларди.

– Отимни қидириб келдим.

– От, қанақа от? Ким айтди уни биз ўғирладик деб. Ўз кўзинг билан кўрдингми? Ким нима деса келаверасанми, аммамнинг бузоғига ўхшаб?

– От сенда экан. – Комил анча дадиллашиб, қатъий оҳангда сўз айтди.

– Ўзинг келиб, ўғилболачилик қилибсан, йигит. Гапнинг пўсткаласини айтганда отни биз ўғирламадик, фақат бир-икки кун йўрғалатиб кўриш учун олгандик, холос. Лекин отинг зўр экан. Қанийди бизда ҳам шундай от бўлса.

Сардор ўрнидан туриб Комилга яқинлашди-да, елкасига шаппат урди.

– Энди чавандоз, от менга ёқиб қолди, шу боис унга қанча сўрасанг, бераман. Айт, қанча берай?..

Комил ўт бўлиб ёнди, қўллари беихтиёр мушт бўлиб тугилди-да, қулоқлашиб бир мушт туширди. Кутилмаган зарбадан Сардор юмалаб кетди. Шу топда икки йигит Комилнинг устига ташланиб ерга йиқитди.

– Сени дуруст бола десам, расво экансан-ку, – дея оғзидан сизиб чиққан қонни туфлади-да, Комилга мушт солди Сардор. Чавандоз ерга мук тушди. Уни судрашиб Қорақашқа боғлов турган ўтовга ташлашди. От чавандозни таниди, унга эрқалангандек пишқириб, бошларини сарак-сарақлаб, ёлларини ўйнатди. Чавандоз унга талпинди, ёлларини силай деса қўллари боғлиқ. Кўзлари ёшланди, иложи бўлса киприклари билан отни эрқаласа, унга ором берса.

...Қорақашқа, жониворим, бу ҳам бир қисмат. Одамлар борни ҳам, йўқни ҳам кўролмайдди. Лекин сени мендан ҳеч ким ажрата олмайди. Дов-дарахтлар, майсалар қуёш нури билан тирик, инсон боласи одам тафти билан яшаса, мен сендан баҳра оламан, сендан айрилгандан кўра...

Бир йигит қўлида пичоқ ва арқон тутганча ўтовга кирди. Ортидан эса тўрт йигит ва Сардор кириб келди-да, бир-бирларига маъноли қараб олгач, сўз бошлашди.

– Яна ўйлаб кўр, отни сот. Агар сотмасанг, бўғизлаб еб битирамиз. Сенга ҳам, менга ҳам йўқ.

Комилнинг мияси ғувиллаб кетди. Нима деяпти бу ғаламис, жонидан-да азиз кўрган отни бўғизлаб бўладими?

– Сотмайман, мен учун жонимдан-да азиз бу жонивор.

– Унда ўзингдан кўр, – деди-да, йигитларига отни йиқитишни буюрди. Қорақашқа ерда ётибди. Қўрқувдан эти титрайди, кўзларини олазарақ қилиб бошини кўтаришга, ўрнидан туришга уннайди. Кўзлари билан дам чавандозга, дам қўлида пичоқ тутган кимсага боқиб ёлворгандек типирчилайди. Ана ўткир тигли пичоқ отнинг бўйнига қадалди, атрофдагилар «омин» деб қўлларини дуога очди.

Ногаҳон, қаттиқ, бўғиқ овоздаги бақирикдан ҳамма тўхтади!

– Сўйманглар, сўйма, ит эмган, мен рози, – дея Комил бошини ерга эгиб, елкалари силтаниб йиғлаб юборди.

Сардор мийиғида қулиб, қўлидаги қамчини кафтларига уриб, чавандоз бошига келди-да, қамчи дастаси билан Комилнинг иягидан кўтарди.

– Битта от жонингдан ҳам ортиқми? Галварс экансан!

– От минмаган, отнинг қадрини қаердан билади, ҳароми. Билиб қўй, отни абгор қилсанг, уволига қоласан.

Сардор бошқа гап қўшмади, буёғини менга қўйиб бер дегандек, гердайиб от ёлларига шаппалатиб уриб ташқарига чиқиб кетди.

Саманнинг оёқлари бўшатилди. Комил чавандознинг қўлига бир тугун пул тутқазиди...

Комил тобора мадорсизланиб, оҳиста қадам ташлаб ортга қарамай кетиб бормоқда. Ўтовда эса Қорақашқа ер тепиниб кишнайди. От миниб ўрганган эр йигит қандай отсиз юради, эл кўзига қандай қарайди? Қишлоғига қуруқ қўл, бир халта пул кўтариб қайтгани Қорақашқа ўрнини боса олармиди? Энди нима деган одам бўлди. Дўст-душман ҳолинг шу экан-ку, чиранганинг нима, деса, не дейди. Ҳорғин, толиққан, хўрланган чавандозга қайси манзил сари бориш, яшашнинг ҳам қизиги йўқолди. У кўр-кўрона қадам ташлаб, тебраниб-тебраниб кетмоқда. Чавандоз яна ҳолдан тойди, қумга ботган оёқларини кўтаришга-да мажол қолмади. Томоғидан нам ўтмади, кўз очиргани шамол қўймади. Бир-икки одимлагач, юзтубан йиқилди. Шамол тобора забтига олиб, уввос солади, атрофда қум барханлари кўчиб юрибди. Тугунга солинган пуллар шамол забтида хазон каби кўкка кўтарилиб, кўздан йўқолди...

Мен унган боғлардан кетмагай қуёи

* * *

Мен ҳам бир дарахтман,
мен ҳам бир дарахт,
Энг гўзал боғларда ўсаман ҳали.
Шовуллаб-шовуллаб изгиган дайди
Шамоллар йўлини тўсаман ҳали.

Мен ҳам бир дарахтман,
мен ҳам бир дарахт,
Рангларим яшилдир-ҳисларим яшил.
Кўкларга буркайман дунёни ҳали,
Қишларим яшилдир, кузларим яшил.

Мен ҳам бир дарахтман,
мен ҳам бир дарахт,
Ширин дийдорларга соя бўламан.
Икки дил кўзига севги улашиб,
Янги муҳаббатга доя бўламан.

Мен ҳам бир дарахтман,
мен ҳам бир дархт,
Художон! Энг дардли бўронларни бер.
Мен унган боғлардан кетмагай қуёи,
Пойим ишқ, шохим дард, япроқларим шеър.

Мен ҳам бир дарахтман, мен ҳам бир дарахт ...

* * *

Мажнунтол бошимда соябон,
Елларга бахшида қучоги,
Титради юрагим ногаҳон,
Ловуллаб муҳаббат ўчоги.

Бахтиёр НАСРИДДИНОВ

Китоб туманидаги Хўжаилмкони қишлоғида таваллуд топган. Унинг “Дийдор”, “Баҳорим келди”, “Сўнгсиз ишқ” тўпламлари чоп этилган. Ҳозирда Ўзбекистон Миллий университетининг талабаси.

Эпкинлар ўйнатган майсадек,
Кўзларим саросар, топмай жой.
Бир нигоҳ отилди найзадек,
Юрагим қулади ҳойнаҳой.

* * *

Мени кўпроқ севиб қол,
Меҳринг сочиб олма тин.
Пок- покиза қалбинга,
Токи зубор чўкмасин.
Мени кўпроқ севиб қол...

Изҳор этиб чарчама,
Ишиқдан бунёд ҳисларинг.
Доим кўрай, жойлаб қўй,
Кўзларимга кўзларинг.

Мени кўпроқ севиб қол...

Сев, муҳаббат юртидан,
Ғамлар мангу жим кетсин.
Ҳарорат ол қалбимдан,
Лаҳзаларда акс этсин.

Мени кўпроқ севиб қол...

Тезроқ англа юрагим,
Киприкда ёш – сабримдир.
Ҳар тонг қуёш эритган,
Шабнам менинг умримдир.

Мени кўпроқ севиб қол...

Адибдан армуғон

(тақризнамо)

Эшмон Маллани адабиёт мухлислари яхши билади. Унинг «Ҳарорат», «Бақанинг тирилиши», «Ўтлоққа таъзим» каби романлари, «Пичанзор оралаб икки кун», «Қовуннинг ҳиди» қиссалари аллақачон ўқувчилар қалбидан жой олган бўлса, «Ёр, орамиз минг қадам», «Ошиқ эмас, харидорингман» шеърий тўпламларини назм ихлосмандлари ҳалигача қўлларидан қўймай ўқийди. Эътиборлиси шуки, адибнинг деярли барча асарлари йигирмадан ортиқ маҳаллий шеваларга таржима қилинган.

Яқинда эса севимли ижодкоримизнинг «Армуғон» номли янги китоби «Ғилдирак» нашриётида юз минг нусхада чоп этилди. Қалин муқовали, гул безакли ушбу китоб чиндан ҳам адибнинг чин дўстлари, яъни мухлислари учун ажойиб совға бўлди, десак, янглишмаймиз.

Китобдан муаллифнинг боғча, мактаб, институтда таълим олган йиллари тушган мингга яқин сурати, яна шунча бошқа суратлари ўрин олган. Айниқса, ҳурматли ёзувчимизнинг ўз оиласи даврасида тушган етмишга яқин фотосурати борки, бу ҳол китобни варақлаган ҳеч бир кишини бефарқ қолдирмайди, деб ўйлаймиз.

Лекин китобни бутунлай фотосуратлардан ташкил топган, деб бўлмайди. Чунки ундан ижодкорнинг кейинги йилларда ёзган иккита гулдай асари ҳам жой олган. Шулардан биринчиси «Мен ҳам ниҳол эдим...» деб номланади. Унда муаллиф болалиги, ўқувчилик ва талабалик даврлари тўғрисида жўшиб гапиради. «Мен, – дейди у яна мазкур асарида, – ҳаётда жуда кўп ютуқларга эришдим, дунё кездим. Асарларим кириб бормаган жой дунёда қолмабди...» У яна ёзади: «Қаерга борма, ҳурматимни жойига қўйишади, севишади, қадрлашади. Хўш, мен бундай обрў-эътиборга қандай сазовор бўлдим? Албатта, ўз истеъдодим орқасидан...»

Асарда ўқувчини ўзига сеҳрлаб қўядиган ғоятда қизиқарли маълумотлар ҳам жуда сероб. Хусусан, муаллифнинг болалигида хўрозқандни жудаям яхши кўрганлиги тўғрисида ёзилган гаплар асарга ўзгача

жозибadorлик бахш этади, бу гапларни ўқиб худди хўрозқанд ялагандай бўлади киши...

«Армуғон»дан ўрин олган иккинчи ва сўнги асар «Мен ўзимни билмасам...» деб номланади. Асар тўлиғича муаллифнинг ўзи ёзган асарларига ўзининг танқидий ва таҳлилий қарашларидан иборат. Яъни, ёзувчи ушбу асари орқали ўзининг барча асарларини ўзи таҳлил қилиб чиқади. Масалан, у бир пайтлар ёзган, ҳозир эса бирозгина унутилаёзган «Болтабой ва Гулқарам» ишқий достонини таҳлил қилар экан, шундай ёзади: «Камина ушбу асарим воситасида «пана-пана жойлар»да қолиб кетаётган севгимас, балки қалбнинг тўрида пайдо бўлиб, сўнгра тўй орқали элга маълум қилинган севги – ҳақиқий севгидир, демоқчи бўлганман...»

Адиб унутилаёзган асарларидан яна бири – «Қарға» романи ҳақида ҳам куюниб ёзади: «Романим ёмон чиққан, деб айтолмайман. У жуда ғоявий юксак, ҳаётий ва гўзал асар, фақат номи андак дағалроқ, шекилли, машҳур бўлиб кетолмади. Унга «Қарға» эмас, «Булбул» деб ном қўйганимда бошқача бўлармиди... Афсуски, ном танлашда хато қилганман ва шу жиҳатдан ўзимни қаттиқ танқид қилишга ҳақим бор...»

Умуман олганда, янги – автотанқид ва автотаҳлил жанрлари уйғунлигида ёзилган мазкур асар адиб ижодининг чўққиси бўлди, десак, заррача муболаға қилмаган бўламиз.

Ҳа, китоб жавонлари яна бир нодир китоб билан бойийдиган, тафаккурга ташна миллионлаб қалблар эса бундан баҳра оладиган бўлдилар. Зеро, биз учун айнан мана шундай китоб керак эмас, балки зарур эди!

Сўзимиз сўнгида севимли ижодкоримиз томон юзланиб: «Қаламингиз ҳеч қачон синмасин. Кўп яшанг, Эшмон оға!» деб қоламиз. Сизлардан сўраганимиз эса, албатта, бу китобни ўқимасангиз ҳам, бир варақлаб чиқинг. Сиз билган барча китоб дўконларида шу китобдан борлигига эса мазкур тақризни ёзган танқидчи Қайроқ Чархий кафолат беради.